

Stad in Balans

Omgevingsvisie Gorinchem

Gemeente Gorinchem

Gemeente Gorinchem november 2023

In samenwerking met:
Procap Adviseurs en Projectmanagers
bbn Adviseurs
BVR Adviseurs Ruimtelijke Ontwikkeling
Royal Haskoning DHV

Voorwoord

Voor u ligt de Omgevingsvisie van onze prachtige stad. Deze visie is niet zomaar een document; het laat zien hoe we ons willen inzetten om het beste te creëren voor Gorinchem. Het beste voor haar inwoners, ondernemers, maatschappelijke partners in de stad en de regio.

Bij alles wat we doen, laten we ons leiden door één centrale gedachte: "Alles wat we doen, doen we voor Gorinchem." Onze visie is gericht op het optimaal benutten van de ruimte die we hebben, waarbij elke vierkante meter van Gorinchem meetelt. We beseffen dat alles met elkaar samenhangt en dat de verschillende aspecten van onze leefomgeving onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Het één kan niet zonder het ander bestaan.

Bij het opstellen van deze Omgevingsvisie hebben we altijd in gedachten gehouden dat iedereen moet kunnen meedoen. Niet alleen kijken we naar de fysieke aspecten, maar we belichten ook de zachte kant, die bijdraagt aan de leefbaarheid en sociale cohesie in onze stad. We willen de menselijke kant benadrukken en ervoor zorgen dat niemand wordt buitengesloten.

Deze visie gaat niet over de korte termijn, maar het is een document dat vooruitkijkt, zelfs tot 30 jaar in de toekomst. We willen dat zelfs onze kleinkinderen de positieve effecten van onze beslissingen kunnen ervaren. Deze visie verwoord de ambities voor de stad. We bouwen aan een toekomstbestendige stad waar ook volgende generaties met plezier wonen en werken in Gorinchem.

Samen met mijn collega's en alle betrokken partijen, zetten we ons in om deze visie tot leven te brengen. Wanneer ondernemers, inwoners, organisaties of wij met nieuwe plannen of initiatieven aan de slag gaan, toetsen we of deze plannen passen bij deze omgevingsvisie. Zo kijken we of een plan ook bijdraagt aan de ambities van de stad.

Laten we vol vertrouwen en vastberadenheid de uitdagingen aangaan. Samen kunnen we Gorinchem laten bloeien en een leefomgeving creëren waar we trots op kunnen zijn.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Wethouder Fatih Polatli

INHOUD

Samenvatting 6

1. De omgevingsvisie in perspectief 7
1.1 Wat is een omgevingsvisie? 8
1.2 Wat betekent dit voor u? 11
1.3 Functie van de omgevingsvisie 12

2 Het Gorcums DNA 14
2.1 650 jaar bouwen aan de stad 14
2.2 Kwaliteiten van Gorinchem 16

3 Gorinchem op weg naar 2050 19
3.1 Onze opgaven 19

4 Drie strategische ruimtelijke ambities 23
4.1 Gezonde groei binnen de grenzen 24
4.2 Gezonde inwoners 26
4.3 Groene stad 28
4.4 Samen de stad maken 30

5 Ruimtelijke en programmatische basisstructuur 32
5.1 Wonen 32
5.2 Werken 38
5.3 Water 44
5.4 Regio 50

6 De bestaande stad 54
6.1 Transformatielocaties 55
6.2 Vleugels van de Stad 56
Schelluinsestraat en stationsomgeving 58
6.3 Gorinchem Noord 60
6.4 Binnenstad 62

Bijlagenboekje 64

Samenvatting

Een samenvatting van de omgevingsvisie leest u in de publieksuitgave van de visie.

1. De omgevingsvisie in perspectief

Gorinchem staat op een kruispunt en kiest de richting voor haar ruimtelijke toekomst. Op veel plekken in de stad spelen ruimtelijke vraagstukken of ontstaan kansen. De vraag ligt voor: welk perspectief kiezen we samen voor Gorinchem? De omgevingsvisie helpt om daarin richting te kiezen en accenten te leggen. Opgaven, kansen en ambities worden niet los van elkaar beschouwd, maar integraal afgewogen en gecombineerd tot één geheel. Alle aspecten van de leefomgeving worden zorgvuldig afgewogen. De visie is breed inzetbaar en biedt duidelijkheid aan inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers, initiatiefnemers en onze partners in de regio. Het geeft antwoord op de vraag of een voorgestelde ontwikkeling, van welke omvang dan ook, past binnen de koers die we als gemeente voor ogen hebben.

De omgevingsvisie biedt een perspectief voor de lange termijn. Het Gorinchem van de toekomst wordt zichtbaar, maar niet alles wordt tot in detail ingevuld. De visie biedt het wenkend perspectief, waarbinnen ruimtelijke ontwikkeling zich afspeelt. Daarbij kunnen we inspelen op nieuwe of onvoorziene ontwikkelingen en blijft er ruimte voor flexibiliteit.

Ambities voor en door de stad

In de stad is de afgelopen jaren intensief gesproken over wat voor stad we willen zijn. Inwoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen, regio en gemeente hebben input geleverd, en onder de noemer GO2032 is daar een visie van de stad van gemaakt. In de omgevingsvisie nemen we de visie, opgaven en ambities van GO2032 over en maken we de vertaling naar de ruimtelijke gevolgen richting 2050.

1.1 Wat is een omgevingsvisie?

In de omgevingsvisie staat wat wij met elkaar belangrijk vinden in onze leefomgeving. Hierin wordt duidelijk hoe we de fysieke leefomgeving beschermen, benutten en ontwikkelen, waarin de kwaliteit van de leefomgeving voorop staat.

De omgevingsvisie omschrijft het beleid voor de fysieke leefomgeving integraal, alle onderdelen in samenhang. Daardoor kunnen we integrale afwegingen maken over vraagstukken en ontwikkelingen over de leefomgeving. Via de visie kunnen we zowel op gebieds- als themaniveau beoordelen of nieuwe ontwikkelingen en concrete aanvragen passen bij onze ambities en opgaven. Zo zorgen we ervoor dat we de juiste keuzes maken. De visie is de basis voor de invulling van de andere instrumenten van de Omgevingswet.

Beleidscyclus

In de Omgevingswet staat de beleidscyclus (weergegeven in figuur 1) centraal. Deze cyclus laat de samenhang tussen de omgevingsvisie en de andere instrumenten van de Omgevingswet zien. Het beschrijft hoe de overheid handelt in de fysieke leefomgeving. Daarnaast verbindt de beleidscyclus de instrumenten, die de overheid kan gebruiken, op een logische manier met elkaar.

Deze omgevingsvisie beschrijft beleid voor de fysieke leefomgeving en is daarmee het startpunt voor de beleidscyclus. Het uitwerken en verder door laten werken van beleid gebeurt met behulp van andere instrumenten. Bijvoorbeeld met het omgevingsprogramma en het omgevingsplan, maar in Gorinchem ook via het stedelijk programmeren. In een programma staan de maatregelen, om bepaald beleid uit te kunnen voeren en doelen te behalen, meer in detail beschreven dan in de omgevingsvisie. In een omgevingsplan staan de regels waar iedereen zich aan moet houden. Het omgevingsplan is straks de vervanger van al onze verschillende bestemmingsplannen. Er is straks één omgevingsplan waarin alle regels voor de verschillende delen van de gemeente staan. Daarin is maatwerk belangrijk. Stedelijk programmeren is een methodiek waarmee de gemeente Gorinchem grote, complexe projecten en gebiedsontwikkelingen prioriteert en koppelkansen inzichtelijk maakt. Het kader van de omgevingsvisie biedt hiervoor een belangrijke basis.

Na het beschrijven van maatregelen en regels stopt de beleidscyclus niet. We evalueren of we met de maatregelen en regels de gewenste doelen halen. Op basis daarvan wordt gekeken of aanpassen of veranderen van het beleid nodig is. Het (op onderdelen) aanpassen van de omgevingsvisie kan dan de volgende stap zijn. Daarna doorlopen we weer de rest van de cyclus.

(Figuur 1 – beleidscyclus Omgevingswet)

Eisen uit de Omgevingswet

De omgevingsvisie is vormvrij. Dat betekent dat wij zelf keuzes kunnen maken in de vorm en de inhoud. In artikel 3.2 en 3.3 van de Omgevingswet staan wel een aantal voorwaarden waaraan de omgevingsvisie moet voldoen. Zo schrijft artikel 3.2 voor dat de omgevingsvisie bestaat uit:

- een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving;
- de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied;
- de hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid.

Daarnaast omschrijft artikel 3.3 dat alle nieuwe initiatieven met de beginselen (voorzorg, preventief handelen, bronbestrijding van milieuaantasting en de vervuiler betaalt) rekening dienen te houden.

Relatie met andere visies

Elke overheidslaag stelt een omgevingsvisie op. Het Rijk maakt een nationale omgevingsvisie (NOVI), de provincie een provinciale omgevingsvisie (POVI) en de gemeente een gemeentelijke omgevingsvisie (GOVI). De omgeving houdt namelijk niet op bij de grens van een gemeente of provincie. In onze eigen Gorcumse omgevingsvisie maken wij onze eigen keuzes binnen de gemeentelijke grenzen, die daarmee soms van andere omgevingsvisies kunnen verschillen. De omgevingsvisie is 'zelfbindend' en leidt daarmee enkel tot verplichtingen voor de bestuurslaag die de visie zelf heeft opgesteld.

Nationale omgevingsvisie (NOVI)

De NOVI biedt een kader en geeft richting op een landelijke schaal. Tegelijkertijd is er ruimte voor regionaal maatwerk en verdere uitwerking gericht op gebieden. Met de NOVI als kader kunnen we keuzes voor onze leefomgeving sneller en beter maken. Zo bouwen we samen aan een mooier en sterker Nederland.

De NOVI omschrijft 4 prioriteiten:

1. Ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie: Nederland moet zich aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering, zoals zeespiegelstijging, hogere rivierafvoeren, wateroverlast en langere perioden van droogte. Nederland is in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust. Nederland moet zich aanpassen aan klimaatverandering. Met de energietransitie verlagen we de CO2-uitstoot en leveren we een bijdrage aan het verminderen van de opwarming van de aarde. Inmiddels is klimaatverandering niet meer helemaal te voorkomen. Nederland krijgt te maken met zeespielstijging, hogere rivierafvoeren, wateroverlast als gevolg van extreme neerslag, langere perioden van hitte en droogte en biodiversiteitverlies. We moeten onze leefomgeving voorbereiden op en aanpassen aan deze gevolgen van een veranderend klimaat. Dit noemen we klimaatadaptatie. In 2050 is Nederland klimaatbestendig en waterrobuust ingericht.

2. Duurzaam economisch groeipotentieel: Nederland werkt toe naar een duurzame, circulaire, kennisintensieve en internationaal concurrerende economie in 2050.

3. Sterke en gezonde steden en regio's: er zijn nieuwe locaties nodig voor wonen en werken. Het liefst binnen de bestaande stadsgrenzen, zodat de open ruimten tussen stedelijke regio's behouden blijven. We willen de leefbaarheid en klimaatbestendigheid in steden en dorpen verbeteren. Schonere lucht, voldoende groen en water en genoeg publieke voorzieningen waar mensen kunnen bewegen (wandelen, fietsen, sporten, spelen), ontspannen en samenkomen.

4. Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied: er ontstaat een nieuw perspectief voor de Nederlandse landbouwsector als koploper in de duurzame kringlooplandbouw. Een goed verdienpotentieel voor de bedrijven wordt gecombineerd met een minimaal effect op de omgevingskwaliteit van lucht, bodem en water. Ook gaan we in Nederland aan de slag met het verbeteren van biodiversiteit en het tegengaan van bodemdaling.

Omgevingsvisie Zuid-Holland (POVI Zuid-Holland)

Zuid-Holland is de dichtstbevolkte provincie van Nederland. We willen graag dat onze provincie over 30 jaar nog steeds prettig, veilig en gezond is om in te wonen, werken en recreëren. Daarom is het belangrijk dat we nu al nadenken over de keuzes die daarvoor nodig zijn. De vraagstukken zijn groot en vaak met elkaar verweven. Denk aan het bouwen van 240.000 nieuwe woningen, ruimte maken voor opwekking van duurzame energie, aanpassingen aan een veranderend klimaat, het ontwikkelen van een circulaire economie en omschakelen naar een kringlooplandbouw. Dit vraagt om meer ruimte dan zomaar beschikbaar is in onze provincie en we kunnen niet al deze doelen op dezelfde plek realiseren. Daarom is het belangrijk dat we integrale afwegingen maken, keuzes maken en prioriteiten stellen.

We zien zes richtinggevende ambities in de fysieke leefomgeving van Zuid-Holland:

1. **Naar een klimaatbestendige delta:**
   Vanwege haar ligging is Zuid-Holland extra kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. We willen onze leefomgeving klimaatbestendig inrichten, zodat extreme weersomstandigheden niet leiden tot onnodige schade aan gebouwen, infrastructuur, landbouw en economie. We blijven beschikken over voldoende zoetwater. In het convenant klimaatadaptief bouwen is afgesproken dat nieuwbouwlocaties in Zuid-Holland zoveel mogelijk klimaatadaptief gebouwd worden, zodat ze bestand zijn tegen weersextremen als gevolg van het veranderende klimaat. Het convenant klimaatadaptief bouwen bevat een programma van eisen waaraan vele partijen zoals gemeenten, bouwbedrijven, het waterschap, de provincie en projectontwikkelaars zich hebben gecommitteerd.

2. **Naar een nieuwe economie - the next level:**
   We gaan van een fossiele economie over naar een circulaire economie. Een ontwikkeling met grote gevolgen voor onze dragende economische clusters, met name het haven-industrieel complex en de glastuinbouw. In de stap naar een circulaire economie in 2050 wordt hergebruik van grondstoffen een nieuw verdienmodel.

3. **Naar een levendige meerkernige metropool:**
   Zuid-Holland staat voor de opgave om in het komende decennium een fors aantal woningen te realiseren en om de woonvoorraad te verduurzamen. Opgaven die in Zuid-Holland om ingrijpende keuzes vragen. Daarvoor zijn sturende ruimtelijke concepten nodig, zoals het covenant klimaatadaptief bouwen.

4. **Energievernieuwing:**
   Zuid-Holland gaat haar energieaanpak vernieuwen. Onze focus ligt bij de steden, de industrie en de glastuinbouw. Wij willen een slimme en schone economie zijn waar fossiele bronnen zijn vervangen door hernieuwbare bronnen.

5. **Best bereikbare provincie:**
   Zuid-Holland moet optimaal verbonden zijn en blijven met regionale, landelijke en internationale centra: de best bereikbare provincie van Nederland. Dat vraagt om een moderne, duurzame en gebiedsgerichte aanpak.

6. **Gezonde en aantrekkelijke leefomgeving:**
   Zuid-Holland wil de kwaliteit van de leefomgeving versterken door natuur, water, recreatie, landbouw, cultureel erfgoed en economie in samenhang te bezien.

Deze ambities staan niet op zichzelf. Ze zijn geworteld in de historie, ligging en economische structuur van Zuid-Holland en gekoppeld aan de strategische uitdagingen waar de regio voor staat. De Provincie werkt in dialoog met de gemeenten en partners de ruimtelijke puzzel uit. Dit wordt vervolgens vastgelegd en verwerkt in het omgevingsbeleid. Na het beschrijven van maatregelen en regels stopt de beleidscyclus niet. We evalueren of we met de maatregelen en regels de gewenste doelen halen. Op basis daarvan wordt gekeken of aanpassen of veranderen van het beleid nodig is. Het (op onderdelen) aanpassen van de omgevingsvisie kan dan de volgende stap zijn. Daarna doorlopen we weer de rest van de cyclus.

1.2 Wat betekent dit voor u?

De omgevingsvisie is gemaakt voor en door de stad Gorinchem (GOVI). Het bepaalt de koers van de gemeente voor de komende jaren. Ook als inwoner, ondernemer of organisatie in de stad kunt u de omgevingsvisie gebruiken. Bijvoorbeeld als u zelf een initiatief wilt ontwikkelen.

Initiatief nemen

Een nieuw initiatief (plan of idee) dat niet past binnen de regels van de gemeente (bestemmingsplannen nu of omgevingsplan na 1 januari 2024), wordt getoetst aan de kaders van de omgevingsvisie. Wanneer het initiatief aansluit bij de keuzes die wij maken in de omgevingsvisie, gaan we ermee aan de slag. Aan de slag betekent niet dat wij het plan gaan uitvoeren. Samen met de initiatiefnemer bespreken we wie welke rol hierin pakt. De visie zelf maakt nog geen nieuwe ontwikkelingen mogelijk. Vaak heeft u hiervoor nog wel een (nieuwe) omgevingsvergunning nodig.

Als het gaat om de kwaliteit van de fysieke leefomgeving is het omgevingsplan leidend. Bij verzoeken, die afwijken van het omgevingsplan, wordt gekeken of er voorwaarden kunnen worden gesteld in de afweging om medewerking te verlenen aan verzoeken. Hiervoor wordt een afwijkingskader zowel voor het buitengebied als voor het stedelijk gebied opgesteld.

Kostenverhaal

Bij het uitvoeren van projecten van initiatiefnemers maakt de gemeente kosten. Deze kosten betaalt de initiatiefnemer. Hiervoor leggen we in principe afspraken vast in een overeenkomst met deze initiatiefnemer. Lukt dit niet, dan zullen we met een exploitatieplan de kosten alsnog (achteraf) verhalen. Bij sommige projecten levert de initiatiefnemer een bijdrage aan bovenwijkse voorzieningen, bijvoorbeeld voor de aanleg van een rondweg of een park, waar ook het nieuwe project gebruik van maakt. Regels en grondslagen rondom kostenverhaal worden verder uitgewerkt in het omgevingsplan.

1.3 Functie van de omgevingsvisie Gorinchem 2050

De omgevingsvisie vormt voor de gemeente Gorinchem tot 2050 de leidraad voor de inrichting en ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. Het geeft voor de gemeente een zelfbindend perspectief voor projecten, beleid en programma's die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving. De omgevingsvisie geeft richting, maar is geen concreet uitgewerkt plan.
De gemeente Gorinchem wil met een brede blik sturen. Deze omgevingsvisie heeft daarbij een drieledige functie:

- Richting geven aan groei
- Versnellen van transities
- Ruimte bieden aan initiatieven

Opbouw van de omgevingsvisie

Deze omgevingsvisie is opgebouwd zoals weergegeven in dit schema:

Het Gorcums DNA vertelt in hoofdstuk 2 waar we als stad vandaan komen, hoe zijn we de stad van vandaag geworden? En waar ligt onze historie in geworteld? Wat is het verhaal van de fysieke en ook de sociaal/maatschappelijke ontwikkeling van de stad? Dit is belangrijk om te weten omdat we vanuit de historische context redeneren en onze toekomstige ontwikkelingen mogelijk maken.

Op weg naar 2050 zet uiteen in welke richting we de afgelopen jaren gegaan zijn. Wat zijn de opgaven waar Gorinchem voor staat? Lees hiervoor hoofdstuk 3.

Drie strategische ruimtelijke ambities volgen uit de historische context en de opgaven waar de stad voor staat. De ambities zijn: gezonde groei, gezonde inwoners en een groene stad. Dit alles wordt bereikt door 'samen de stad te maken'. Nadere uitleg over deze ambities volgt in hoofdstuk 4.

De ruimtelijke en programmatische basisstructuur tot slot, is de nadere uitwerking op hoofdlijnen, de basis voor de bestaande wijken en nieuwe transformatielocaties in onze stad. Deze structuur wordt uitgewerkt aan de hand van 4 thema's: wonen, werken, water en de regio. Meer hierover leest u in hoofdstuk 5.

Deze vier thema's, het DNA, de weg, de ambities en de structuur vormen samen het afwegingskader voor nieuwe ontwikkelingen. Dat wil zeggen dat deze bouwstenen altijd in samenhang en integraal beschouwd worden. Nieuwe ontwikkelingen dienen bij te dragen aan de ambities en de weg naar 2050 en horen aan te sluiten bij het DNA en de structuur.

Gorcumse omgevingsvisie als dynamisch document

Deze omgevingsvisie is niet een eindproduct, maar juist de start. De omgevingsvisie is het eerste onderdeel van het integrale afwegingskader voor de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. We wegen de ontwikkelingen af tegen onze ambities en richten ons op de bijdrage aan kwaliteit. Zo kunnen gemeente, inwoners, bedrijven en organisaties samenwerken aan een integrale ontwikkeling van Gorinchem.

De omgevingsvisie vraagt nog wel om een verdere vertaling van de ambities naar de verschillende deelgebieden. We vullen de cyclus verder in met de actualisaties van de omgevingsvisie, de programma's en het omgevingsplan.

Doorontwikkeling

We gaan op basis van de omgevingsvisie aan de slag met de doorontwikkeling van de instrumenten van de Omgevingswet.Om de omgevingsvisie meer integraal en eenduidiger te maken, brengen we het al huidige (sectorale) beleid van de gemeente Gorinchem bij elkaar. We kijken bijvoorbeeld naar het huidige beleid rondom groen en parkeren. Per gebied maken we hierin keuzes waarin we al die zaken in samenhang bekijken. En daar koppelen we doelen en ambities aan. Dat noemen we ook wel de integrale aanpak.

Om vervolgens verdiepende keuzes te kunnen maken, wegen we schurende ambities en belangen af. Wat vinden we belangrijk in de woonwijken, de binnenstad, op de bedrijventerreinen en in het buitengebied? Op basis van een analyse per deelgebied wordt duidelijk dat er opgaven zijn die we niet tegelijkertijd of in dezelfde ruimte kunnen realiseren. Daarom moeten we keuzes maken. Daarbij maken we duidelijk op welk gebied welke belangen het zwaarst wegen. Zo zorgen we ervoor dat we de juiste keuzes maken. Ook nemen we dan het milieubelang mee in de vorm van een omgevingseffectrapport.

Deze gebiedsgerichte uitwerking van het afwegingskader vormt later een actualisatie op de omgevingsvisie. Het biedt een belangrijke basis voor het uit te werken omgevingsplan en het stedelijk programmeren. Het omgevingsplan geldt straks voor het hele grondgebied van de gemeente, maar er is ruimte voor maatwerk. Daarom zijn verschillende gebieden en keuzes uit de omgevingsvisie een belangrijke basis voor de gebiedsgerichte regels in het omgevingsplan.

2 Het Gorcums DNA

Wie zijn verleden kent, kent zijn toekomst. Daarom blikken we terug op 650 jaar Gorinchem. Ook kijken we naar Gorinchem in de wereld en wat het belang hiervan is voor het toekomstbeeld.

2.1 650 jaar bouwen aan de stad

In 2032 is het 650 jaar geleden dat Gorinchem stadsrechten kreeg. Het is een mooie aanleiding om zowel terug als naar de toekomst te kijken. Het is onze overtuiging dat wanneer de historisch gegroeide identiteiten doorklinken in de toekomst, hieruit een sterk merk ontstaat omdat identiteit en imago samenvallen.

We zijn trots op de vermelding op de UNESCO Werelderfgoedlijst van onze vesting als onderdeel van de Hollandse Waterlinie en de stelling van Amsterdam. Maar ook buiten dit gebied beschikt de stad over bijzonder erfgoed uit een nog verder verleden en uit een recentere tijd, dat we koesteren. Met deze omgevingsvisie houden we het waardevolle van de stad in stand, zorgen we voor adequaat beheer en versterken we onze kwaliteiten.

Gorinchem in tien perioden

De geschiedenis van Gorinchem is op te delen in een aantal perioden, met specifieke kenmerken. Ze beschrijven onder andere welke economie dominant was, wat de ruimtelijke effecten en keuzes waren en wat deze betekenden voor de stad en haar inwoners. Het laat zien hoe de stad zich stap voor stap heeft ontwikkeld, op het relatief beperkte Gorcumse grondgebied. Van de eerste ontginningen tot het huidige compacte Gorinchem, dat zelfbewust en samen met de regio werkt aan de opgaven van vandaag en morgen. Zie voor een beschrijving van deze perioden bijlage 2.

Hieronder gaan we in op de laatste perioden in de geschiedenis van Gorinchem.

Periode 1:
Vroege middeleeuwen
- Het ontstaan van Gorinchem
- Vorming van identiteit als tussenstad;
- Monumenten centrum stad, Archeologie

Periode 2:
Late middeleeuwen
- Economische ontwikkeling
- Gunstige strategische positie langs het water

Periode 3:
17e eeuw
- In de frontlinie
- Stad als vesting en militair bolwerk
- Oude Hollandse Waterlinie

Periode 4:
18e eeuw
- Verschuiven van economisch belang naar gebieden buiten de vesting
- Gorinchem over het hoofd gezien

Periode 5:
19e eeuw
- Van economische vooruitgang tot neergang
- Stad zit weer in de frontlinie en word
- Nieuwe Hollandse Waterlinie & Industrieel Erfgoed

Periode 6:
1870 - 1940
- Stad in versnelling
- Industrie neemt een sleutelpositie in

Periode 7:
1940 - 1970
- Uitbreiding buiten de vesting
- Gestage groei
- Wederopbouw

Periode 8:
1870 - 1988
- Stadsvernieuwing
- Verder uitbouwen centrumfunctie

Periode 9:
1988 - heden
- Prominente monumentengemeente
- Oostelijke uitbreiding woningbouw
- Noordelijke uitbreiding industrie
- Nieuw erfgoed met nieuwkomers en hun culturen

Periode 10:
heden – 2050
- Route naar duurzame ontwikkeling van de stad

Het Gorinchem tot vandaag

De jaren '70 (periode 8) kenmerkt zich door stadsvernieuwing, met terughoudende architectuur die past in de maat en schaal van de binnenstad. In 1978 werd de gemeentegrens verlegd en groeide de stad richting het noordwesten en later ook richting het oosten. Ook werd in het structuurplan van 1972 beschreven dat het de opdracht is om de centrumfunctie van de stad voor de streek verder uit te bouwen.

Begin jaren '90 (periode 9) is de basis gelegd voor de oostelijke uitbreiding van de woningbouw in Gorinchem tussen Wijdschild/de Lingsesdijk en Dalem: Laag Dalem, Laag Dalem Zuid en Hoog Dalem. De industriële uitbreiding werd voorzien in Gorinchem-Noord. Erfgoed wint aan belang en vraagt om een meer integrale benadering van het beleidsveld. Gorinchem heeft een (rijks)beschermd stadsgezicht en ontwikkelt zich tot een prominente monumentengemeente, waar erfgoed in combinatie met cultuur en toerisme een steeds grotere (economische) plek inneemt.

Meer recent zijn de woon- en transformatievisie uit 2019 en de mobiliteitsvisie uit 2020 van grote invloed op het huidige ruimtelijke beleid. Dit tezamen met de visie van de Stad 'GO2032' (2017), het Berenschotrapport over de centrumfunctie van Gorinchem (2019) en de Economische Visie (2021). De ruimtedruk van functies zoals wonen, werken, duurzaamheid, mobiliteit, natuur en landschap nemen toe en uitbreiding buiten bestaand stedelijk gebied van de voorgaande decennia is niet langer de oplossing vanwege bedreiging van natuur en klimaat. Deze grenzen aan de fysieke groei van de stad luiden periode 10 in: de periode waarin Gorinchem op een kruispunt staat om te kiezen welke toekomst het wil, met haar historische achtergrond en erfgoed als gedachtegoed.

Gorinchem is tegen haar stadsgrenzen aangegroeid en daarom leggen we de focus op het transformeren van diverse gebieden in de stad. In deze omgevingsvisie maken we de ambitieuze keuze om te ontwikkelen in vier richtingen: Werken, Wonen, Water en Regio.

2.2 Kwaliteiten van Gorinchem

Gorinchem is gegroeid door haar ligging, inwoners, bedrijven en geschiedenis. Groei en transitieopgaven vragen in toenemende mate om samenwerking op regionale en provinciale schaal. Deze omgevingsvisie moet handvatten bieden voor het opereren in het spanningsveld tussen grote en kleine schaal, tussen uitvoering op korte termijn en keuzes en investeringen voor de lange termijn, tussen de noodzaak ruimtelijk richting te geven en de wens ruimte te bieden aan initiatieven uit de stad. Om invulling te geven aan dit spanningsveld en de te maken keuzes is het van belang eerst zicht te hebben op de kwaliteiten van Gorinchem.

Regiovorming en aansluiting op stedelijke netwerken

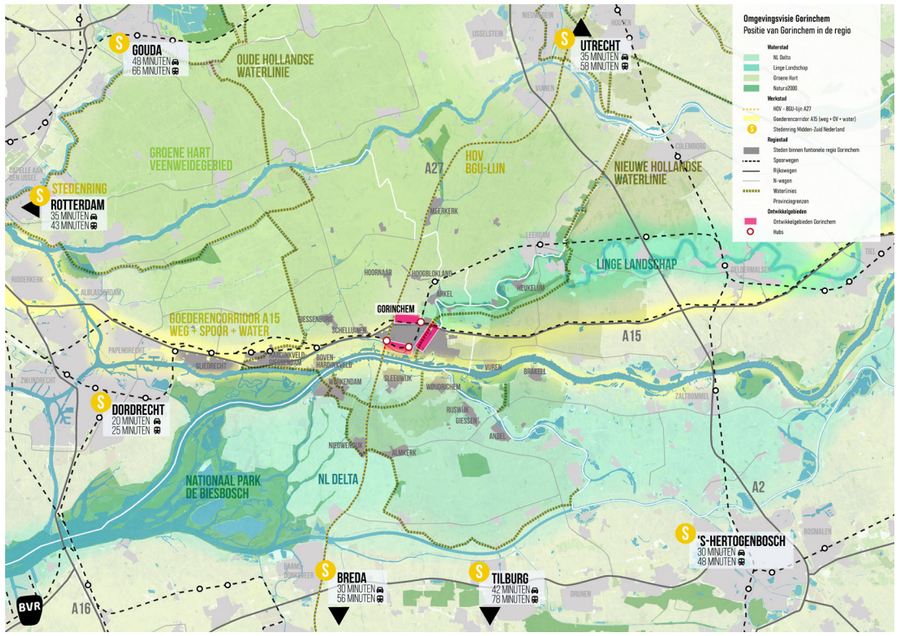
De ontwikkeling van onze stad is meer dan ooit verbonden met die van de rest van de regio, het Groene Hart, Brabant, Gelderland en heel het zuidelijk deel van de Randstad.

Centrale ligging

De gunstige ligging, op een kruising van wegen (A27 en A15), waterwegen en spoorwegen, was en is heel bepalend voor de groei van Gorinchem. De Randstad en steden in Noord-Brabant, Utrecht en Gelderland zijn op relatief korte afstand bereikbaar (per auto). De ligging in de Alblasserwaard en de verbinding met omliggende dorpen en steden maken Gorinchem historisch gezien tot de "De Sleutel van Holland". Deze ligging brengt echter ook een beperking met zich mee, Gorinchem loopt aan tegen de grenzen van haar groeimogelijkheden nu zij niet meer buiten haar contouren kan uitbreiden.

De Alblasserwaard heeft op verschillende manieren betekenis: als landbouwgebied, drager van cultuurhistorisch erfgoed en als waterbeheerder. Als ook de leefomgeving van bijzondere planten en dieren, een onderscheidend woon- en/of werkmilieu, het verblijfsgebied van de toerist en het uitloopgebied voor de inwoners van de stad en dorpen. Gorinchem, Molenlanden, Hardinxveld-Giessendam, Sliedrecht, Papendrecht en Alblasserdam maken samen de Alblasserwaard tot een bijzonder en hoogwaardig leefgebied.

De bruisende stedelijkheid van Gorinchem is complementair aan het grote landelijk gebied van Molenlanden met veel kleinere kernen.

Alblasserwaard, Groene Hart

Vestingdriehoek, Altena, West-Betuwe
Ook onze zuidelijke en oostelijke buren zijn in de regio belangrijke partners als het gaat om ons historisch besef, culturele ontwikkeling en het toerisme. Of het nu gaat om het slot Loevestein (Zaltbommel), fort Vuren of vesting Woudrichem: met Gorinchem erbij vormt dit samen de vestingdriehoek.

Maritieme delta
Een beeldbepalende industrie in een reeks van kernen en gemeenten, gelegen langs de Merwede en daarmee verbonden waterwegen, is de maritieme sector. De provincie wil het belang van deze sector door middel van een nieuwe Erfgoedlijn (Maritieme Industrie) steeds meer zichtbaar maken.

Met Gorinchem zelf is de naam Damen sterk verbonden; een bedrijf dat ook vestigingen heeft in het naastgelegen Hardinxveld-Giessendam. Aan de overkant van de Merwede ligt Werkendam, wiens maritieme industrie alles behelst van binnenvaart tot recreatievaart en van kustvaart tot offshore. De Maritieme Delta loopt door via de Drechtsteden tot Rotterdam.

Voorzieningen voor stad en regio
Voor de leefbaarheid en leefkwaliteit zijn inwoners in het gebied rondom Gorinchem deels afhankelijk van de voorzieningen in onze stad. Voor het in stand houden van deze voorzieningen is Gorinchem vervolgens afhankelijk van deze inwoners uit de omliggende regio. In de totale regio (met name Alblasserwaard, maar ook Altena en West-Betuwe) wonen bij elkaar zo'n 120.000 inwoners. Voor onderwijs, werkgelegenheid en het ziekenhuis heeft Gorinchem nog wel een groot bereik in de regio, waarbij voor cultuur, winkels en openbaar vervoer het bereik juist kleiner is dan voorheen.

Stad en samenleving
Samen met inwoners, ondernemers, verenigingen, marktpartijen en andere stakeholders vormen we als gemeente de stad. Maar de stad wordt ook gevormd door mensen die de stad bezoeken of komen om te werken, leren, winkelen of uit te gaan. Voor al deze mensen is onze stad onmisbaar als plek om sociaal en persoonlijk te groeien, om je economisch te ontplooien, om te ontspannen en je te laten inspireren.

Menselijke maat
Inwoners voelen zich thuis in Gorinchem. Gorinchem is een stad met een menselijke maat. Er is meer ruimte en groen in de nabijheid en minder drukte dan in de grote steden. Daardoor voelt Gorinchem veilig, overzichtelijk en vertrouwd aan.

Gorcumers zijn heel divers
Gorcumers kennen een hands-on mentaliteit, het zijn doeners. Dit vindt zijn oorsprong in de handelsgeest en het maritieme verleden.

Door de eeuwen heen heeft Gorinchem veel mensen van buitenaf aangetrokken. Daardoor zijn er in Gorinchem, veel meer dan in de omgeving, diverse religieuze en culturele achtergronden. Die diversiteit maakt Gorinchem tot wat het is en dat koesteren we.

De grootste complete vestingstad van Nederland.
Al sinds het prille begin in de Middeleeuwen is Gorinchem omgeven geweest door stadsmuren, later de wallen van de vesting. Dit heeft de stad altijd een intieme en hechte sfeer gegeven.

Gorinchem is de grootste authentieke vestingstad van Nederland met een nog complete vestingwal. De vestingwallen vormen een belangrijk onderdeel van de stad Gorinchem; als omarmend element van de historische stad, als wandelpark, als natuurnetwerk rond de binnenstad, grenzend aan het Nationaal Park de Biesbosch, onderdeel van de historische Vestingdriehoek. De stadswallen zorgen tevens, samen met de diverse water-, land- en spoorwegen, voor een fysieke scheiding van de diverse delen van de stad.

Ook zijn de vestingwerken een belangrijk onderdeel van zowel de Oude- als de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De vesting is een Rijksmonument en onderdeel van het UNESCO Werelderfgoed.

Erfgoed
Een plaats met bijna 650-jaar stadsrechten heeft historie. Het straatbeeld ademt dit; het maakt Gorinchem uniek en vertrouwd. De iconen van de Gorcumse geschiedenis verdienen aandacht en versterken de band van de inwoners met hun stad en met elkaar. Er zijn kenmerkende gebouwen, waaronder de Grote Toren, de molens, de vestingwerken, maar ook het voormalige Rotonde-gebouw van De Vries Robbé of het Kremlin. Er zijn roemruchte verhalen, van Hugo de Groot tot Hendrick Hamel. Het verleden dragen we uit door het erfgoed te onderhouden en het in musea en op andere manieren te vertellen. Ook toekomstig erfgoed krijgt hier een plek.

Cultuur

Gorinchem heeft veel te bieden als het gaat om cultuur. Daarnaast is er een bibliotheek, zijn er theaters en kent Gorinchem een divers aanbod van grote en kleinere (sociaal) culturele evenementen zoals bijvoorbeeld het Zomerfeest, het Hippie- en het Filmfestival, de Lingehavenconcerten en tal van kleine culturele initiatieven.

Werken

In verhouding tot het aantal inwoners heeft Gorinchem veel bedrijven en arbeidsplaatsen. Grote sectoren zijn de groot- en detailhandel, zorg en welzijn en een sterk MKB. De economische trekkracht komt voort uit sectoren als de (maritieme) maakindustrie en de bouwnijverheid. Gorinchem was in de 17e eeuw in rang de achtste stad van Holland en vooral een handelsstad. In de tweede helft van de negentiende eeuw veranderde de industrialisatie veel in Gorinchem: er kwamen fabrieken en scheepswerven. De opkomst van het constructiebedrijf De Vries Robbé had enorme impact op Gorinchem. Dit bedrijf zou uitgroeien tot een van de grootste constructiewerkplaatsen van Nederland. Toen het bedrijf op zijn hoogtepunt was, was zo'n kwart van de Gorcumse beroepsbevolking hier werkzaam. In de oliecrisis in 1973 verloor De Vries Robbé zijn zelfstandigheid, met uiteindelijk een faillissement tot gevolg. Een zeer pijnlijke episode in de geschiedenis van de stad en een collectief trauma voor de arbeidsbevolking.

Wonen

De diversiteit van de bevolking zie je terug in de verschillende wijken. De wijken in West zijn ouder en hebben relatief veel sociale woningbouw. In enkele buurten wonen meer inwoners met een migratieachtergrond. Gorinchem-Oost telt juist meer koopwoningen. Het inkomstenniveau per huishouden ligt hier gemiddeld hoger. Voorzieningen zoals winkels, sport en zorg zijn meer in West en in de binnenstad geconcentreerd dan in Oost.

Water

Gorinchem is een waterrijke stad. De regio is laaggelegen en houdt al sinds jaar en dag de voeten droog door innovatief watermanagement. De stad wordt omringd en doorsneden door water: de rivieren Merwede/Waal, de Linge, het Merwedekanaal en het kanaal van Steenenhoek. De stad ontleent er voor een groot deel zijn identiteit aan. Het leven met het water en de strijd ertegen heeft de stad veel gebracht, maar ook veel gekost. Het water heeft een enorme potentie voor de stad, zo heeft het een recreatieve en toeristische waarde en biedt het kansen aan watergebonden bedrijven. Tegelijkertijd zien we dat een groot deel van de oevers niet meer (openbaar) bereikbaar is, waardoor de beleving van en verbinding met het water afneemt.

Trends en ontwikkelingen

Nog meer dan tijdens de economische crisis van 2008 maakten de Corona-pandemie en de oorlogen in de wereld duidelijk hoe kwetsbaar we als mens en samenleving zijn en hoe onvoorspelbaar de toekomst is. Tegelijkertijd is er geen reden om aan te nemen dat structurele trends hierdoor drastisch ombuigen. Onze bevolking wordt ouder, er is meer zorg nodig, onze economie wordt nog altijd kennisintensiever en ondersteunende dienstverlening groeit tegelijk snel. Steden blijven daardoor mensen trekken. Maar de kloof tussen arm en rijk wordt ook steeds groter en de opgaven ten aanzien van klimaat, biodiversiteit en energie worden groter. We moeten alert zijn op technologische ontwikkelingen en digitalisering en de effecten daarvan op de economie en de samenleving. Werp voor het volledige overzicht van de trends ontwikkelingen een blik op het bijlagenboek.

3 Gorinchem op weg naar 2050

We staan als stad en regio voor grote opgaven. Ze dagen ons uit en bieden tegelijk grote kansen. Kansen om voort te bouwen op de ambities uit GO2032 "Gorcum open vesting!". Kansen om te werken aan een stad in balans: inclusiever, duurzamer, leefbaarder, bereikbaarder, veiliger, vitaler, gezonder en compacter.

3.1 Onze opgaven

Wat zijn dan de opgaven die we als stad het hoofd moeten bieden? Op basis van de paragraaf "kwaliteiten van Gorinchem" en de daarbij horende trends en ontwikkelingen zijn dit de grootste opgaven voor de komende dertig jaar.

Regionaal perspectief

We plaatsen deze Gorcumse toekomstvisie nadrukkelijk in perspectief. Zonder regionale samenwerking in het ruimtelijk beleid is realisatie onmogelijk en worden kansen gemist. De grote opgaven op het gebied van woningbouw, economie, duurzaamheid, mobiliteit en leefbaarheid, waar Gorinchem voor staat, werken op elkaar in. Zij kunnen elkaar versterken en ontstijgen het lokale niveau. Ze vragen om een omgevingsvisie die een handvat biedt voor integrale afweging op het niveau van de stad als geheel, in de context van de ontwikkeling van de regio. De uitdaging daarbij is om ervoor te zorgen dat de stad en de regio er samen op vooruitgaan.

Woonmilieu

Gorinchem is en blijft een plek om fijn te wonen voor alle Gorcumers en nieuwe doelgroepen. Nieuwe (woning)bouw ontwikkelingen zorgen voor nieuwe woonmilieus en meer diversiteit in bestaande wijken.

In de periode tot 2050 verwachten we dat we woningen met bijbehorende voorzieningen moeten blijven toevoegen. Tot 2035 verwachten we een bovengemiddelde groei, waarna de groei langzamerhand afvlakt. In de periode tot 2035 leveren we, naast de behoefte van onze eigen inwoners, met de bouw van een substantieel aantal extra woningen een bijdrage aan de overspannen woningmarkt in Zuid Holland. Het is een groeitempo dat rekening houdt met de draagkracht van de stad, de beperkte ruimte, het aanleggen van infrastructuur, groen en openbare ruimte, erfgoed en dat ook organisatorisch langjarig haalbaar is. Dit betekent dat deze woningen in hogere dichtheden gebouwd worden dan we als stad de laatste jaren gewend zijn. Het woningaanbod wordt zo meer divers en er worden deels nieuwe doelgroepen mee aangesproken.

We willen de woningmarkt meer in balans krijgen en ervoor zorgen dat Gorinchem toegankelijk blijft voor iedereen. Daarom is het belangrijk om te sturen op doorstroming in de bestaande voorraad en daarnaast voldoende woningen te bouwen. Vanwege de vergrijzing is er speciale aandacht voor levenloopbestendige woningen en huisvesting voor ouderen. We streven naar gedifferentieerde en vitale wijken. Nieuwe ontwikkelingen worden energieneutraal en klimaatbestendig ontwikkeld en moeten bijdragen aan het verbeteren van bestaande buurten en de leefbaarheid. Belangrijk daarbij zijn ook de verduurzaming en verbetering van de bestaande voorraad, vergroenen van de openbare ruimte, het beschikbaar en gezond houden van onze voorzieningen en het beschermen van erfgoed.

We gaan aan de slag met de transformatiegebieden uit Vleugels van de Stad (de Linge Oevers, de Schelluinsestraat en het stationsgebied), maar bieden ook ruimte aan initiatieven vanuit de stad. Daarbij vinden we het van belang dat de stad beter in balans komt, zodat alle wijken een aanbod hebben van goedkopere en duurdere woningen.

Ook ruimte voor ontmoeting en de vrijetijdseconomie wordt voor een goede leefkwaliteit steeds belangrijker. Gorinchem is een stad waar het ook straks fijn wonen, verblijven en recreëren is. We zorgen dat het water en de oevers weer een kwaliteit voor de inwoners van de stad worden. We scheppen de randvoorwaarden voor de benodigde wijkvoorzieningen en ontmoetingsplekken in de openbare ruimte en in de binnenstad. De unieke kwaliteiten van de vesting in goede relatie met de nieuwe gemengde woon-werkgebieden staan hierbij centraal.

Economie

In Gorinchem werken ondernemers volop samen. Gorinchem vormt een centraal punt in een regionaal innovatief ecosysteem van bedrijvigheid met vernieuwende vestigingmilieus waar het prettig werken is en met mixzones waar wonen, werken en ontmoeting samengaan.

De verwachting is dat economische sectoren voor Gorinchem (zorg, zakelijke dienstverlening en groothandel) in de komende jaren te maken gaan krijgen met een gemiddelde krimp in werkgelegenheid. Wel kunnen deze sectoren, in combinatie met bouw en onderwijs, een stabiele basis blijven vormen. Daarnaast zijn er ontwikkelingen te verwachten in specifieke niches. Ondernemerschap, in combinatie met innovatie in een veranderende markt, kan voor extra en nieuwe werkgelegenheid in de toekomst zorgen. Dat geldt ook voor ontwikkelingen in de circulaire en duurzame economie.

Gorinchem wil uitnodigend zijn voor duurzame en innovatieve bedrijvigheid, die aansluit op het lokale en regionale karakter. Gorinchem is sterk in handel, zorg en (maak)industrie. De huidige werkgelegenheid en de verscheidenheid aan sectoren koesteren we en versterken we zo waar mogelijk, het liefst in combinatie met nieuwe werkgelegenheid (niches, innovaties). We richten ons op een verregaande kruisbestuiving en samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven. Dit doen we door het verder ontwikkelen van een nieuwe Innovatie- en Beroepencampus, met een innovatiecentrum (i_Lab) en gemixte woon-werkgebieden.

In nieuwe ontwikkelingen groeit de ruimte voor economische functies verhoudingsgewijs mee met de groei van het aantal woningen en voorzieningen. Er wordt ingezet op groei van werkgelegenheid. Hierdoor kunnen inwoners in de nabijheid een baan vinden en dit voorkomt een grote toename van de pendel. De hoogstedelijke buurten rond de binnenstad en bij de OV-knopen (Vleugels van de stad) vormen aantrekkelijke vestigingsmilieus voor start-ups, scale-ups en innovatieve bedrijven. De transformatie van gedeelten van deze verouderde bedrijventerreinen, naar een mix van wonen en bedrijvigheid met een lage milieucategorie, zorgt ervoor dat we ook binnen de stad een diverse economie hebben. Tegelijkertijd wordt aan de noordzijde van de stad het nieuwe bedrijventerrein Groote Haar ontwikkeld waar (milieu)ruimte ontstaat voor vestiging van bestaande en nieuwe innovatieve bedrijven met een grootschaliger karakter dan in de mixzones. Zij kunnen hun activiteiten op Groote Haar toekomstbestendig maken. De achtergelaten plekken krijgen een nieuwe invulling.

Klimaat

Gorinchem wordt een groene, natuurinclusieve stad, die klimaatbestendig is.

Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte, overstromingen, bodemdaling en biodiversiteitsverlies toe. Dat levert risico's op voor onze veiligheid, gezondheid, biodiversiteit en economie. Het aanpassen van onze leefomgeving aan klimaatverandering noemen we klimaatadaptatie, en de urgentie hiervan neemt steeds sneller toe. We ondervinden de gevolgen van klimaatverandering steeds vaker en heviger. Niet alleen moeten we rekening houden met extreme hoeveelheden water, maar ook met de effecten van extreem droge en warme periodes. Zo merken we in Gorinchem bijvoorbeeld langere perioden van warmte en droogte die nadelig kunnen zijn voor zowel de gezondheid van de inwoners, als ook schade aan de fysieke leefomgeving zoals de dijken. Deze dijken hebben een belangrijke waterkerende functie.
Door hevige neerslag en hoge waterstanden in de Linge wordt opvang en afvoer van water langs de rivier ook steeds een groter probleem. Vooral de lagergelegen gebieden ondervinden steeds grotere problemen van wateroverlast.

Daarnaast heeft klimaatverandering een grote invloed op de natuur en het functioneren van ons ecosysteem. Het klimaat verandert sneller dan de natuur kan bijhouden en is één van de oorzaken van de biodiversiteitscrisis. Hierdoor kunnen wij minder rekenen op de ecosysteemdiensten die de natuur ons levert. Tegelijkertijd is de natuur een belangrijke buffer voor klimaatverandering. Een gezond en veerkrachtig ecosysteem met een grote diversiteit aan planten en dieren biedt meer weerstand tegen- en herstelt gemakkelijker van de extreme weersomstandigheden die bij klimaatverandering komen kijken.

Gemeente Gorinchem heeft samen met de regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden de Regionale Adaptatiestrategie (RAS) opgesteld. In de RAS zijn ambities en doelen opgesteld voor de klimaat kwetsbaarheden in onze regio om zo samen een koers te zetten hoe we de regio kunnen aanpassen aan de veranderingen van het klimaat. Deze ambities zijn verder uitgewerkt in een Regionaal Uitvoeringsprogramma, waarmee gewerkt wordt aan het vergroten van de klimaatbestendigheid in de regio.

De RAS beschrijft een strategie op hoofdlijnen en klimaatrisico's kunnen per gebied sterk van elkaar verschillen. Daarom heeft de gemeente Gorinchem ook een Lokale Adaptatiestrategie. De LAS zet koers uit voor een klimaatbestendig Gorinchem in 2050. De doelstelling van de LAS is: in 2050 is de gemeente Gorinchem weerbaar tegen klimaatverandering en is de stad radicaal groener en biodiverser geworden. Het biedt een visie en structuur om stapsgewijs te werken aan een klimaatbestendige en natuurinclusieve stad. Dit zal een ruimtelijke impact hebben in de stad, zowel boven- als ondergronds. Nieuwe ontwikkelingen worden daarom klimaatadaptief en natuurinclusief gebouwd en bestaande gebieden kunnen zoveel mogelijk geoptimaliseerd worden in combinatie met de gezondheids- en vergroeningsopgaven.

Duurzaam

Gorinchem wordt een klimaatneutrale stad, bij voorkeur eerder dan 2050.

Gorinchem zet in op de transitie naar schone energie en een circulaire economie. Er wordt daarom ook samen in de regio aan de Regionale Energiestrategie (RES) Alblasserwaard gewerkt. Hierbij zijn doelen gesteld als het besparen van 20% energie in 2030, onze energie uit natuurlijke bronnen winnen zoals zon, wind, water en bodem en de hele regio energieneutraal maken in 2050.

Dit zal binnen en buiten de stad ruimtelijke impact hebben. Energieopwekking krijgt deels een plek in het landschap en op de daken in bestaande buurten en op bedrijventerreinen. Ook vraagt het om nieuwe infrastructuur als warmtenetten, laadinfrastructuur en een uitgebreid elektriciteitsnetwerk, die in de ondergrond ingepast moet worden. De precieze ruimtevraag is nu nog moeilijk in te schatten en hangt onder andere af van eventuele innovaties en de gekozen oplossingen in het RES-traject.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Een beter bereikbare stad, met een gezonde balans tussen auto, fiets, openbaar vervoer en andere modaliteiten.

Gorinchem is door de strategische ligging steeds meer in trek als woonplaats voor werknemers die in de Randstad werken. Groei van de stad en de toekomstige ontwikkeling van woon-, en werklocaties brengen ook extra verkeersstromen op gang, wat betekent dat de bereikbaarheid van Gorinchem verbeterd moet worden.

De mobiliteitstransitie kan bijdragen aan het verminderen van de groei van het aantal auto's. Om dit te bereiken, zullen we in de openbare ruimte ruim baan geven aan lopen, fietsen en openbaar vervoer. We omarmen en faciliteren nieuwe vormen van (duurzame) mobiliteit. Duurzame en gezonde vervoersvormen (denk aan elektrische en/of waterstofgedreven auto's, fietsen en deelmobiliteit) worden nog meer dan nu aantrekkelijke alternatieven voor de auto.

Voor de kortere afstanden zetten we in op veilige, comfortabele en snelle fietsverbindingen. Hiervoor bouwen we nieuwe bruggen, zodat het autoverkeer van het fietsverkeer wordt 'ontvlochten' en er voor de fiets directere verbindingen ontstaan.

Voor de langere afstanden zetten we in op het realiseren van een OV-station in Gorinchem Noord, een OV-hub langs de A27 en deelmobiliteit.

Gezondheid

In Gorinchem staat een gezonde levensstijl voorop, inwoners worden continu uitgenodigd om gezonde keuzes te maken, door aanbod van voldoende voorzieningen en faciliteiten die voor alle Gorcumers toegankelijk zijn.

In sterk verstedelijkte gebieden wordt groen steeds schaarser. Daarnaast kunnen lucht- en bodemverontreiniging en geluidsoverlast de gezondheid van mens, dier en milieu negatief beïnvloeden. In de uitwerking van het omgevingsplan worden de milieunormen vastgesteld. Hierbij sluiten we aan bij de WHO advieswaarden die door de provincie worden gehanteerd.

We gaan aan de slag met een omgeving die uitnodigt om te bewegen. Van de Gorcumers voldoet 60% niet aan de nationale norm van gezond bewegen en inwoners hebben gemiddeld juist vaker te kampen met overgewicht dan het Nederlands gemiddelde. De gezondheidsbeleving is daarentegen hoger. Het is voor een relatief grote groep inwoners echter niet vanzelfsprekend om een gezonde leefstijl te hanteren. De fysieke leefomgeving kan hier een bijdrage aan te leveren. Een beweegvriendelijke omgeving, met duidelijke en veilige loop/fietsroutes, voldoende (openbare) faciliteiten en voorzieningen om te kunnen sporten en bewegen maar ook een groene (en goed onderhouden) omgeving draagt bij aan de gezondheid. Met voorzieningen en faciliteiten in Gorinchem die voor alle Gorcumers toegankelijk zijn, zetten we in op een inclusieve, gezonde, sociale en leefbare stad.

Erfgoed als drijvende kracht

Gorinchem is trots op haar culturele historische erfgoed. Bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt ingezet op het beschermen, versterken en benutten hiervan.

Gorinchem is de grootste complete vestingstad van Nederland met een nog complete vestingwal. De vesting is onderdeel van Unesco werelderfgoed de Hollandse Waterlinie, grenzend aan het Nationaal Park de Biesbosch, onderdeel van de historische Vestingdriehoek. Voor het behoudt hiervan werkt Gorinchem samen met buurgemeenten en de provincies Gelderland en Zuid-Holland. Ontwikkelingen in en naast de vesting worden integraal getoetst aan de UNESCO status.

Het integrale karakter van de omgevingsvisie biedt kansen om vanuit het cultureel erfgoed opgaven uit andere sectoren met elkaar te verbinden. Daarom beheert Gorinchem als goed rentmeester haar erfgoed en omgeving. Ons erfgoed is een drijvende kracht. Dit erfgoed kent een grote diversiteit (Oude Hollandse Waterlinie, Nieuwe Hollandse Waterlinie, industrieel erfgoed, maritiem erfgoed, wederopbouw erfgoed en archeologie).

De ruimtelijke kwaliteiten dienen als input voor ontwikkelingen. Het verhaal van ons verleden en de fysieke overblijfselen hiervan, vormen de identiteit van onze stad. Daarbij draagt de historische gelaagdheid bij aan de aantrekkelijkheid en belevingswaarde van de stad en omgeving. Een aantrekkelijke gemeente waar het goed toeven is, trekt mensen en bedrijven aan. In Gorinchem staan historische structuren en elementen centraal en dienen deze als vertrekpunt voor grote ruimtelijke opgaven.

Denk hierbij aan vraagstukken op het gebied van leefbaarheid, energietransitie of waterveiligheid:

- Hoe hebben ruimtelijke structuren zich ontwikkeld?
- Hoe tekenden economische groei en krimp zich door de eeuwen heen af in het landschap?
- Welke maatregelen troffen we in de stad om de waterstand onder controle te houden?

Dit soort ontwikkelingen zijn bepalend voor de identiteit van onze leefomgeving én dienen als inspiratie bij toekomstige ruimtelijke opgaven.

4. Drie strategische ruimtelijke ambities

Als je Gorinchem vanuit de lucht bekijkt grenst ons stedelijke gebied direct aan het landelijke gebied van de omringende gemeenten, bijzondere natuurgebieden en de delta van de rivieren. Voor de manier waarop mensen door dit gebied bewegen en gebruik maken van voorzieningen, zijn gemeentegrenzen weinig relevant. Hetzelfde geldt voor infrastructuur, water en landschap. Met drie samenhangende strategische ruimtelijke ambities geven we invulling aan de ambitie van en voor de stad voor de eerstkomende jaren en de grote opgaven tot 2050. De strategische ambities volgen uit het Gorcums DNA en erfgoed. Zij hangen nauw met elkaar samen en geven richting aan de ruimtelijke ontwikkeling van Gorinchem als onderdeel van de regio.

De ruimtelijke ambities komen voort uit onze opgaven, vertaald naar de grote keuzes op stadsniveau. Hiermee zetten we in op: Gezonde Groei, Gezonde Stad en Inwoners en een Groene Stad. Deze ambities worden verder uitgewerkt aan de hand van vier thema's: wonen, werken, water en regio. Deze thema's krijgen vervolgens, in verschillende verhoudingen, een plek in de transformatielocaties. Dit alles doen we met als gedachtegang dat we samen onze stad maken. Ook benutten we onze groei om onze duurzaamheidsdoelstellingen te verwezenlijken.

4.1 Gezonde groei binnen de grenzen

Gorinchem maakt tot 2050 binnen de huidige stadsgrenzen ruimte voor nieuwe woningen gecombineerd met werken, voorzieningen en een goede bereikbaarheid zoals eerder benoemd in hoofdstuk 3. Deze groei zetten we in om de (sociale) kwaliteit van de stad te versterken. Bijvoorbeeld door meer ontmoetingsplekken te creëren en 'samen onze stad te maken'. Ook benutten we de groei om onze duurzaamheidsdoelstellingen te halen en het biedt de kans om ontbrekende schakels in het aanbod van wonen en werken toe te voegen en de basis voor voorzieningen te versterken.

Hierbij geldt als uitgangspunt het doel 'No Net Land Take' dat de Europese Commissie voor 2025 heeft gesteld. In 2050 moet de stedelijke uitbreiding tot nul zijn teruggebracht. Daarna mag er alleen nog maar uitgebreid worden als dit elders wordt gecompenseerd door grond terug te geven aan de natuur of landbouw. De ambitie van Gorinchem om alleen binnen de stadsgrenzen woningen te ontwikkelen sluit hierbij aan.

Verdichten doen we vooral in de gebiedstransformaties van de Vleugels van de Stad, waar het huidige (mono-functionele) werkaanbod gedeeltelijk plaats maakt voor gemengd wonen en werken in hogere dichtheden. Bedrijvigheid die direct voorziet in behoeften van de stad wordt zo veel mogelijk behouden. Andere bedrijvigheid kan elders (bijvoorbeeld in Gorinchem Noord) worden ondergebracht.

De Vleugels van de stad krijgt een stedelijke allure. Nieuwe ontwikkeling in bestaande buurten gebruiken we om de wijken vitaler te maken en de stad beter in balans te brengen. Voor alle werkgebieden geldt dat we ernaar streven de ruimte planologisch beter te benutten om zo voldoende ruimte te behouden voor bedrijvigheid, werkgelegenheid te behouden en te laten meegroeien met het aantal woningen. Zowel in de toegestane hoogte, breedte als het beter benutten van de aanwezige milieuruimte. En specifiek voor de watergebonden bedrijventerreinen: door deze terreinen beter te benutten voor maritieme bedrijvigheid; voor andere bedrijvigheid is elders ruimte.

Gezonde groei betekent ook dat Gorinchem de ecologische voetafdruk wil beperken. Compacte verstedelijking betekent immers dat landschappen buiten de stad openblijven, de reisafstanden kort zijn en we efficiënt omgaan met infrastructuur en voorzieningen en zo adaptief mogelijk bouwen waarbij duurzaamheid altijd een bepalende factor is. Meer hierover wordt verteld bij de 'Groene Stad'.

Met Gorinchem als vestingstad hebben we een sterk merk. Bij ontwikkeling wordt erfgoed vanuit de inhoud benaderd, het is een kernkwaliteit van de ruimtelijke ordening. Samen met de regio worden we nog krachtiger als stad. We zoeken meer dan nu aansluiting bij de regio en partners. We hebben oog voor belangen van regionale partners zonder ons sterke merk uit het oog te verliezen dan wel aan kracht te verliezen. Hierbij staat het historisch verleden, maar ook het prettige woon-en leefklimaat centraal.

Wat gaan we doen?

Woonmilieu

- We voegen nieuwe stedelijke gebieden toe aan de Vleugels van de stad met circa 2000 nieuwe woningen.
- Bovenop de woningbehoefte van Gorinchem voegen we extra woningen toe om bij te dragen aan de overspannen woningmarkt in Zuid-Holland.
- We versterken de onderlinge verbinding tussen de bestaande wijken, zowel fysiek als sociaal.

Economie

- We gaan naar een zorgvuldige mix van wonen en werken met als leidend principe: scheiden waar moet, mixen waar kan.
- We houden het voorzieningenniveau (cultuur/toerisme/leisure/zorg/scholen/detailhandel/etc.) op peil en vullen aan waar nodig.
- We behouden bestaande economische bedrijvigheid en versterken dit, maar zetten ook in op (nieuwe) maakindustrie o.a. in Gorinchem-Noord en in de gemixte woon-werk gebieden.
- Bedrijvigheid moet passend zijn en bijdragen aan een goede woon-en leefkwaliteit in een gemixt gebied.
- We behouden en versterken de goede regionale positie in samenwerking en afstemming met partners en de regio(gemeenten).
- We richten ons op de kruisbestuiving en samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven door het ontwikkelen van een nieuwe Innovatie-en Beroepencampus.

Klimaat en Duurzaam

- Tijdens het verdichten wordt groen toegevoegd om de biodiversiteit in Gorinchem te verhogen.
- We zetten in op de beperking van onze ecologische voetafdruk.
- We maken de gemeente Gorinchem weerbaar tegen klimaatverandering.
- Nieuwbouw wordt adaptief, duurzaam en klimaatneutraal gebouwd.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

- We kiezen waar het kan voor de fiets, stimuleren andere (gezondere) keuzes en de auto wordt ontmoedigd; met name in de binnenstad.
- We zetten in op de toplocaties aan de snelweg en we weren sluip- en doorgaand verkeer als gevolg van opstoppingen op de snelwegen (door o.a. verbreden van de rijkswegen).
- We willen het aanbod van alternatieve mobiliteit(vormen) vergroten en bieden ruimte voor het experiment.
- We zetten in op verminderen van het sluipverkeer.

Erfgoed

- Erfgoed is een kernkwaliteit voor ruimtelijke ontwikkelingen.
- Erfgoed betreft een diverse gemeentebrede collectie die integraal beheerd en beschermd moet worden (beschermen, inpassen of transformeren).
- Erfgoed en omgeving wordt beschermd (bijv. historische dijklinten en industrieel erfgoed en vesting) en we ontwikkelen integraal erfgoed beleid.
- Erfgoed wordt beter benut, stadsbreed toegankelijker en openbare ruimte draagt bij aan belevingswaarde.
- Bij nieuwbouw of herontwikkeling staat erfgoed centraal als uitgangspunt voor ontwikkeling.

4.2 Gezonde inwoners

De ontwikkeling van Gorinchem gaat gepaard met een verdere verschuiving van autogebruik naar gezond bewegen: het lopen en fietsen voor de dagelijkse verplaatsingen zal drastisch toenemen. Met de komst van de elektrische fiets is het fietsbereik toegenomen, meer bestemmingen zijn daardoor per fiets bereikbaar. We zetten ook in op het versterken van het openbaar vervoer. We maken daarbij onderscheid tussen verplaatsingen binnen de stad (vooral met de fiets en te voet) en verplaatsingen naar de steden en de regio om ons heen (OV, een sterk netwerk van utilitaire fietsverbindingen en noodzakelijke autowegen). We werken toe naar Gorinchem als stad waar gezond bewegen centraal staat. Voor deze verandering is een lange adem nodig, omdat dit samenhangt met maatregelen (bijv. parkeerstrategie) die gericht zijn op afname van autobezit en -gebruik. Wanneer het autogebruik, en met name de noodzaak om de auto te gebruiken afneemt, kan de beschikbare ruimte ingezet worden om de gezondheid van onze inwoners te stimuleren, zowel fysiek als sociaal. Denk aan ruimte voor ontmoeting, ontspanning, sport en spel.

We erkennen dat grote delen van de regio onverminderd van de auto afhankelijk zijn. Het regionale autonetwerk wordt daarom in Gorinchem zoveel mogelijk via mobiliteitshubs verknoopt met het fiets- en OV-netwerk van Gorinchem. Daarnaast hebben we aandacht voor de gezondheidseffecten van de ligging van onze stad aan snel-, spoor- en waterwegen; maatregelen om de gezondheidseffecten te beperken worden onderzocht en zo snel mogelijk doorgevoerd. Het uitgangspunt zal ten alle tijden moeten zijn dat de omgeving leefbaar is en van goede kwaliteit. Dit betekent bijvoorbeeld aandacht voor geluid, luchtkwaliteit en externe veiligheid.

Wat gaan we doen?

Woonmilieu

- We zorgen voor een aantrekkelijke, groene en leefbare omgeving. Dit betekent: veilig, schoon, reuring en stil waar nodig.
- Erfgoed speelt een belangrijke rol bij het aantrekkelijk maken van de leefomgeving.
- We streven naar vitale wijken in balans. We gaan meer sturen op doorstroming van de woonvoorraad en huisvesting van ouderen.

Duurzaam

- Emissies worden verlaagd door binnenstedelijk te bouwen, afstanden tot faciliteiten te verkorten en in te zetten op actief transport en OV.
- Hittestress wordt gereduceerd om gezondheidsrisico's te beperken.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

- We kiezen waar het kan voor de fiets, stimuleren andere (gezondere) keuzes en ontmoedigen de auto. We maken de auto zoveel mogelijk overbodig.
- De verbreding van de A15 en A27 gebruiken we om sluipverkeer en doorgaand verkeer te voorkomen.
- Voor de kortere afstanden zetten we in op snelle fietsverbindingen.
- Voor de langere afstanden zetten we in op het realiseren van een treinstation in Gorinchem-Noord.
- We realiseren een OV-cityhub aan de A27 voor een optimale verbinding met de omliggende gemeenten, de Randstad en Noord-Brabant.

Gezondheid

- We richten de leefomgeving zodanig in dat het uitnodigend is om te bewegen.
- We volgen de doelstellingen van het integraal sociaal beleid op.
- We onderzoeken maatregelen om de gezondheidseffecten van geluid, luchtkwaliteit en externe veiligheid te beperken.

4.3 Groene stad

Gorinchem vergroent waardoor de stad en het landschap meer verbonden worden en elkaar versterken. Daarmee maken we het landschap om ons heen voor meer inwoners toegankelijk als een recreatief uitloopgebied en creëren we een betere groenbeleving in de verstedelijkte gebieden. Ook erfgoed is onderdeel van de groene stad (wallen, enveloppe bij de vesting, lingeoevers, waterwegen, inundatie-gebieden) We streven naar een samenhangende structuur van parken, plantsoenen en groen-blauwe routes door de gehele stad, die daarmee zo veel mogelijk aansluiting hebben op de natuurnetwerken rondom de stad. De overgang van stedelijk gebied naar landelijk gebied gaat geleidelijk en loopt in elkaar over. De verdichting van de stad wordt gecombineerd met vergroening van de stad. We kiezen waar mogelijk voor vergroening in plaats van verstening en omarmen initiatieven vanuit de samenleving om nog meer te vergroenen. Straten en pleinen worden groen ingericht; beschikbare daken worden vergroent en straatstenen zullen wijken voor waterdoorlatende verharding, bomen en beplanting. We bouwen natuurinclusief, hierbij is meer en vooral groen dat een hogere bijdrage levert aan de biodiversiteit het doel. We versterken de biodiversiteit in de stad en gebruiken het zowel voor recreatie, maar maken ook echte natuurontwikkeling mogelijk. We bouwen daarnaast ook klimaat adaptief, met als doel hitte-beperking en voorkomen van wateroverlast en droogte.

Bij nieuwbouw houden we ons aan de klimaateisen en hebben we aandacht voor de lange termijn. We bouwen flexibel en adaptief: dit betekent dat we zowel de bebouwde omgeving als openbare ruimte dusdanig inrichten zodat het kan meeveranderen op basis van de vraag en opgaven in de tijd waarin we op dat moment leven.

De nieuwe economie is een 'groene' economie; een economie die streeft naar duurzame ontwikkeling zonder een negatief effect op het milieu. Onze economie zal circulair zijn waar mogelijk en gericht op een duurzame en gezonde groei van de stad. We staan open voor innovaties die bijdragen aan de doelstellingen van deze Omgevings-visie.

De herinrichting in combinatie met verdichten of nieuw-bouw zal hoofdzakelijk binnen de huidige stadsgrenzen plaatsvinden. Door al deze verschillende opgaven wordt de druk op openbare ruimte groter. Meer Gorcumers zullen de schaarse ruimte met elkaar delen. Tegelijkertijd wordt die gedeelde ruimte groener ingericht met ruimte om te bewegen, ontmoeten en de biodiversiteit te versterken. Juist door deze verschillende opgaven aan elkaar te koppelen kunnen er ook kansen ontstaan om onze openbare ruimte anders en efficiënter in te richten. Door bijvoorbeeld gebruik te maken van concepten als 'pocketparken' en 'tiny forests' kan met relatief kleine oppervlakten groen toch een hoge biodiversiteit gecreëerd worden die ook een positieve impact heeft op de fysieke en mentale gezondheid.

Wat gaan we doen?

Klimaat

- Bij nieuwbouw is klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen de standaard, waarbij we het programma van eisen volgen van het convenant klimaatadaptief bouwen.
- De maatregelen t.b.v. de energietransitie en klimaatadapatie krijgen voldoende ruimte in de bestaande wijken, zodat dit in 2050 gerealiseerd is.
- We geven (lokale) initiatieven en experimenten de ruimte om slimme innovaties te bedenken en uit te voeren op het gebied van energie en klimaat(adaptatie).
- Samen met bewoners, bedrijven en organisaties werken we samen aan het klimaatproof maken van de stad.
- We kiezen voor grenzeloos vergroenen boven verstenen.
- We creëren meer zachte overgangen tussen het stedelijk en landelijk gebied.
- We gaan voor een circulaire economie, welke we goed kunnen combineren met andere opgaven zoals woningbouw.
- Landschappen worden verbonden door groen-blauwe routes.
- We nemen altijd klimaateisen mee bij (her)ontwikkelingen.

Duurzaam

- Onze nieuwbouw wordt altijd integraal en adaptief/flexibel ontworpen.
- We zetten in op de transitie naar schone energie en een circulaire economie. Bio-based materialen, gerecycled isolatiemateriaal en houtskeletbouw wordt omarmd en er is aandacht voor hergebruik en afvalstromen.

Erfgoed

- We hebben oog voor zowel de bestaande als de vergeten groen-blauwe structuren door dit stadsbreed weer toegankelijk te maken en herstellen dit in hun waarde.

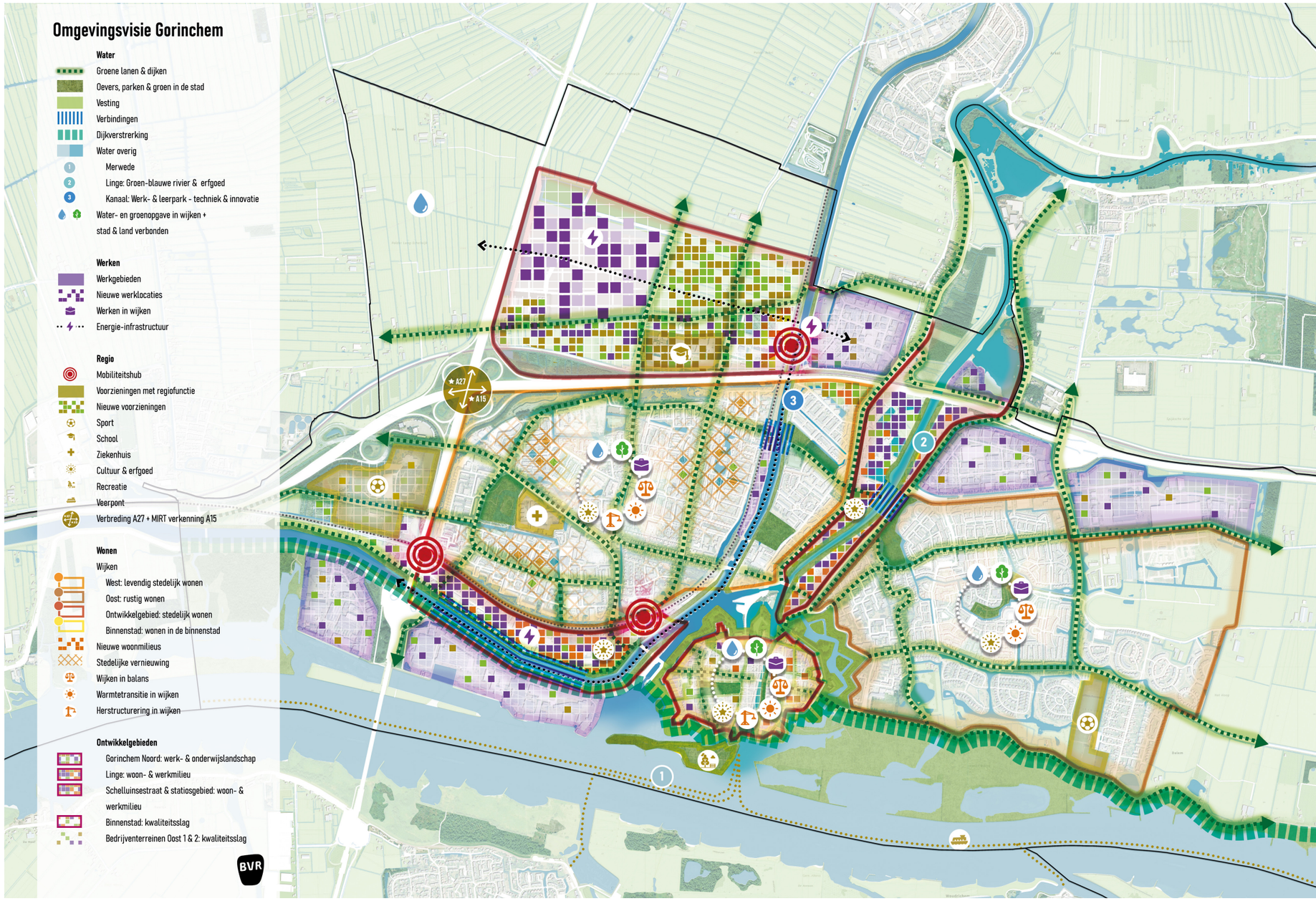
4.4 Samen de stad maken

Tot slot, Gorinchem wil meer ruimte voor diversiteit en eigenheid in de manier waarop we aan de stad bouwen. We gaan in ruimtelijke zin sturen op hoofdlijnen uit deze visie en willen met eenvoudige en beknopte regels een gelijk speelveld creëren. Hierdoor voelen meer inwoners en partijen dan nu zich welkom om mee te bouwen aan de stad. We werken als vanouds samen met professionele partijen, zoals de woningbouwcorporatie, lokaal en regionaal bedrijfsleven en grote instellingen, maar zijn tegelijk op zoek naar het verbreden van onze samenwerkingspartners om ambities te realiseren.

De verdichtings- en transitieopgaven waar we voor staan, vragen om innovatieve oplossingen in zowel de nieuwe als bestaande wijken. We zijn als vanouds een stad die mogelijkheden tot innovatie biedt. Een plek waar we nieuwe oplossingen uitproberen, verbeteren en vervolgens kunnen delen. Technologische en sociale innovaties staan daarbij niet op zich. We willen ze nadrukkelijk koppelen aan de samenleving en, waar mogelijk, ook aan ecologische uitdagingen om zo tot gedragen en duurzame vernieuwing te komen. Hierbij wordt het koppelen van de samenwerking tussen onderwijs, overheid, bedrijven/instellingen en maatschappelijke doelen voortgezet. We voegen hier onze inwoners en maatschappelijke doelen aan toe. Hierbij is het ook belangrijk dat we onze inwoners als overheid ondersteunen: we benutten de kracht van het collectief en ondersteunen waar mogelijk (financieel, organisatiegericht) zolang deze initiatieven bijdragen aan de ambities van de stad. Samen met alle samenwerkingspartners, inwoners, bedrijven en instellingen maken we onze stad.

Toekomstbeeld Gorinchem 2050

De Omgevingsvisiekaart vat de koers voor de komende drie decennia samen. De hierop volgende hoofdstukken lichten de losse elementen op de kaart toe, zodat duidelijk wordt hoe deze een geheel vormen.

5 Ruimtelijke en programmatische basisstructuur

Gorinchem wil stevig richting geven aan de wijze waarop de stad zich tot 2050 ontwikkelt. Onze (strategische) ambities en grote opgaven zijn daarom uitgewerkt in een ruimtelijke en programmatische basisstructuur, ofwel ons wenkend perspectief. We geven op hoofdlijnen de invulling van de thema's wonen, werken, water en regio weer. Hiermee schetsen we een beeld van de stad die we in 2050 als Gorinchem willen zijn. Hierbij fungeert het bestaande erfgoed als drager.

De ruimtelijke en programmatische basisstructuur is geen blauwdruk, maar biedt de kaders waarbinnen de stad op verschillende manieren en met verschillende snelheden kan groeien. Van sommige van de thema's geeft de basisstructuur het toekomstperspectief weer, waar we in stappen naartoe kunnen werken. Voor andere thema's is de basisstructuur richtinggevend voor projecten en beleid met als doel samenhang te garanderen in de ontwikkeling van de stad. Door helder te zijn over keuzes op hoofdlijnen ontstaat ruimte waarbinnen het mogelijk is om 'samen stad te maken'.

5.1 Wonen

Toekomstbeeld - De enorme druk op de woningbouw heeft voor Gorinchem geresulteerd in het bouwen van extra woningen. Hiermee hebben we onze regionale positie versterkt. Gorinchem heeft zich op economisch vlak getransformeerd tot regionaal cluster voor kennis, dienstverlening en innovatieve maakstad. Schone bedrijfsruimte en creatieve werkplaatsen worden gemixt in woonwerkgebieden.

We hebben nieuwe doelgroepen aan ons gebonden. Er zijn voldoende (gezondere en slimmere) alternatieven voor de auto voorhanden. Vanwege het sterk toegenomen inwoneraantal is het voorzieningenaanbod in Gorinchem op peil gebleven. Daarbij is er een robuust openbaar vervoer netwerk gerealiseerd. In de mobiliteit van de toekomst sluiten de verschillende vervoerswijzen op elkaar aan. Ook is fors geïnvesteerd om de hoge dichtheid van woningen niet ten koste te laten gaan van de benodigde bedrijfsruimte/werkgelegenheid, leefbaarheid en het klimaat. De enorme druk op de woningbouw en de noodzaak tot klimaatadaptatie zijn samengevoegd in de coventant klimaatadaptief bouwen. We wonen in 2050 kleiner en maken vooral gebruik van collectieve voorzieningen. De sterk vergroende openbare en private ruimte tussen de hogere multifunctionele gebouwen is vooral gericht op het in stand houden en verhogen van de biodiversiteit en het reguleren van de gevolgen van ons veranderende klimaat. Onze openbare ruimte nodigt uit tot gezond bewegen en ontmoeten, is bovendien veilig, schoon én gericht op rust enerzijds en ontmoeten anderzijds. Er is zowel ruimte voor een rustige woonomgeving als een dynamische woonomgeving in een meer stedelijke woon-werkomgeving. In de wijken zijn voldoende voorzieningen aanwezig om te voorzien in de behoeften van de bewoners. Gorinchem is aantrekkelijk voor nieuwe bewoners en bestaande bewoners behouden een fijne plek om te kunnen wonen, werken en recreëren: een open woonstad met een woning, werk en voorzieningen voor iedereen.

Gebieden voor stedelijk wonen

Een mix van wonen en werken

Aan de stad worden circa 2000 extra woningen van hoogwaardige kwaliteit toegevoegd. Woningbouw draagt bij aan verbinding en meer evenwicht in de stad. Door te groeien is er binnen de stad of buurt voor inwoners in alle levensfasen een geschikte woning te vinden en is er tegelijkertijd plaats voor nieuwe inwoners. Dat zorgt voor een evenwichtiger samenstelling van de stad, die aansluit bij de behoeften van de toekomst. We gaan gebiedsgericht kijken naar een duurzame mix van koop en huur.

Deze toekomstige behoefte bestaat uit een zorgvuldig afgestemde mix van wonen én werken. We kijken naar de verschillende transformatiegebieden en de mogelijkheden, afgestemd op de identiteit van het gebied. De mix tussen wonen en werken stimuleert innovatie, maar bevordert ook het geluk en gezondheid van de Gorcumer en de sociale interactie tussen mensen. Hierbij wordt uitgegaan van het principe 'scheiden van functies waar moet, mixen van functies waar het kan'. Daar bieden we ook buiten de transformatiegebieden ruimte voor in de wijken, op basis van initiatieven uit de stad.

Stedelijke vernieuwing

Duurzaamheidsopgave benutten

De ruimte in de stad is beperkt, dus woningen zullen in de transformatiegebieden met name in hogere dichtheden gebouwd worden. Deze woningen zullen voldoen aan de nieuwste eisen van duurzaamheid. Bestaande woningen worden verduurzaamd en klimaatadaptieve oplossingen worden toegepast. Hierbij is de verduurzaming in relatie tot erfgoed uit de binnenstad een uitdaging. Het zelf verduurzamen van de eigen woning wordt verder gestimuleerd. Daarnaast is met de eerste Transitievisie Warmte inzicht gegeven in de opgave en de route naar een aardgasvrij Gorinchem. Oplossingen in bestaande wijken vinden we in collectiviteit én op individueel niveau. Door het bouwen in hogere dichtheden is het fysiek mogelijk om de behoefte aan bedrijfsruimte en werkgelegenheid mee te laten groeien en te voorkomen dat bedrijventerreinareaal verloren gaat.

In de bestaande wijken en bij nieuwe ontwikkelingen is er aandacht voor het aanbod van sociale huurwoningen. Het te realiseren percentage sociale huurwoningen wordt afgestemd op de behoefte op de desbetreffende locatie. Herstructurering wordt met de corporatie samengedaan, voor een evenwichtiger verdeling over de stad. De inzet is een veilige, leefbare en duurzame omgeving. In bestaande wijken wordt door middel van kleinschalige ingrepen ingezet op leefbare en vitale wijken en wordt een beter evenwicht in de woningvoorraad tussen oost en west gerealiseerd.

Van autostad naar fietsstad

De auto verdwijnt niet uit de stad, maar inwoners en bezoekers gaan meer gebruik maken van andere vervoersmiddelen zoals openbaar vervoer, fiets en deelvervoer. We zetten in op verbetering van het openbaar vervoer en onze fietsinfrastructuur, met name de oost-west verbindingen. Voor afstanden minder dan 7,5 km is fietsen de norm. Wanneer de rijkswegen zijn verbreed, is het 'sluipen' door Gorinchem niet meer aantrekkelijk. Dit alles draagt bij aan het terugdringen van het aantal autobewegingen door de stad. Verder bouwen we nieuwe bruggen om bestaande knelpunten in de stad te ontlasten, de bereikbaarheid van transformatiegebieden te borgen en nieuwe aantrekkelijke fietsverbindingen (voor bewoners, scholieren en werknemers) te creëren. Via aantrekkelijke stad-landverbindingen kunnen zowel bestaande als nieuwe bewoners binnen afzienbare tijd het 'groen' om de stad bereiken om te recreëren. Deze stad-landverbindingen bieden tevens kansen voor het versterken van ecologie. Voor iedereen is er een 'plek op maat': Goed bereikbaar per (vracht)auto via de snelweg en binnenstedelijk goed bereikbaar per fiets, openbaar vervoer, deelvervoer of wandelend.

Om de inzet van duurzame vormen van mobiliteit te stimuleren, maakt de auto minder prominent onderdeel uit van de openbare ruimte. Hiermee wordt tevens ruimte gecreëerd voor groen en sociale interactie tussen bewoners.

Omgevingsvisie Gorinchem
Wonen

Wonen

Wijken

- West: levendig stedelijk wonen
- Oost: rustig wonen
- Ontwikkelgebied: stedelijk wonen
- Binnenstad: wonen in de binnenstad

Nieuwe woonmilieus

Stedelijke vernieuwing

Wijken in balans

Warmtetransitie in wijken

Herstructurering in wijken

Water- en groen opgave in wijken + stad & land verbonden

Werken in wijken

Cultuur & erfgoed

VERRASSEND WONEN IN 2050

GEBIEDEN VOOR STEDELIJK WONEN

EEN MIX VAN WONEN EN WERKEN

VITALE EN KRACHTIGE WIJKEN

TOEVOEGEN EXTRA WONINGEN

VAN HOOGWAARDIGE KWALITEIT

STEDELIJKE VERNIEUWING

DUURZAAMHEIDSOPGAVE BENUTTEN

VAN AUTOSTAD NAAR FIETSSTAD

5.2 Werken

Toekomstbeeld - De 'Vleugels van de Stad' (de Linge Oevers, de Schelluinsestraat en het stationsgebied) zijn getransformeerd tot duurzame woon-werkgebieden met schone bedrijfsruimte, dienstverlening, ruimte voor innovatie en de creatieve sector. Zij vormen de overgang tussen de rustige woonwijken en de zwaardere werkgebieden en maakindustrie die niet gemengd kan worden met woningbouw zoals Avelingen Oost en West, Groote Haar, Zuiderlingedijk, Arkelsedijk II, Papland en Oost II. Het Stationsgebied, waaronder Stadhuisplein, Stationsweg, Kleine Landtong en de kop van de Schelluinsestraat, is dé plek waar kantorenhuisvesting nu en in de toekomst plaatsvindt. Met in de toekomst meer dan nu een mix met wonen en enige voorzieningen als onderdeel van de stationsroute naar andere gebieden. Qua detailhandelsstructuur vormen de bestaande winkelconcentraties in de binnenstad, Piazza, Nieuw Dalem, Hoog Dalem, Koningin Wilhelminalaan en woonboulevard Spijkse Poort de basis om op voort te bouwen.

Goede verbindingen met het openbaar vervoer en voor de fiets zijn noodzakelijk om de werknemers én scholieren snel en direct op de plaats van bestemming te brengen. De scholencampus -die door de intensieve samenwerking met de (maritieme) maakindustrie en het I-Lab een hoge vlucht heeft genomen- zorgt samen met de nieuwe dynamiek aan de Schelluinsestraat, het sterke cluster van de maakindustrie in Avelingen en Molenvliet voor het benodigde draagvlak voor hubs. Dit zijn overigens niet slechts overstappunten van vervoer. Deze punten voorzien in vele behoeften door clustervorming van diverse typen functies rondom deze vervoersknooppunten. Naast (deel)mobiliteit is het ook een broedplaats voor kleine ondernemers, voorziet het in de logistiek voor particulieren en middenstand en is het als maatschappelijk vliegwiel ook een belangrijke plaats voor mensen om elkaar te ontmoeten.

De bestaande wijken bieden ruimte voor lichte bedrijvigheid en diensten die zijn te combineren met de woonomgeving. In de binnenstad voert beleving (toerisme, winkelen, horeca en erfgoed) de boventoon. In de ontwikkelde gemengde gebieden, is er volop bedrijvigheid en reuring. Om aan deze drukte te ontsnappen, zijn er lommerrijke routes door de stad gekomen. Tijdens de lunchwandeling langs het water, om het bedrijventerrein of door het groen zie je in de verte, verscholen achter woon- en werkgebouwen, groen omlijst de historische vesting liggen.

Nieuwe werkgebieden

Voor innovatieve maakindustrie en een functiemix van werken en wonen

Met de aanstaande transformatie op een aantal plekken rondom de binnenstad ontstaan nieuwe gemixte woon- en werkgebieden, terwijl er elders in de stad ruimte komt voor meer specialistische industrie, met een duurzaam en innovatief karakter. Dit betekent een verschuiving van (monofunctionele) werk (-plekken) en biedt op diverse plekken aan de randen van de stad ruimte aan de Next Economy, een nieuwe economie waarin duurzaamheid en economische vooruitgang hand in hand gaan. Een voorbeeld hiervan is Gorinchem-Noord. We bevorderen initiatieven waarmee de aanwezige planologische en milieu ruimte op bestaande bedrijventerreinen beter benut wordt. En we bieden voor elk bedrijf dat waarde toevoegt aan het lokale en regionale profiel in de (maritieme) maakindustrie, handel, zorg en dienstverlening de juiste vestigingslocatie. Dit doen we door planologisch mee te werken aan verhuisbewegingen die daaraan bijdragen. En door de watergebonden bedrijventerreinen (Avelingen) daar waar kansen ontstaan beter te benutten voor de maritieme maakindustrie. Verschuivingen en verhuizingen van bedrijven vinden plaats, waardoor de schaalgrootte van het bedrijf beter aansluit bij de vestigingsplek binnen de stad. Grote bedrijven en bedrijven in de (maritieme) maakindustrie zijn gevestigd aan de randen van de stad, de minder belastende en kleinschaligere bedrijven zijn meer centraal in de stad gevestigd. De kansen die zich voordoen pakken we op in samenwerking met lokale en regionale partners.

Ook voor winkels geldt dat we meewerken aan de juiste winkel op de juiste vestigingslocatie. Verplaatsing van winkels is mogelijk mits er een alternatieve vestigingslocatie is die bijdraagt aan een aantrekkelijke detailhandelsstructuur van verspreid over de stad gelegen winkelconcentraties. Met het toevoegen van extra winkelconcentraties en supermarkten wordt terughoudend omgegaan om zo aantrekkelijke winkelgebieden te behouden en leegstand te voorkomen.

Door als stad de ruimte te geven om te groeien, goede fysieke en digitale bereikbaarheid als randvoorwaarde te stellen en een meer divers type werklocaties te bieden, verbeteren en moderniseren we ons vestigingsklimaat. Gorinchem houdt en koestert wat goed is, maar biedt ruimte en stimuleert de transformatie naar innovatievere en duurzamere manieren van werken. We willen de huidige bedrijven en ondernemers ook een plek geven in de stad, al zullen sommige bedrijven mogelijk beter passen aan de randen van de stad. Om functiemenging in de duurzame woon-werkgebieden te stimuleren hebben we verhuizingen van deze bedrijven naar de randen van de stad planologisch mogelijk gemaakt. Op die manier borgen we ook een duurzame en toekomstbestendige groeimogelijkheid voor deze bedrijven.

Kansen om de vrijetijdseconomie met het zakelijke te verbinden pakken we aan. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van de leisure sector in Oost II ter hoogte van de nieuwe Van der Valk langs de A15. Ook is leisure gevestigd in Molenvliet, denk bijvoorbeeld aan het openbare zwembad. De leisure sector staat in Gorinchem op veel gebieden nog in de kinderschoenen. Deze sector willen we de ruimte geven om zich verder te ontwikkelen. Zo blijft het voor zittende bedrijven(-clusters) aantrekkelijker om te blijven en zijn we in staat nieuwe voorzieningen en bedrijven aan ons tebinden. Er zijn verschillen leisure ontwikkelingen: enerzijds gericht op kortstondige bezoeken met een regiofunctie die niet per definitie gebonden zijn aan de historie van de stad (bioscoop, evenementenhal, karting, klimhal), anderzijds het diverse en persoonlijke aanbod zoals het theater en bibliotheek in de binnenstad. Laatstgenoemde voorbeelden zijn meer vanuit de historie gegroeid en de focus ligt hierbij op het toevoegen van kwaliteit in de binnenstad en het versterken van de regio functie en de beleefbaarheid van het UNESCO werelderfgoed.

Energielandschap en smart grids

Benutten van mogelijkheden om op een duurzame manier energie op te wekken

We werken op regionaal niveau samen aan de Regionale Energie Strategie (RES). Dit betekent dat Gorinchem ook zijn steentje bijdraagt aan het verduurzamen van de energieopwekking met minder uitstoot van broeikasgassen. Gorinchem kijkt naar geschikte plekken om hieraan bij te kunnen dragen zodat in 2050 de energieopwekking verduurzaamd is. Een van de maatregelen is om van fossiele energiebronnen over te stappen naar duurzame energiebronnen. Ingrepen zoals windmolens, die duurzame energie leveren, zullen in dit regionaal verband afgestemd worden. We kijken daarnaast of het mogelijk is om een deel van de energievraag op het water op te vangen en onderzoeken oplossingen waar water een belangrijke rol in speelt (bijvoorbeeld aquathermie). Ook bedrijven spelen een belangrijke rol in de energietransitie: samen met (lokale en regionale) partners zoeken we de best passende maatregel en onderzoeken we mogelijkheden voor onderlinge uitwisseling van energie en kennis. Hierbij maken we gebruik van kennis uit het verleden. Het uitgangspunt is daarbij dat de lokale en regionale economie profiteert van de gevonden oplossing.

Scholen en beroepencampus

De gemeente Gorinchem zet samen met het onderwijs en bedrijfsleven in op het realiseren van een Regionale Beroepen- en Innovatie campus (RBIC) in Gorinchem-Noord, nabij bedrijventerreinen Groote Haar en Papland. De campus heeft een regionale functie en richt zich op de aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt. De ruimte wordt zó ingericht dat kruisbestuiving tussen scholen en bedrijven optimaal mogelijk wordt. Ruimtelijke samenhang, aansluiting op het landschap, ruimte voor ontmoeting en innovatie en verbeterde bereikbaarheid maken het een echte campus. Uitgangspunt is een innovatieve uitstraling en sfeer, met gezondheid als drager bij het invullen van voorzieningen, aantrekkelijke looproutes, samenwerking tussen ondernemers-onderwijs-overheid, klimaatadaptief beheer en duurzame bebouwing van binnen- en buitenruimte. De campus fungeert als broedplaats voor innovatieve ontwikkeling, versterkt door spontane ontmoeting en onderlinge kruisbestuiving, met een positieve invloed op bedrijvigheid die toekomstbestendig wil zijn in de stad of in de regio.

Omgevingsvisie Gorinchem
Werken

Werken
- Werkgebieden
- Nieuwe werklocaties
- Werken in wijken
- Energie-infrastructuur

INNOVATIEF WERKEN IN 2050

NIEUWE WERKGEBIEDEN

VOOR INNOVATIEVE MAAKINDUSTRIE

TRANSFORMEREN VAN HUIDIGE WERKGEBIEDEN

NAAR EEN FUNCTIEMIX VAN WERKEN & WONEN

SCHOLEN EN BEROEPENCAMPUS

ENERGIELANDSCHAP EN SMARTGRIDS

INVESTEREN IN HUIDIGE WERKGEBIEDEN

DE PLEK VOOR DUURZAME EN INNOVATIEVE BEDRIJVIGHEID

5.3 Water

Als stad zijn we al eeuwenlang verbonden met het water, maar telkens verandert de functie die het water voor de stad heeft. Het heeft op verschillende manieren economische voorspoed gebracht, gefungeerd als verdediging, maar het heeft ons ook in benarde posities gebracht. Water is een deel van ons DNA (waterwegen, inundatiegebieden, havens etc.). Het is nu de tijd om de kwaliteiten van het water optimaal te benutten en deze in te zetten bij de ontwikkeling van de mix van wonen en werken. We werken actief aan het realiseren van een groenblauw raamwerk dat buurten verbindt en zorgt voor een zachtere overgang tussen stad en het buitengebied.

Toekomstbeeld - Gorinchem heeft de klimaatsignalen ter harte genomen en zet maximaal in op verduurzaming, natuurinclusiviteit en klimaatadaptatie. De inwoners merken dit dagelijks aan den lijve. De woonstraten zijn groene lanen geworden waar de auto te gast is. Voetgangers en fietsers hebben een prominente plek in het straatbeeld; Gorinchem beweegt gezond.

De woningen zijn, zonder uitzondering, nul-op-de-meter-woningen, wat inhoudt dat een woning over het hele verbruiksjaar gezien net zoveel energie verbruikt als er lokaal op een duurzame manier wordt opgewekt. Of woningen zijn zelfs energie opwekkend geworden. Dit hebben we kunnen bereiken door nauwe samenwerking met bedrijven die niet langer zorgen voor verstening en vervuiling, maar flink bijdragen aan de gezonde, fossielvrije leefomgeving door allerlei ingenieuze energie-netwerken. Onze woningen worden niet meer traditioneel gebouwd maar de modernste technieken worden toegepast. De woningen zijn klimaatneutraal en adaptief. We onderzoeken waar ruimte geboden kan worden aan kleinschalige initiatieven zoals individuele tiny-houses en woongroepen in allerlei vormen. Alles is verweven met de groene omgeving, waar de auto grotendeels overbodig is.

Klimaatadaptief en duurzaam leven met water

Benutten van kansen op en langs het water voor de klimaatadaptatie

De beschikbaarheid van water in en rondom de stad, biedt ook kansen voor de klimaatdoelstellingen. Bodem en water is hierbij sturend en ook erfgoed speelt hierbij een rol. Gorinchem heeft zich, in regionaal verband, gecommitteerd aan het behalen van de klimaatdoelen. We gaan slim om met de kwaliteiten die we als stad hebben. Gorinchem werkt aan een lokale waterhuishouding die in balans is. Dit betekent dat de vraag naar en het aanbod van zoetwater in balans zal zijn. Bijvoorbeeld door water bufferen in tijden van overlast en dit water gebruiken in tijden van droogte. We breken los van de aloude traditie dat water zo snel mogelijk weggevoerd moet worden. We zien het goed omgaan met water als kans om een gezonde groei van de stad mogelijk te maken. We leggen nadrukkelijk de focus op zichtbaarheid van water en de wateropgave bovengronds, maar ook de ondergrond is een belangrijk aandachtspunt. Denk hierbij aan het op peil houden van onze grondwaterstanden en het minimaliseren van bodemdaling.

Om gezonde leefmilieus te creëren voor haar inwoners, wordt er ook meer aandacht besteedt aan de goede afvoer en verwerking van afvalwater om zo minder afvalwater te produceren, afvalwater te reduceren in oppervlaktewater en schade aan de gezondheid te beperken. De keuzes die worden gemaakt, worden integraal afgewogen waarbij de consequenties voor de bouwopgave, de stad en de gebieden rond de stad inzichtelijk worden gemaakt. In gezamenlijk overleg wordt bepaald welke prioriteiten worden gesteld.

Oevers van kanalen en rivieren

Toegankelijk en aantrekkelijk maken

Een belangrijke identiteitsdrager van Gorinchem is het water (erfgoed). Dit water heeft tot nu toe een ondergeschikte rol gehad in de stad. Water moet een meer prominente rol krijgen omdat er letterlijk meer ruimte nodig is voor overtollige water (bufferen en in tijden van droogte gebruiken). We willen de oevers en het water weer zichtbaar, aantrekkelijk en toegankelijk maken. Er zijn diverse plekken langs het water die extra aandacht verdienen: de Merwede, Linge-oevers, het Merwedekanaal en Kanaal van Steenenhoek.

Hoogwaardige ontmoetingsplekken

Aan het water en groen

Met het toegankelijk en het natuurvriendelijk maken van de oevers creëren we ruimte voor nieuwe ontmoetingsplekken en de natuur. In een gezonde stad is het belangrijk dat mensen elkaar zowel buiten als binnen kunnen ontmoeten. Hier wordt het mogelijk om op een prettige en gezonde manier te bewegen en te recreëren. Dit alles betekent ook een andere inrichting van openbare ruimte en het toestaan of faciliteren van initiatieven die hieraan kwalitatief kunnen bijdragen. Denk bijvoorbeeld aan zogenaamde boodschappensteigers en andere voorzieningen voor waterrecreatie maar ook aan pleinvorming met ruimte voor ontmoeting zoals een buurthuis.

Groen/blauwe lanen en dijken

Groen/blauwe structuren versterken

Groene ruimte in de leefomgeving heeft bewezen positieve effecten te hebben op de gezondheid van mensen. De bestaande groen/blauwe structuren willen we versterken en aan elkaar verbinden zodat er een robuuste en herkenbare groen/blauwe structuur als 'ader' door de stad komt te lopen. Deze biedt plek voor recreatie, beweging en ontmoeting. Verbindingen met het buitengebied worden niet alleen verbeterd, maar ook groener, zodat ze een meer natuurlijke verbinding vormen en uitnodigen tot gebruik van langzamer en gezondere vervoersmiddelen zoals de fiets. Tot slot benutten we kansen om met de toevoeging van groen hoogwaardige natuurontwikkeling mogelijk te maken en de biodiversiteit te versterken.

Bruggen bouwen

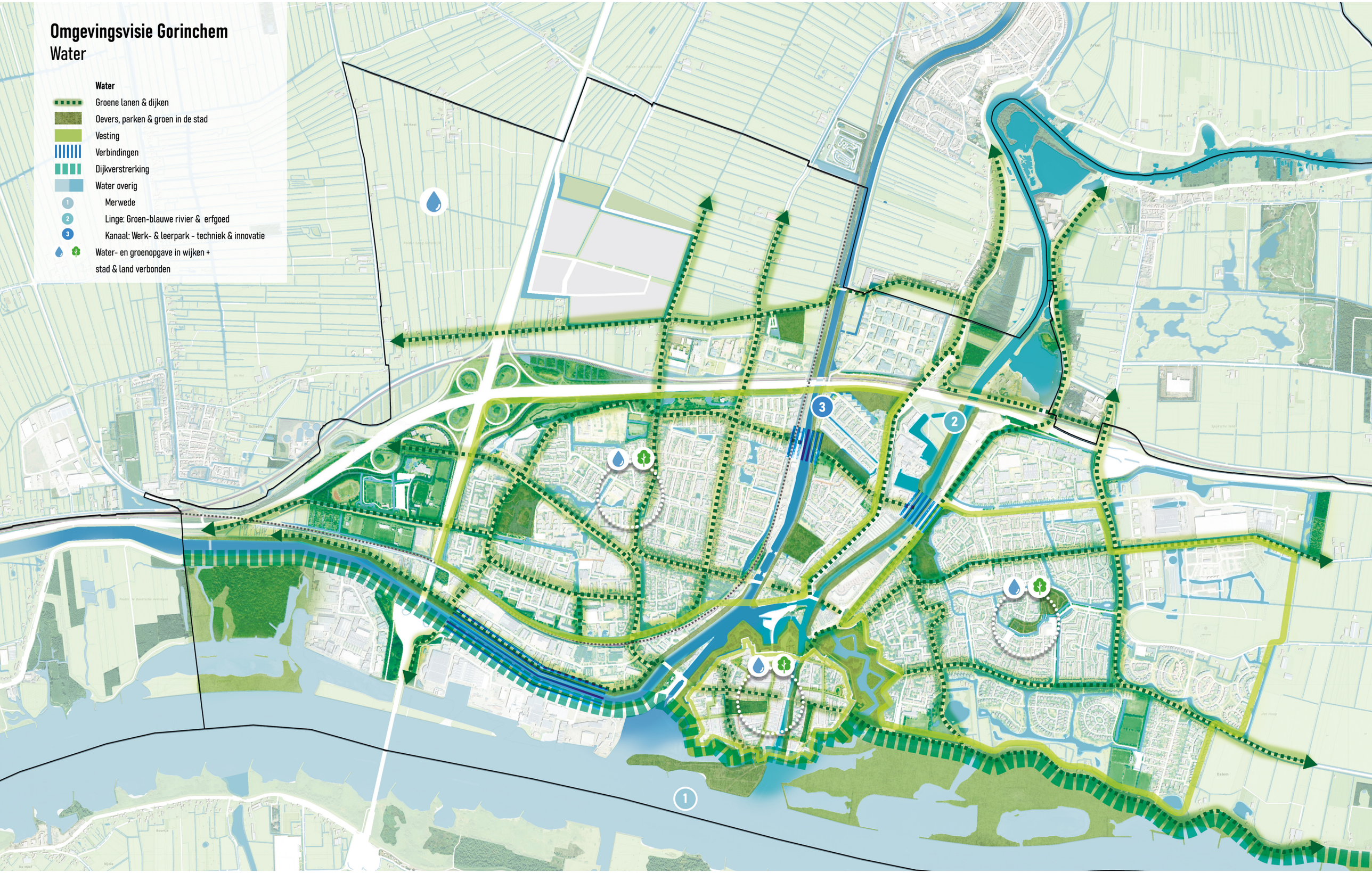
Het water als kans

Het leven met en het bouwen bij water betekent ook een opgave in de bereikbaarheid van de stad Gorinchem. Zo bouwen we nieuwe bruggen en borgen we de bereikbaarheid van de stad naar het ommeland en tussen de wijken. Water vormt vaak een barrière. Tegelijkertijd zien we dat, in combinatie met het toevoegen van bruggen, het ook kansen biedt. We willen als stad de ligging aan het water beter benutten dan we tot op heden doen en het inzetten als onderscheidende kwaliteit van de stad. Dit doen we door het water toegankelijker te maken en meer publiek toegankelijke plekken langs het water te creëren.

Omgevingsvisie Gorinchem
Water

Water

- Groene lanen & dijken
- Oevers, parken & groen in de stad
- Vesting
- Verbindingen
- Dijkverstrerking
- Water overig
- 1 Merwede
- 2 Linge: Groen-blauwe rivier & erfgoed
- 3 Kanaal: Werk- & leerpark - techniek & innovatie
- Water- en groenopgave in wijken + stad & land verbonden

GEZOND AAN HET WATER IN 2050

OEVERS VAN KANALEN EN RIVIEREN

TOEGANKELIJK EN AANTREKKELIJK MAKEN

GROENE LANEN EN DIJKEN

GROENSTRUCTUREN VERSTERKEN

HOOGWAARDIGE ONTMOETINGSPLEKKEN

AAN HET WATER EN GROEN

5.4 Regio

Een belangrijk doel voor de komende jaren is dat Gorinchem nog meer een verbindende en een verbonden stad is. De voorzieningen in de stad bestaan niet zonder de regio en vice versa. Dat betekent dat die bijzonder en/of aanvullend zijn op dorpse voorzieningen en aantrekkelijk zijn voor een groter publiek, maar ook dat je er van buiten gemakkelijk en via een aantrekkelijke verbinding goed kunt komen. Dat helpt mee om behoud en groei van voorzieningen mogelijk te maken.
Op verschillende schaalniveaus zijn verbindingen nodig: met de buurgemeenten als onderdeel van het verzorgingsgebied, maar ook met de Randstad, met Gelderland en Noord-Brabant.

We zoeken intensief de samenwerking op met regionaal gerichte samenwerkingsverbanden (o.a. Pact van Loevestein). Met het traject voor de RES, de RAS, de regionale samenwerking rondom het I_lab, de RegioDeal, overheidssamenwerkingen rondom wonen, werken, recreëren, het sociaal domein en nu voor de omgevingsvisie ligt er ook een kans om als gemeente een verbindende rol te spelen tussen partners onderling en naar de hogere overheden. Vanuit de verantwoordelijkheid die we daar als stad in voelen.

Toekomstbeeld - Gorinchem is straks een centrale en strategische plek voor mensen om te gaan wonen, werken, studeren en recreëren. In de omgeving staat Gorinchem bekend om haar innovatieve maakindustrie, de vele voorzieningen op korte afstand van elkaar (compacte stad), de natuurlijke omgeving, de rijke cultuurhistorie als vestingstad en het fijne leefmilieu. Gorinchem is een plaats geworden waar je graag verblijft en ontmoet. Gorinchem onderscheidt zich in de regio door een woningaanbod te realiseren dat een aanvulling vormt op het regionale aanbod. In een duurzaam groeitempo wordt dit aanbod gerealiseerd: geleidelijk en passend bij wat de woningmarkt aan kan. De vorm hiervan betreft een hogere mate van stedelijkheid in de ontwikkelgebieden dan Gorinchem nu gewend is. Deze nieuwe woonmilieus vormen een nieuwe stedelijke identiteit, passend bij het DNA van Gorinchem. Tot slot biedt een verdere ontwikkeling van de leisure sector kansen op regionaal niveau.

Bereikbare stad

De ontwikkelingen in de stad staan niet op zichzelf, bereikbaarheid blijft een belangrijk aandachtspunt. Door Gorinchem optimaal te verbinden, via weg, spoor én water, wordt de positie van Gorinchem in samenhang met de omliggende regio versterkt. De uitgangspunten voor een bereikbare stad zijn reeds in de Mobiliteitsvisie 2040 van Gorinchem opgenomen en worden ook vanuit deze omgevingsvisie verder uitgebouwd. De kern van deze ontwikkeling is:

- Versterken van het stedelijk netwerk en mogelijk maken van binnenstedelijke verdichting door nieuwe bruggen en nieuwe verbindingen;
- Toplocaties maximaal koppelen aan de snelweg. Doorgaand auto- en vrachtverkeer door de stad beperken door fysieke maatregelen en/of afspraken met bedrijven;
- Versterken van het openbaar vervoer van Gorinchem door verbetering stationsomgeving van het huidige station en de aanleg van twee nieuwe stations (mobiliteitshubs).
- Andere vervoerswijzen dan de auto stimuleren voor relatief korte afstanden, langzaam verkeer (te voet en per fiets) ruim baan geven, (slimme) infrastructuur doorontwikkelen en de toegangswegen tot de stad ontwikkelen tot groene entrees van de stad.

Toegankelijke voorzieningen en onderscheidend aanbod

Zorg, sport/leisure, onderwijs, cultuur en winkels

Door de innovatieve maakindustrie verder uit te bouwen heeft Gorinchem straks een grotere regionale aantrekkingskracht. De unieke samenstelling en samenwerking van bedrijvigheid en opleidingen zorgt voor een grote kennisuitwisseling. De scholen- en beroepencampus is hier een voorbeeld van.

Daarnaast besteden we aandacht aan sport en leisure: Gorinchem is in 2050 een stad waar gezondheid centraal staat en wordt gestimuleerd onder inwoners, werknemers en bezoekers. Naast beweegroutes wordt gezondheid gestimuleerd door middel van ontmoeting in de openbare ruimte en het realiseren van diverse sport- en leisurevoorzieningen verspreid door de stad. De meer kleinschalige functies kunnen in de woonwijken gerealiseerd worden. Voor grootschalige functies met een wijkoverstijgende doelgroep zijn er specifieke plekken in de stad. Ze zijn voor zowel huidige als toekomstige Gorcumers, maar ook voor bijvoorbeeld zakelijke bezoekers. Hierbij is een onderscheid te maken tussen de 'fast' leisure functies die meer grootschalig en/of regionaal gericht zijn (buiten de binnenstad) en het lokale/regionale aanbod dat historisch geworteld en versterkt wordt ('slow' leisure in de binnenstad).

Door het stimuleren en het versterken van het culturele aanbod wordt het voorzieningenniveau mede op peil gehouden, waarmee de relatie met de regio versterkt wordt. Voor voorzieningen zoals het theater en de stadsbibliotheek die historisch geworteld zijn is de binnenstad de meest logische plek. Bij de inzet van cultuurhistorische elementen staat niet primair de vesting centraal. Ook de identiteit en kwaliteit van de stad naast de vesting wordt versterkt door een pallet aan kwaliteiten zoals een aantrekkelijke stadsentree, de toegankelijke Linge-oevers, de herontwikkeling van het Stationsgebied/Schelluinsestraat/Linge 2 Zuid en herwaardering van (cultuur-)historisch erfgoed buiten de vesting (toevoegen nieuw erfgoed). Nieuwe stedelijkheid, in een nieuwe mix van wonen en werken, maakt dat Gorinchem zich onderscheidt in de regio.

Kwaliteitssprong verblijfskwaliteit

Natuurrecreatieve parel

Onze stad is een natuur recreatieve parel. Om dit meer te benadrukken op regionaal niveau maken we een kwaliteitsslag als het gaat om onze oevers, het groen en de openbare ruimte. Als stad zijn we trots op het landschap om ons heen. Dat is onderdeel van ons DNA. We versterken en complementeren de groene aders van de stad richting het omliggend landschap. We halen het landschap naar binnen en brengen de stad naar buiten. We kijken naar samenwerkingsmogelijkheden in de gehele regio, maar ook met maatschappelijke organisaties en natuurorganisaties. Zodat het groen buiten de stad en binnen de stad meer met elkaar in verbinding komen en elkaar versterken. Door middel van natuurontwikkeling, vergroening en water verbinden we stad en regio zoals ook aangegeven in het onderdeel water. Gorinchem is daarmee een natuurrecreatieveparel in een aantrekkelijke verbonden regio.

REGIOFUNCTIE IN 2050

GOED BEREIKBARE VOORZIENINGEN

ZORG, SPORT/LEISURE, ONDERWIJS, CULTUUR & WINKELS

TOPLOCATIES AAN DE SNELWEG

CENTRUMSTAD VOOR IEDEREEN BEREIKBAAR

HOOGWAARDIG OPENBAAR VERVOER: CITYHUBS

KWALITEITSSPRONG VERBLIJFSKWALITEIT

NATUUR EN RECREATIE

VERBINDINGEN OVER WATER

6 De bestaande stad

In dit hoofdstuk wordt de stadsbrede visie toegespitst op de bestaande stad. De drie ruimtelijke ambities: gezonde groei, gezonde stad en groene stad zullen ook doorklinken in de ambities voor onze bestaande wijken en gebieden. We leven met de nalatenschap van het verleden in het heden en we ontwikkelen hiermee naar de toekomst. Een aantal thema's zoals verduurzaming, de gezonde leefomgeving, en ontmoetingsplekken zijn in alle wijken een belangrijk thema. Tevens worden de wijken toekomstbestendig gemaakt, waarbij er aandacht is voor aspecten zoals klimaatadaptatie, energietransitie, circulair, modulair- en gasloos bouwen.

Voor bestaande wijken geldt dat deze elke hun eigen karakter hebben en daarmee specifieke aandachtspunten en opgaven. We bouwen aan vitale en krachtige wijken, waarbij we inzetten op meer differentiatie in de wijken en een veilige, leefbare en toekomstbestendige leefomgeving die uitnodigend is voor bewegen en ontmoeten. Hierbij hebben we aandacht voor gemêleerde wijken naar leeftijdsopbouw en sociale draagkracht.

Naast de ambities en thema's die voor de gehele stad gelden, zetten we met ontwikkelingen in de bestaande wijken in op een betere verdeling tussen het oostelijk en westelijk deel van de stad en meer differentiatie in de wijken. Door met de fysiek ruimtelijke ontwikkelingen de combinatie te maken met de sociaal- en maatschappelijke opgaven én inzet vanuit het sociaal domein, willen we het verschil maken voor alle inwoners in Gorinchem. We bouwen hiermee samen aan vitale en krachtige wijken met een eigen identiteit.

Daarnaast zijn en komen er een aantal (grote) herstructurerings- en ontwikkellocaties in de bestaande wijken in het westelijk deel van de stad. Deze willen en kunnen we samen met woningcorporatie Poort6 benutten voor een kwaliteitsverbetering in de oudere wijken én een evenwichtiger verdeling van de sociale huurwoningen over de stad. Dit met als inzet meer differentiatie in de wijken en een veilige, leefbare en duurzame leefomgeving. Om deze kansen optimaal te benutten is het van belang dat we deze ontwikkelingen parallel laten lopen aan de ontwikkeling van de Vleugels van de Stad. Er is immers ruimte nodig om te kunnen schuiven met segmenten en woningtypen over de stad. Alleen dan kunnen we – op tijd – de oudere wijken met een concentratie van sociale woningen (variërend van circa 50 tot 75%) versterken. Het geeft ons de kans om ook de leefbaarheid en kwaliteit te verbeteren in de wijken van de stad waar dit ook echt nodig is.

6.1 Transformatielocaties

De omgevingsvisie is een document dat betrekking heeft op de stad als geheel, maar er zijn een aantal locaties in de stad waar ingezet wordt op grote veranderingen die effect hebben op de inrichting van de leefomgeving. Op grotere schaal wordt ruimte gemaakt om zo functies toe te voegen en het Gorcumse aanbod diverser te maken. Elke ontwikkellocatie heeft daarin een eigen mix van de vier verschillende thema's; wonen, werken, water, regio. Welke op hun beurt weer opgebouwd zijn aan de hand van de drie grote ruimtelijke ambities om een groene en gezonde stad te zijn. Aan de hand van referentiebeelden wordt de invulling van die mix getoond. Met deze omgevingsvisie wordt het wiel niet opnieuw uitgevonden. Er wordt al op verschillende plekken hard aan de ontwikkeling van de stad gewerkt. Ze wordt vernieuwd, verbeterd en er zijn verschillende ruimtelijke plannen in verschillende planfases. Daar bouwt de omgevingsvisie op voort. De omgevingsvisie biedt het perspectief, waarbinnen deze ontwikkelingen in samenhang plaatsvinden. Het borgt de onderlinge samenhang en zorgt voor de richting voor de stad als geheel. De verschillende projecten en ontwikkelingen zorgen voor invulling van de weg ernaartoe.

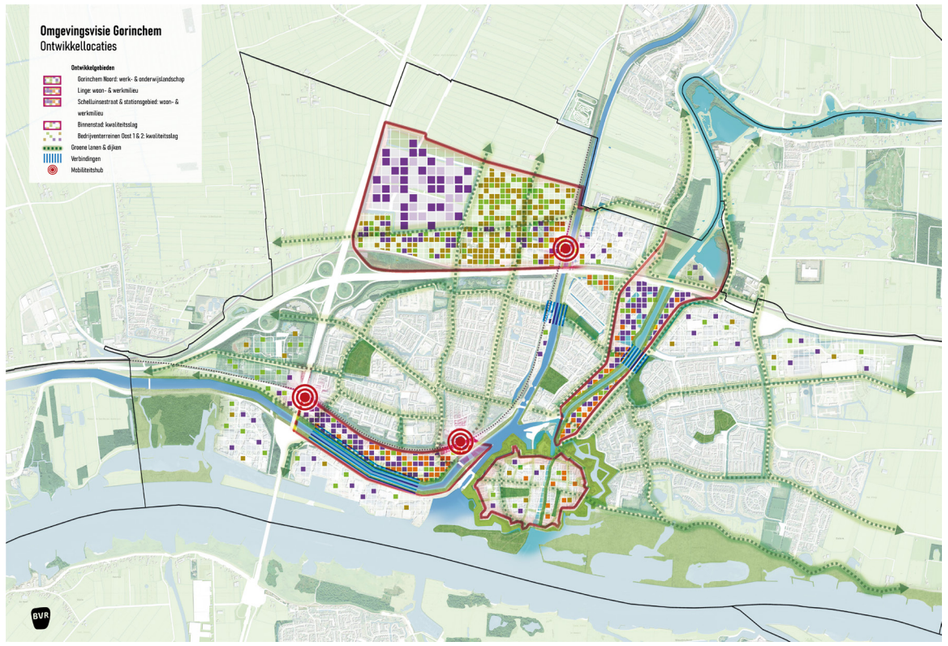
Daarbij merken we op dat de grootste veranderingen plaats gaan vinden in de drie eerstgenoemde gebieden: Linge-oevers, Schelluinsestraat/Stationsgebied en Gorinchem-Noord. De binnenstad heeft vanwege de bijzondere positie als vestingstad een plek gekregen als transformatielocatie, aangezien hier het behoud door ontwikkeling centraal staat en hier meer inzet voor nodig is dan voor een reguliere andere wijk.

Van elk van deze gebieden wordt aan de hand van referentiebeelden een invulling voor de toekomst geschetst. Nu nog ontbrekende schakels in de stad krijgen hier hun plek. De verschillende gebieden en impressies worden hierna beknopt toegelicht.

Door de voorgestelde ruimtelijke ontwikkelingen op de transformatielocaties te toetsen op hun effecten op de leefomgeving worden de keuzes in de functiemix verder aangescherpt en onderbouwd. Deze toetsing via een zogenaamde omgevingseffectrapportage vindt niet nu plaats, maar wordt onderdeel van de gebiedsvisies die nodig zijn voor de transformatie-locaties.

De vier specifiek te onderscheiden transformatielocaties zijn:

- De Vleugels van de Stad, bestaande uit:
  - Linge-oevers
  - Schelluinsestraat en Stationsgebied
- Gorinchem Noord
- Binnenstad

6.2 Vleugels van de Stad

De Vleugels van de Stad zijn onderdeel van de duurzame ontwikkeling en groei van Gorinchem. We ontwikkelen voornamelijk binnen de stedelijke contour en laten de groene gebieden aan de stadsranden groen. We bezien zowel in de Oostelijke Vleugels (Linge Oevers) als in de Westelijke Vleugel (Schelluinsestraat en Stationsomgeving) van de binnenstad welke locaties zich lenen voor betere en slimmere ontwikkeling. Hiervoor zijn de Vleugels van de stad bedoeld: circa 2.000 nieuwe woningen als schakel tussen de binnenstad en de omliggende wijken, inclusief werkfuncties die werkgelegenheid bieden aan de inwoners in de stad en ruimte voor ontmoeting en (water)recreatie. Gebiedstransformatie is noodzakelijk, want nieuwe inwoners betekent immers het aanpakken van opgaven op het gebied van mobiliteit, voorzieningen, groen, duurzaamheid en werken. Voor de Vleugels van de Stad wordt een ontwikkelvisie opgesteld welke de verdere concretisering bevat van de aanzet uit de omgevingsvisie. Hierna volgen op visieniveau de gedachtegang per ontwikkelgebied.

Linge Oevers

Aan de oevers van de Linge bij de Arkelsedijk en Spijksedijk kun je straks wonen, werken en recreëren. De Linge wordt een verbindend element, tussen Oost en West en de binnenstad met het groene buitengebied. Het water krijgt een prominente plek in de ontwikkeling en wordt ingezet als groen-blauwe verblijfsruimte voor bewoners, werknemers, bezoekers. Het wordt zo een nieuw stuk stad, waarin het verleden en de toekomst elkaar omarmen.

De 'Linge-mix' – stedelijk wonen met werken en voorzieningen

- Hogere dichtheden, met meerdere woonlagen, zorgvuldig ingepast in de omgeving.
- Groen karakter in bouw en inrichting openbare ruimte met ruimte voor natuur en ecologie.
- Bewoners en bezoekers ontmoeten elkaar in gedeelde binnen- en buitenruimtes.
- Toevoegen van woonruimte voor doelgroepen die een aanvulling vormen op de nu aanwezige doelgroepen in Gorinchem.
- De functiemenging van woningbouw met de woonboulevard en de aanwezige werkfuncties wordt nader onderzocht.
- Ruimte voor erfgoed, behoud en inpassen: industrieel erfgoed en maritiem erfgoed.

Bereikbaarheid gebied

- Ruim baan voor langzaam verkeer en ruimte-efficiënte mobiliteitsvormen.
- De auto komt op de tweede plaats en is grotendeels uit het zicht.
- Deelmobiliteit krijgt de ruimte en wordt gestimuleerd.

Groene en toegankelijke oever

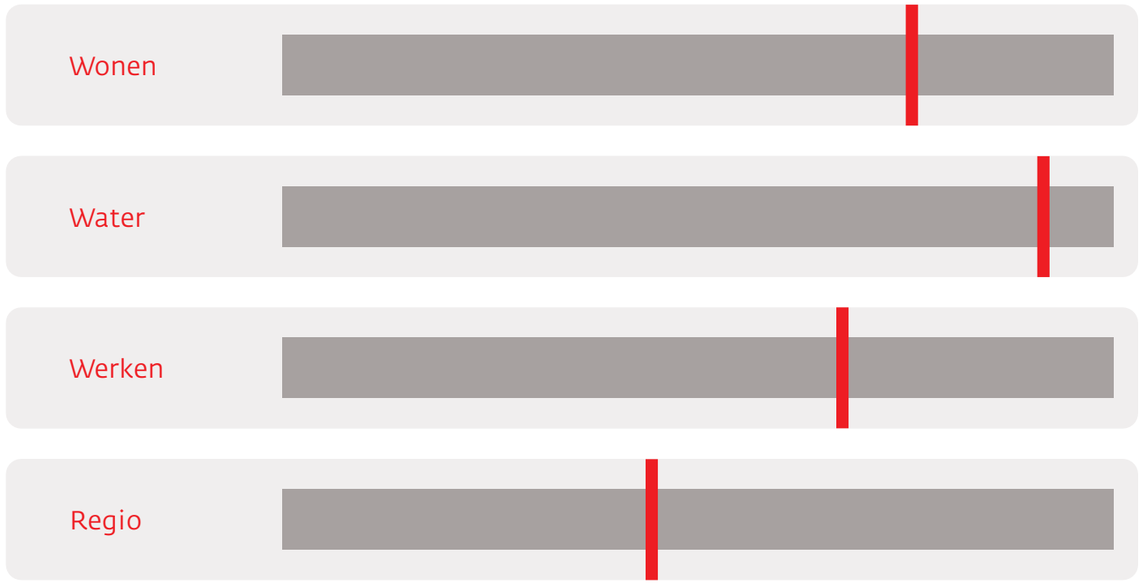
- De Linge verbindt de (binnen-)stad hier met het buitengebied en vice versa.
- De Linge wordt weer voor de Gorcumer: de Linge is geschikt voor pleziervaart, langzaam maar zeker verbindt het water de wijken aan elkaar en krijgen inwoners de kans de rivier optimaal te beleven.
- Ook is er ruimte voor bezoekers van buiten. Verblijven aan de Linge is mogelijk en toegankelijkheid vanaf de kades wordt onderzocht, met het oog op het karakter en de schaal van Gorinchem. Het gebied fungeert als lokale hotspot.

Industrieel cultuurhistorisch erfgoed

- We kennen de historie van het gebied en de rol die het voor de stad speelt en gespeeld heeft. Het aanwezige erfgoed wordt waar mogelijk onderdeel van de ontwikkeling en wordt in de spotlights gezet.
  Hier vormen zich waardevolle verblijfsplekken of ankerpunten. Gebieden voegen vanwege hun verblijfskwaliteit, ligging en functies van omliggende gebouwen een nieuwe identiteit aan de Vleugels toe.
- Groen, water en het industrieel verleden zijn de dragers van de identiteit in het gebied.

Verbinden met bestaande wijken

- De te realiseren bruggen over zowel de Linge als het Merwedekanaal zijn essentieel om het water niet meer als barrière, maar als verbinder te zien tussen oost en west in zowel fysieke als mentale zin.

Schelluinsestraat en stationsomgeving

De Schelluinsestraat is nu een bedrijventerrein pal naast het centrum. De bedoeling is dat het bedrijventerrein straks deels transformeert tot een gebied dat geschikt is om te wonen, te werken en te ontspannen. Herinrichting van het stationsgebied maakt het weer een prettige aankomstplek, die beter verbonden is met de omgeving. Het gebied wordt een stuk groener, het kanaal wordt weer zichtbaar. Het blijft wel een stoer stuk stad.

Cityhub Breda-Utrecht

- Aan het einde van de Schelluinsestraat verrijst de OV-cityhub aan de A27. Die zorgt voor optimale verbondenheid van de stad met de Randstad en Noord-Brabant en de omliggende gemeenten.
- Het gebied wordt voor het langzaam verkeer met de Gildenwijk verbonden, zodat bewoners ook gebruik kunnen maken van de daar aanwezige voorzieningen.
- De cityhub biedt tevens een kans voor een stedelijke mix van wonen, werken en voorzieningen/sport-leisure in combinatie met het aangrenzende gebied Molenvliet.

Ecologische en toegankelijke oevers

- Versteende delen in het gebied maken deels plaats voor groene beplanting.
- Er is straks geen duidelijke voor-of achterkant meer van gebieden en gebouwen, waardoor de gehele oever een kwaliteitsimpuls krijgt.
- Op een aantal plekken langs de oevers wordt ruimte gecreëerd voor ontmoeting en (water)recreatie.

Stedelijk wonen in de Spoorzone-mix

- Woningbouw vindt hier, naast ruimte voor kantoren, plaats in hoge dichtheden. Er is ruimte voor een beperkt aantal consumentgerichte voorzieningen op de route tussen station en de binnenstad. Met de toename aan duurzame mobiliteit neemt het belang van het station toe en wordt de spoorzone een drukkere plek dichtbij de binnenstad.
- 'Van rust naar reuring', met delen waar wonen en werken in elkaar overvloeien.
- Ruimte voor tijdelijke invullingen en initiatieven vanuit de stad zolang deze bijdragen aan onze ambities.
- Het gebied is direct aangesloten op de binnenstad met aantrekkelijke langzaam verkeersverbindingen. Een modale verschuiving naar ruimte-efficiënte mobiliteitsvormen vindt plaats.
- Met een nieuwe brug aan de westzijde van het gebied over het Kanaal van Steenenhoek zijn de bedrijven aan de Schelluinsestraat optimaal ontsloten via de snelweg en wordt de stad ontlast van (vracht)auto's.
- Erfgoed als inspiratie, als identiteit voor nieuwe ontwikkelingen in de openbare ruimte ('place-making').

Stadsentree Stationsweg/-plein – Groen verblijfsgebied

- Station Gorinchem krijgt het elan dat het verdient, door herinrichting van de omgeving. Het wordt een uitnodigende stadsentree, het hart van de Vleugels, die optimaal met de binnenstad verbonden is.

Intensiever gebruik Schelluinsestraat voor innovatieve bedrijvigheid

- In de Schelluinsestraat ontstaat ruimte voor nieuwe vormen van bedrijvigheid. Het kan gaan om kennisintensieve bedrijvigheid, bedrijven actief in de (maritieme) maakindustrie, startups en dergelijke.
- Aan de westzijde is de bedrijvigheid niet mengbaar, hier is sprake van een hogere milieucategorie/bedrijvigheid met meer geur/geluid. Aan de oostzijde is de bedrijvigheid mengbaar met woningbouw en voorzieningen (mixzone).
- Door intensivering van ruimtegebruik wordt ernaar gestreefd bedrijvigheid te behouden. Hierdoor is dit gebied in de toekomst minder geschikt voor bedrijven die grootschaliger en extensiever zijn qua werkgelegenheid en toegevoegde waarde. Voor deze bedrijven werken we planologisch mee aan verplaatsing naar een andere/meer geschikte vestigingsplek zoals een van de bestaande bedrijventerreinen (denk aan Avelingen/Oost/Groote Haar).
- Op een aantal plekken in de mixzone is ruimte voor ontmoeting en pleinvorming/-functies die zorgen voor een aantrekkelijke reuring. Dit zijn dynamische, moderne plekken waar zowel bestaande als nieuwe inwoners kunnen genieten.

6.3 Gorinchem Noord

In dit deel van de stad wordt gewerkt aan een aantrekkelijke campus, waar bedrijven en onderwijs elkaar versterken. Duurzame en innovatieve industrie krijgt in de komende jaren een plaats op bedrijventerrein Groote Haar. Een nieuw station en verbeterde infrastructuur voor langzaam verkeer draagt bij aan een betere verbinding met de regio en andere delen van de stad. De verschillende elementen in het gebied worden samengebracht met respect voor en door het aangrenzende groene landschap.

Regionale Beroepen en Innovatiecampus

- Hét voorbeeld van hoe onderwijs en bedrijfsleven elkaar kunnen vinden en waar het onderwijs beter aansluit op de wensen uit het bedrijfsleven en bestaande en nieuwe arbeidskrachten zich kunnen doorontwikkelen.
- Innovatiekracht komt tot stand door ruimte voor leren, werken en ontmoeten.
- De campus wordt uniformer ingericht en er ontstaat synergie en verbinding door ingrepen in de ruimtelijke inrichting.

Landschapspark Noord – Overgang van stad naar landschap

- De menging van functies in het gebied, de verbinding tussen de elementen en de overgang naar het buitengebied dient nader te worden uitgewerkt.
- De buitengebieden zijn goed toegankelijk.
- Er ontstaat niet alleen een prettige plek om te leren en werken, maar het nodigt ook uit om te verblijven in het Groene Hart.
- Erfgoed als onderlegger voor nieuwe ontwikkelingen (archeologie, oude structuren, etc.).

Bereikbaarheid Gorinchem Noord

- Met een brug over het Merwedekanaal en de Linge wordt de basis gelegd voor een nieuwe 'oost-west' fiets-verbinding naar het scholencluster. Met deze verbinding kunnen ook snel de oevers van de Linge worden bereikt.
- Het gebied krijgt een eigen OV hub, zodat er een goed alternatief voor de auto is.

Gesegmenteerde bedrijvigheid met het accent op de innovatieve maakindustrie

- De rode loper ligt uit om bedrijven uit de innovatieve maakindustrie een (nieuwe) plek te geven en hen hier in ruimtelijke zin te faciliteren om de stap te maken naar de next economy.
- Bedrijvigheid in zwaardere milieucategorieën krijgt hier ook een plek.
- Groote Haar biedt goede vestigingsvoorwaarden voor de toekomst van grootschalige bedrijven die op meer centrale plekken in de stad gelegen zijn en op hun huidige vestigingsplek niet kunnen groeien. We willen planologisch medewerking verlenen aan verhuizing van deze bedrijven, mits er ook een ontwikkelplan en invulling is voor de achterblijvende locatie en langdurige leegstand en verpaupering van de achterblijvende locatie wordt voorkomen.

Duurzame energie en smart grids

- De bedrijvigheid in dit gebied zet maximaal in op duurzaamheid en innovatie.
- Er wordt ruimte geboden aan experiment.
- Gebruik van duurzame bronnen en het uitwisselen van energie binnen het gebied wordt gefaciliteerd en gestimuleerd

6.4 Binnenstad

Gorinchem is en blijft een vestingstad. De mix van winkels, horeca, woningen, cultuur en recreatieve voorzieningen wordt nog sterker gemaakt, om zo de binnenstad klaar te maken voor de toekomst. Dat betekent dat er meer ruimte komt voor de fietser, voor de voetganger en voor groen. We zetten in op een autoluwe binnenstad. Zo wordt het voor inwoners en bezoekers een nog prettiger omgeving om te verblijven en elkaar te ontmoeten.

Mix van wonen, werken, leven en recreëren – Mix van woonmilieus

- De binnenstad biedt ruimte aan een mix van winkels, horeca, woningen, cultuur en recreatieve voorzieningen. Deze mix wordt nog sterker gemaakt, zodat de binnenstad klaar is voor de toekomst.
- Het kernwinkelgebied en het cluster van voorzieningen zoals horeca, cultuur en dienstverlening er omheen is compact en aantrekkelijk voor een breed publiek. Voorzieningen worden meer geconcentreerd en kwalitatief geüpgraded.
- Vrijkomend vastgoed aan de randen en buiten het voorzieningencluster biedt ruimte voor toevoeging in de hogere segmenten van de woningmarkt. We maken, op kleine schaal, wonen in de binnenstad beter mogelijk (bijvoorbeeld boven winkels).
- De binnenstad is de plek waar veel inwoners met verschillende achtergronden, gezinssamenstellingen en sociaaleconomische status samenkomen. Er bestaat een mix van hogere en lagere inkomens. Dat is en blijft zo. De mix aan verschillende functies en woonmilieus is exemplarisch voor de diversiteit in de stad. Wonen in de binnenstad is niet exclusief, maar onze binnenstad leeft en is écht Gorcums. We bieden ruimte aan huishoudens met een grotere beurs en we ondersteunen inwoners die het moeilijker hebben. Iedereen, die dat wil, verdient een plek in onze prachtige binnenstad.

Autoluw – hoge verblijfskwaliteit

- In de binnenstad wonen betekent niet automatisch een auto voor de deur: de auto krijgt een minder prominente plek toebedeeld. Doorgaand autoverkeer door de binnenstad wordt beperkt tot een minimum. Parkeren krijgt op straat minder ruimte zodat er hier juist plek ontstaat om leef- en verblijfskwaliteit toe te voegen (relatie met duurzaamheid en beschermd stadsgezicht).
- Langzaam verkeer in en rond de binnenstad wordt beter en meer gefaciliteerd, door de verbindingen met de stadswijken te verbeteren.
- De kwaliteit van de verbinding tussen het station en de binnenstad wordt verbeterd, zodat deze route logischer en aantrekkelijker is voor zowel inwoners als bezoekers.
- Parkeren zal meer aan de randen, bij OV-knooppunten en hubs plaats moeten vinden.

Radicaal vergroenen – ontmoetingsplekken

- Vergroten van de verblijfskwaliteit doen we door de versteende binnenstad op meerdere plekken te vergroenen (bijvoorbeeld bestaande wallen en enveloppe). Meer groene plekken nodigen uit tot ontmoeting en gezonder bewegen en levert een positieve bijdrage aan de huidige en toekomstige wateropgave.
- De zichtlijnen naar en verbindingen met de groene vestingwal worden versterkt. De binnenstad krijgt zo een ander gezicht, zonder dat het de kwaliteit van de binnenstad als historische parel tenietdoet.

Aandacht voor erfgoed

- De culturele en recreatieve voorzieningen zijn op orde. Hierbij staat functionaliteit maar ook een goede en gezonde beleving centraal.
- Het erfgoed van de binnenstad staat centraal, waarbij beleving (van de historie en het groen) een belangrijk speerpunt is. Dit betekent bijvoorbeeld dat historische gebouwen en het UNESCO erfgoed ook toegankelijk moeten kunnen worden voor het publiek.

Binnenstad Centrum - dynamische gevarieerde woonomgeving met stadskarakter.

- In de binnenstad staan verblijven en ontmoeten centraal. Een compact centrum waar winkelen, horeca, cultuur, toerisme, wonen en erfgoed goed samengaan en elkaar versterken. Erfgoed wordt beschermd en beheerd, bescherming en beheer is uitgangspunt. Het MKB wordt door compactheid in de binnenstad juist versterkt, en het kleinschalige en persoonlijke van de ondernemers wordt gewaardeerd.
- Ondernemers in de binnenstad zijn trots op onze mooiste vestingstad en beschermd stadsgezicht en dragen dit uit. Zij onderhouden en beschermen monumenten. Zij maken de binnenstad tot een inspirerende dynamische omgeving waar het goed toeven is en er oog is voor de sociale aspecten zoals zorgen en omkijken naar elkaar.

Bijlagenboekje

1. Instrumenten onder de Omgevingswet 65

2. Historische context 66

3. Trends en ontwikkelingen 70

4. Participatieverantwoording 73

Bijlage 1

Instrumenten onder de Omgevingswet

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

OMGEVINGSWET

De 6 instrumenten

1 Omgevingsvisie

Strategische en integrale langetermijnvisie op de fysieke leefomgeving. Verplicht voor Rijk, provincie en gemeente.

2 Programma's

Programma's maken de doelen van de omgevingsvisie concreet. Indien nodig met een programmatische aanpak.

3 Decentrale regels

Elk bestuursorgaan heeft een gebiedsdekkende regeling met alle regels voor de fysieke leefomgeving.

4 Algemene rijksregels

Algemene rijksregels voor activiteiten beschermen de leefomgeving. Initiatiefnemers weten hierdoor vooraf wat de mogelijkheden zijn en hoeven geen vergunning aan te vragen.

5 Omgevings-vergunning

Een omgevingsvergunning is alleen nodig als de algemene rijksregels niet volstaan. Deze kan worden aangevraagd bij één loket.

6 Projectbesluit

Een projectbesluit is nodig voor ingrijpende en ingewikkelde projecten waarbij een publiek belang speelt.

Omgevingswetportaal.nl | februari 2018

Bijlage 2

Gorinchem in tien perioden

De geschiedenis van Gorinchem is in te delen in 10 perioden. De eerste periode start in de 10e eeuw en de tiende periode loopt door tot vandaag. Door de tien perioden heen is te zien hoe de stad zich heeft ontwikkeld van de eerste ontginningen van oernatuur tot landbouwgrond, een vestingstad, een industriestad, een woon- werkstad en uiteindelijk tot een stad die onderzoekt welke plek en rol hij heeft in de regio.

Bureau Steenhuis Meurs (oktober 2020) voerde een historisch onderzoek binnen de Lingeoevers vanuit de overtuiging dat wanneer de historische gegroeide identiteiten doorklinken in de nieuwe toekomst, er als vanzelf een sterk merk ontstaat omdat imago en identiteit dan samenvallen. Zij hebben onderzocht wat dat voor Gorinchem betekent. Wat past bij Gorinchem? In programma, sfeer, toon, architectuur en landschap, in beeldkwaliteit? Welk palet van functies zoeken huidige en nieuwe Gorkummers in de stad? Hoe kan hier sociaal en economisch, maar ook cultureel en toeristisch, een slag worden gemaakt? Het onderzoek dat is gedaan levert een psychogram van Gorinchem op: een persoonlijkheidsbeschrijving van Gorinchem die te zien is als je naar de stad kijkt door de jaren heen.

Periode 1

Van voor de ontginning tot het worden van een grensstad - 10e tot 15e eeuw

kern:
HET ONTSTAAN VAN GORINCHEM EN VORMING VAN IDENTITEIT ALS TUSSENSTAD

De eerste ontginningen in Gorinchem krijgen vorm vanaf de 10e eeuw. Voor die tijd was er nog sprake van een West-Europese wildernis. Door veen te ontginnen is die wildernis productief gemaakt. Dat zie je nog terug in deindeling van de percelen.

Vanaf 1267 is Gorinchem een grensstad tussen Gelre en Holland. De stad was onderdeel van de strijd tussen de heren van Arkel en de graven van Holland. In 1412 werd de strijd beslecht in het voordeel van Holland. Gorinchem was een stad als drielandenpunt in verschillende systemen: tussen Zuid-Holland, Gelderland en Brabant.

Periode 2

(Laat-) Middeleeuwse bloei als marktstad – 16e eeuw

kern:
ECONOMISCHE ONTWIKKELING, GUNSTIGE STRATEGISCHE POSITIE LANGS HET WATER

In deze periode ontwikkelde zich in de gebieden langs de Merwede, Linge en Biesbosch een nieuw soort economie die was gericht op de waterwegen. Die economie stond in het teken van landbouw en veeteelt en later ook visserij en de oogst van de grienden.

De grote steden rondom de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden waren voor de boeren een belangrijk afzetgebied, waar de grote zeeschepen kaas en boter insloegen. Gouda was een belangrijke plek voor de verkoop van kazen en Dordrecht gebruikte karnemelk om linnen te bleken en er vervolgens kleding van te maken. Het eerste gebouw binnen de vesting van Gorinchem was het Tolhuys dat in 1598 gebouwd werd tijdens de bouw van de nieuwe vestingwallen. Het werd gebruikt voor het heffen van tol van de langs Gorinchem varende schepen.

Periode 3

GORINCHEM VESTINGSTAD – FRONTLINIESTAD – 17e eeuw

kern:
IN DE FRONTLINIE, STAD ALS VESTING EN MILITAIR BOLWERK

Rond 1650 bestaat Gorinchem uit elf bolwerken en een lunet in de Linge. In de ranglijst staat Gorinchem op de 8e plaats van de steden in de Staten van Holland. In 1600 werd begonnen aan de bouw van vestingwerken. Toen het offensief van de Spanjaarden dreigde was er geen tijd om de middeleeuwse muren zorgvuldig te vervangen door moderne vestingwerken. Om de Spanjaarden op afstand te houden, heeft men voor de stadgracht en middeleeuwse muren, nieuwe aarden bolwerken opgeworpen met daarvoor nog een brede gracht. De wijde omgeving van Gorinchem werd onder water gezet. Deze tussenoplossing heeft tientallen jaren geduurd, met als effect dat de omgeving sterk verarmde. Gorinchem is uiteindelijk niet door de Spanjaarden belegerd en de vesting is afgebouwd zoals beoogd. In 1672 wordt Gorinchem onderdeel van de Oude Hollandse Waterlinie

Periode 4

18e eeuw: Regentenkliek en rijke wooncultuur. Overmaat in de vesting. Tuinenweelde en tuinplezier

kern:
VERSCHUIVEN VAN ECONOMISCH BELANG NAAR GEBIEDEN BUITEN DE VESTING, GORINCHEM OVER HET HOOFD GEZIEN

In de 18e eeuw verplaatste het economisch leven in Holland zich vooral naar de kust. Het effect was dat verkeerslijnen over andere steden liepen dan Gorinchem en dat er sprake was van eeuwenlange stilstand. Gorinchem lag binnen een haast onbreekbare gordel van de Hollandse Waterlinie. Binnen de vesting ontstond (ondanks de economische moeilijkheden) overmaat en er werden mooie tuinen aangelegd.

Periode 5

De Franse tijd 1800-1815 en de decennia erna. Vesting aangepakt. Route Napoleon, Gorinchem als centraal punt en de daaropvolgende neergang.

kern:
VAN ECONOMISCHE VOORUITGANG TOT NEERGANG; STAD ZIT WEER IN DE FRONTLINIE EN WORDT SPEELBAL

In de Franse tijd was Gorinchem een belangrijke plek in het imperium van Napoleon.
Er vond een groot bombardement plaats op de stad door de Pruisische artillerie. De Fransen geven zich over, maar 70% van de huizen van Gorinchem ligt in puin of is flink beschadigd. Hieruit blijkt op dat moment al dat een vestingstad te weinig bescherming biedt en dat het een inmiddels achterhaald concept is. Met de aanleg van weer een nieuwe linie en een aantal nieuwe kanalen verwordt de stad in deze periode tot een speelbal: voor watersnood, oorlogshandelingen en inundatie.

Periode 6

Een nieuwe koers: Gorinchem industriestad 1870-1940

kern:
STAD IN VERSNELLING, INDUSTRIE NEEMT EEN SLEUTELPOSITIE IN

Sinds 1883 is de stad aangesloten op het spoorwegnet en de gunstige ligging aan waterwegen biedt voordelen. Qua economie kent de stad twee snelheden en industrialiseert hij. Er wordt een suikerfabriek gebouwd aan de Arkelsedijk (1871). De suikerbieten werden aangevoerd over de Linge en de fabriek beschikte over een eigen haven. In 1881 kwam de Vries Robbé in Gorinchem. Met deze grote werkgever van de stad waren ook meer woningen nodig. Dat werd de Lingewijk, die tussen 1907 en 1929 in fases gebouwd werd. Het ontwerp van de wijk was geïnspireerd op de Engelse tuinstad: dorpse opzet in het groen. De vesting wordt stap voor stap opgeheven en in 1967 vertrekt het garnizoen.

In 1903 werd de suikerfabriek aan de Arkelsedijk overgenomen door raffinaderij Hollandia, een onderdeel van de Centrale Suiker Maatschappij (CSM). In 1928 stapte de fabriek over van ruwsuikerproductie op melkzuurproductie en de productie van smaakversterkers en zoetstoffen. Na de oorlog verhuisde het chemisch laboratorium van Amsterdam naar Gorinchem en in 1968 kwam een fusie tot stand met de Schiedamse melkzuurfabriek. De Suikerunie werd uiteindelijk in 2007 voortgezet onder de naam Corbion, die het terrein tot op de dag van vandaag exploiteert en actief is in de levensmiddelentechnologie.

Periode 7

Woon- en werkstad Gorinchem 1940-1970,
heen en weer tussen zelfbewustzijn en grootheidswaan

kern:
UITBREIDING BUITEN DE VESTING, GESTAGE GROEI

Vanaf 1940 werd in verschillende studies gekeken naar uitbreiding van de stad. Dat werd nodig vanwege verwachte bevolkingsstijging en –verjonging, vooral door migratie. Een groot woningtekort en sanering van de binnenstad leidde ertoe dat er 5300 woningen en een groot aantal voorzieningen moesten komen, waaronder het ziekenhuis. De stad ontwikkelde zich tot een multiculturele stad. En als centrum voor watergebonden bedrijvigheid.

In de structuurstudie 1968 wordt de centrale ligging van Gorinchem vermeld met de railverbinding met Rotterdam en Utrecht en de streekfunctie in de Alblasserwaard. Uitgangspunt is dat de oude stad het stadscentrum blijft; evenwichtige uitbreiding aan weerszijden.

Pas sinds 1959 is Gorinchem officieel geen vesting meer. De militaire status beperkte de groei van de stad. Het is een van de redenen waarom de vesting nog bijna volledig behouden is.

Periode 8

Kanteling stadsvernieuwing en beschermd stadsgezicht – 1970-1988

kern:
STADSVERNIEUWING, VERDER UITBOUWEN CENTRUMFUNCTIE

In het structuurplan 1972 wordt beschreven dat het de opdracht is om de centrumfunctie van de stad voor de streek verder uit te bouwen. Deze periode kenmerkt zich door stadsvernieuwing en ingrepen van een goede kwaliteit, met terughoudende architectuur die past in de maat en schaal van de binnenstad. In 1978 werd de gemeentegrens verlegd en groeide de stad richting het noordwesten en later ook richting het oosten.

Periode 9

Gorinchem in recente decennia 1988-heden

kern:
PROMINENTE MONUMENTGEMEENTE, OOSTELIJKE UITBREIDING WONINGBOUW, NOORDELIJKE UITBREIDING INDUSTRIE

Begin jaren '90 is de basis gelegd voor de oostelijke uitbreiding van de woningbouw in Gorinchem tussen Wijdschild/de Lingsesdijk en Dalem: Laag Dalem, Laag Dalem Zuid en Hoog Dalem.
De industriële uitbreiding werd voorzien in Gorinchem-Noord. Ruimtelijk gezien zijn hier het Stegenplan Gorinchem en het Gemeentelijk monumentenbeleid, dat al sinds 1995 in voorbereiding is, de belangrijke plannen om te noemen. Erfgoed wint aan belang en vraagt om een meer integrale benadering van het beleidsveld. Gorinchem heeft een (Rijks)beschermd stadsgezicht en ontwikkelt zich tot een prominente monumenten-gemeente, waar erfgoed in combinatie met cultuur en toerisme een steeds grotere (economische) plek inneemt. De woon- en transformatievisie uit 2019 en de mobiliteitsvisie uit 2020 zijn van grote invloed op het huidige ruimtelijke beleid, samen met de visie van de Stad 'GO2032' (2017) en het Berenschotrapport over de centrumfunctie van Gorinchem (2019).
De route naar duurzame groei voor stad en regio wordt uitgestippeld.

Periode 10

Samen maken we de stad - heden - 2050 - Gezond,
groen en klimaatbestendig, kwaliteit door diversiteit.

kern:
ROUTE NAAR DUURZAME ONTWIKKELING

Daarmee wordt periode 10 ingeluid: de periode waarin Gorinchem op een punt staat om te kiezen hoe de ambities en ontwikkelen in de toekomst invulling krijgen.

Bijlage 3

Trends en ontwikkelingen

In iedere gemeente spelen veel trends en ontwikkelingen een rol, waaronder de gevolgen van klimaatverandering, digitalisering van de samenleving, en demografische trends zoals vergrijzing. Elke gemeente ondervindt de gevolgen van deze nationale ontwikkelingen op hun eigen manier, zoals de watergebonden opgaven in Gorinchem. Daarnaast heeft Gorinchem ook nog te maken met regionale trends en ontwikkelingen, denk daarbij aan de verdichting binnen de gemeentegrenzen of economie trends.
Hieronder zijn op verschillende onderwerpen de trends en ontwikkelingen voor Gorinchem uitgewerkt.

Bevolkingsontwikkeling

Het Planbureau voor de Leefomgeving voorspelt grote demografische veranderingen, zoals vergrijzing en bevolkingskrimp. Voor Gorinchem is op korte termijn een groei van het aantal inwoners voorspeld, maar op langere termijn is de groei onzekerder. Er is een toename van mensen die zich vanuit andere gemeenten in de stad vestigen.

Gorinchem vergrijst en er is een toename in (oudere) eenpersoonshuishoudens. Individualisering is meer en meer kenmerkend voor onze samenleving. Dit heeft invloed op onze woon- en leefomgeving, maar ook op de toekomst van onze verzorgingsstaat. Het aantal huishoudens groeit. De druk op de woningmarkt is hoog. Mensen worden ouder, werken tot op hogere leeftijd en blijven langer zelfstandig wonen. Mensen zijn minder plaatsgebonden en flexibeler. Ook op de arbeidsmarkt is de demografische ontwikkeling merkbaar: binnen afzienbare tijd gaat een grote groep werkenden met pensioen. Dat heeft effect op de beschikbare arbeidskrachten en het stelsel van sociale voorzieningen.

Economie

Gorinchem is een goed presterende gemeente, met een relatief lage werkloosheid, een divers bedrijfsleven en een goed gekwalificeerde beroepsbevolking. In 2019 zijn er in Gorinchem bijna 22.500 banen en ruim 3.500 bedrijven. De belangrijkste drie sectoren voor werkgelegenheid in Gorinchem zijn: zorg, zakelijke dienstverlening en groothandel. Qua aantal bedrijven gaat het juist om de zakelijke dienstverlening, bouw en detailhandel. Maar liefst 38% van alle banen bevindt zich op bedrijventerreinen. De huidige positie van Gorinchem is onder meer te danken aan de ligging, de van oudsher sterke maakindustrie en de sterke regionaal verzorgende functie (zorg, detailhandel). Factoren zoals de krimpende beroepsbevolking, de verslechterende bereikbaarheid en het huidige gebrek aan ruimte zetten deze positie evenwel onder druk. De leegstand onder bedrijfsruimtes is laag met 1,7%. De leegstand van kantoren en detailhandel is daarentegen, net als in de rest van Nederland, hoog met zo'n 12%. Hier ondervindt met name de binnenstad de nadelige effecten van.

Maatschappelijke trends en opgaven beïnvloeden de economische ontwikkeling van Gorinchem: denk hierbij aan snelle technologische ontwikkelingen (digitalisering, dataficering), de vergroening van de economie, de veranderingen op het gebied van mobiliteit en geopolitieke kwesties die van invloed zijn op de positie van de Nederlandse economie. Ook de ontwikkelingen op de woningmarkt zijn van belang. Binnen deze context ontstaan er kansen (technologie, circulaire economie, groei kleinschalige bedrijvigheid, bevolkingsgroei) én bedreigingen (positie binnenstad, vergrijzing, relatief kleine schaal) voor Gorinchem.

Zorg en gezondheid

In Gorinchem doet iedereen er toe en kijken we actief naar elkaar om. We zien de vraag naar zorg nu en in de toekomst toenemen. Daarom faciliteren we een gezonde leefstijl, een prettige leefomgeving en zorgen we dat iedereen kan meedoen en passende ondersteuning en zorg krijgt. Wie zorg of ondersteuning nodig heeft ontvangt dat vaker thuis of in de directe omgeving. Mensen blijven langer zelfstandig wonen en daar moeten zowel de voorzieningen als het woningaanbod op zijn afgestemd. Daarnaast gaat innovatie een grotere rol spelen in het aanbieden van zorg.

Gezondheid en een gezonde samenleving zijn steeds belangrijker maatschappelijke thema's. Een gezonde leefstijl bestaat uit goed eten, bewegen, een goede nachtrust en een juiste balans tussen werk en ontspanning. Dit is essentieel om je vitaal te voelen. Gezondheid wordt niet alleen bepaald door (leefstijl) gedrag zoals voeding en bewegen, maar ook door de omgeving. In een gezonde leefomgeving is het prettig wonen, werken en recreëren. Daardoor heb je minder zorg en ondersteuning nodig. De afwisseling van bebouwing met groen, de aanwezigheid van plekken met rust (stilte), verkoelend water en aantrekkelijke en gevarieerde openbare ruimten die uitnodigen tot bewegen hebben een positieve invloed, net als goede fiets- en wandelvoorzieningen en buitenspeelmogelijkheden. Ook heeft een groene omgeving een positief effect op het mentale welbevinden van onze inwoners.

Energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie

Klimaatverandering zorgt voor meer extremen in neerslag, hitte, droogte en water door de grote rivieren, waaronder de Merwede/Waal. De eindigheid van natuurlijke hulpbronnen en grondstoffen vraagt om het nemen van maatregelen. Het vraagt om grote inzet op energiebesparing en het klimaatbestendig maken van de leefomgeving, het overschakelen van fossiele op duurzame energiebronnen, het zuiniger en duurzamer omgaan met energie, water, grondstoffen en voedsel. Het slim inrichten van zowel de boven en ondergrond is een uitdaging. Het vraagt ook om een samenleving die zich meer bewust is van deze noodzakelijke opgaven.

Deze opgave speelt op wereldschaal, maar raakt ook aan de kwaliteit van de Gorcumse leefomgeving. Milieu- en duurzaamheidsvraagstukken staan niet op zichzelf, maar zijn sterk verbonden met economie, mobiliteit, gezondheid, natuur en wonen.

Robuust groen heeft een belangrijke functie bij het tegengaan van hittestress. De openbare ruimte heeft een voorbeeldfunctie bij klimaatadaptatie; bij (her-)inrichtingsplannen zijn maatregelen voor klimaatadaptatie dan ook de norm. We bouwen nu al aardgasloos en het verduurzamen van bestaande bouw volgt op de voet.

Lokaal opwekken van energie heeft een grote ruimtelijke impact in zowel bestaand stedelijk gebied (verduurzaming woningvoorraad), als in het buitengebied, zoals bij het bieden van ruimte voor wind- en zonne-energie, geothermie, aquathermie en bio-energie.

Ruimte maken voor klimaatmaatregelen vraagt om een goed gestructureerde ligging van ondergrondse kabels en leidingen. Dat is een gezamenlijke uitdaging van de gemeente, het waterschap, de kabelexploitanten en de netwerkbeheerders. Ook van particulieren wordt gevraagd om mee te werken aan klimaatmaatregelen. De behoefte aan duurzame energiebronnen stijgt.

Technologie

De digitalisering van onze samenleving heeft invloed op het ruimtegebruik. We bestellen steeds meer via internet en dat heeft gevolgen voor het winkelbestand en de levendigheid van winkelgebieden. Activiteiten worden minder plaatsgebonden en de scheidslijnen tussen werk en vrije tijd, werk en thuis én tussen publiek en privaat vervagen. Het mengen van allerlei functies in gebouwen of wijken komt steeds meer voor. Innovaties op het gebied van vervoer, deelsystemen, en een toenemend gebruik van de (elektrische) fiets, veranderen de vraag naar parkeerplaatsen, wegen en energie. Doorontwikkeling van 'The internet of things' heeft consequenties voor de manier waarop we leven. Huizen worden slimmer door domotica dat met de bewoners het leefmilieu, de communicatie, het vermaak, de beveiliging en het energieverbruik regelt. Voor veel bedrijfssectoren geldt dat het een aanpassing in de manier van werken betekent.

Lerende kenniseconomie en internationalisering

Door internationalisering van de economie en digitalisering wordt onze wereld groter. De economie concentreert zich in en rond de grote stedelijke agglomeraties, zoals de Randstad. De aantrekkingskracht van deze netwerken zet naar verwachting de positie van middelgrote steden onder druk. Om samen sterker te staan zoeken steden aansluiting en samenwerking met elkaar. Ook wij moeten meer gaan handelen vanuit het bewustzijn dat we onderdeel zijn van deze stedelijke netwerken. Hoe omvangrijker en dynamischer die netwerken zijn, hoe sterker Gorinchem wordt. Kennis en innovatie worden steeds belangrijker voor economie, duurzaamheid en zorg. Dit zien we als ondernemers en organisaties nieuwe markten openen en sectoren verbinden. Creatieve stedelijke milieus, die kennis uitwisselen en ideeën bijeenbrengen, maken dit makkelijker. Ook investeren in onderwijs en onderzoek is van belang. Het functioneren als regio (van bijvoorbeeld de arbeidsmarkt) is daarbij steeds belangrijker. De aanwezigheid van een groot aandeel kenniswerkers is belangrijk voor een goed ondernemersklimaat en fungeert als motor voor innovatie en vernieuwing.

Bijlage 4
Participatiehoofdstuk Omgevingsvisie Gorinchem

Inleiding

Dit document bevat een weergave van het doorlopen participatietraject, waarin de gemeente Gorinchem heeft gevraagd aan inwoners en stakeholders binnen en buiten de gemeente om mee te denken over de ruimtelijke toekomst van de stad. De insteek van deze analyse is om een impressie te geven van de reacties en hieruit een rode draad te halen. Kennislacunes konden gedurende het proces worden aangevuld, en interessante, bijzondere of nieuwe ideeën werden meegenomen in het vervolgproces en de bijsturing richting een eindproduct.

Ideeën en zorgen vanuit de stad, voor de stad

Een omgevingsvisie is uiteindelijk een gezamenlijk document: van de stad en door de stad.
Participatie is randvoorwaardelijk, maar gemeenten kunnen zelf een keuze maken in de manier waarop deze participatie plaatsvindt. Om een zo goed mogelijk toekomstbeeld te kunnen schetsen, is de gemeente Gorinchem van mening dat hiervoor een uitgebreide raadpleging van de omgeving plaats moet vinden, in combinatie met expert kennis en betrokkenen uit eerdere omgevingsprocessen. Ideeën en zorgen vanuit de stad worden meegenomen, en vormen de uiteindelijke basis dan wel de aanscherping van de ambities en keuzes die we gaan maken.

Aanpak

Deze omgevingsvisie is het resultaat van een ronde aan diverse gesprekken, ateliers en werksessies. Er was sprake van verschillende samenstellingen, besproken onderwerpen en gebieden en thema's die onder de loep zijn genomen. Ook bestaande beleidsdocumenten, en de participatietrajecten die hier aan vooraf zijn gegaan (denk aan GO2032) zijn hierin meegenomen.

Participatieruimte

De 'omgevingsvisiekaart' is het 'openingsbod' aan de stad; een startpunt van het gesprek met de stad. Deze kaart is een bundeling van sectorale kennis (grotendeels intern, soms extern) en vastgesteld beleid, en toont het beeld van Gorinchem in 2050 op hoofdlijnen. De 'nieuwe elementen' op de kaart zijn, als openingsbod, open voor breed debat. Recent vastgesteld beleid dat op de kaart staat, is dat niet.

Het besluit over de Omgevingsvisie ligt uiteindelijk bij de gemeenteraad. Het participatietraject rondom de Omgevingsvisie heeft als doel de verschillende argumenten en belangen op te halen bij de toekomstscenario's. De omgevingsvisie wordt verrijkt met de aanvullingen vanuit de participatie en op basis van de opbrengsten van de participatie kan de gemeenteraad een goede afweging maken in haar besluit. Het participatieproces voor de totstandkoming van deze visie bestond uit grofweg twee fasen en hadden een inventariserende en beeldvormende doelstelling.

Fase 1 – voorbereidend en inventariserend

Interne en externe ateliers

De doelstelling van de ateliers was het startsein om na te denken over het Gorinchem van 2050: hoe willen we dat Gorinchem zich gaat ontwikkelen en wat is daar voor nodig? Telkens op gebiedsniveau. Het is een combinatie van brainstorm, ontwerp en discussie met diverse partijen over de toekomst van zo'n gebied. De resultaten van deze ateliers hebben geleid tot onderzoeksvragen die verder zijn uitgediept om uiteindelijk tot een 'omgevingsvisiekaart' te komen.

Gesprekken buurgemeenten

De gesprekken met de buurgemeenten hebben er toe gediend om van elkaar te leren, inspiratie op te doen en 'best practices' te bespreken. Immers, sommige buurgemeenten hebben al het gehele proces van de omgevingsvisie doorlopen en kunnen handvaten bieden, anderen stonden nog in de startblokken. Daarnaast zijn opgaven in de stad niet enkel lokaal, maar zien we gelijkenissen als het gaat om regionale maatschappelijke opgaven. Hierin konden we elkaar aanvullen.

Themabijeenkomsten

Per toekomstbeeld (wonen, werken, water en regio) zijn er aantal bijeenkomsten georganiseerd waarin een selecte groep betrokken inwoners in gesprek kon gaan met de gemeente. Dit had als doel om de thema's verder aan te kunnen scherpen.

Kennisgesprekken stakeholders

Met diverse stakeholders (die wellicht ook al eerder betrokken zijn geweest) zijn gesprekken gevoerd over de toekomstbeelden en wat dit mogelijkerwijs voor hen betekent. Dit heeft geleid tot aanvullingen en vraagtekens die nog onderwerp zijn van nadere uitwerking. Met hen hebben we de toekomstscenario's concreter gemaakt en kregen we scherper waar de kansen en knelpunten zouden kunnen liggen.

Fase 2 – inventariserend en toetsend

Raadsexcursie

Informeren van de leden van de gemeenteraad en fractieassistenten over de voortgang rondom de omgevingswet- en visie. De mogelijkheid werd geboden om het gesprek aan te gaan met leden van het programmateam Omgevingswet. Het maakt (toekomstige) ontwikkelingen tastbaar. Vervolgens haakt het qua inhoud en te bezoeken locaties aan op het participatieproces met de omgeving dat in september van start ging.

Omgevingstour

In de zogenoemde omgevingstour zijn inwoners actief bevraagd over de wijze waarop zij hun leefomgeving graag ruimtelijk ingevuld zien. Hiervoor zijn zowel fysieke als digitale middelen ingezet: op verschillende plekken in de openbare ruimte werd gevraagd om mee te denken over de inrichting van die locatie en inwoners werd gevraagd een bijbehorende enquête in te vullen over de toekomst van de stad als geheel. Met behulp van een aantal mogelijke toekomstbeelden konden zij een 'tour' maken door het Gorinchem van de komende decennia.

Stadstafel omgevingsvisie

De stadsmarkt was meer informerend van karakter. Met als doelstelling om de betrokken inwoners vanuit de omgevingstour, raadsleden, college leden, betrokken ambtenaren en andere betrokkenen een kijkje te geven 'achter de schermen' van de omgevingsvisie. De mogelijkheid werd geboden om te reageren op de huidige stukken en/of in gesprek te gaan met de gemeente.

Eindresultaat

Het resultaat hiervan is dat we op basis van de input van de omgeving, stakeholders en vakdeskundigen zijn gekomen tot een gedeelde omgevingsvisie. Deze is gebouwd op kennis, input en de kritische blik van inwoners, allen met het vizier op 2050: wat voor stad willen we zijn? En wat is daar voor nodig?

De meest opvallende zaken uit de participatie en inventarisatie

- De binnenstad wordt vaak genoemd als plek om op te focussen; daar is de huidige problematiek het grootst (leegstand winkels, verkamering vastgoed) en is een snelle oplossing noodzakelijk vanwege de uitstraling.
  Echter is Gorinchem meer dan alleen de binnenstad, verleg de focus ook naar de gebieden daar buiten, ze zijn complementair aan elkaar en het werken aan het een sluit het ander niet uit.

- De uitstraling van de stad is soms 'vlees noch vis'. Gorinchem is daarmee stuck in the middle. Het is tijd om preciezer te profileren aan de hand van diverse thema's zodat de gemeente ook keuzes kan maken: wat zijn we voor soort stad in 2050? En waar komen we vandaan?

- Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen de ingrepen; regret/no-regret. Door daarin juist te sturen kunnen urgente problemen op korte termijn weggenomen worden. Door op langere termijn de juiste koers en visie te kiezen kunnen andere gebieden en de stad als geheel organisch meegroeien.

- De toekomstbestendigheid, bereikbaarheid én identiteit van de bestaande wijken moet niet uit het oog verloren worden. Geef ze een goede plek op de kaart en in de visie.

- De visie zou oog moeten hebben voor de positie van Gorinchem als stad ten opzichte van de meer landelijke omgeving als één netwerk. Daarnaast is er een grote wederzijdse afhankelijkheid op regionaal niveau om diverse maatschappelijke opgaven het hoofd te kunnen bieden. Benut samenwerkingsmogelijkheden.

- Let goed op de groei van de stad, in relatie tot prognoses, strategie en plannen van provincie en omliggende gemeenten. Onderbouw goed, waarom we denken dat dit de juiste ontwikkelstappen en aantallen zijn om te hanteren in woningbouw.

- De grote maatschappelijke opgaven (vergrijzing, klimaatverandering, woningnood) spelen ook in Gorinchem een rol, dat wordt door experts maar ook door de omgeving zo ervaren. Gorinchem draagt zijn steentje bij aan de oplossing op regionaal gebied, maar moet ook voor een duurzame toekomst kijken wat er nodig is om de stad aantrekkelijk en leefbaar te houden in 2050.

Resultaat participatieonderdelen

Hieronder volgt een weergave van de verschillende onderdelen van het participatieproces.

Interne en externe ateliers

Korte beschrijving doel en resultaat (boekjes en verslagen in bijlage)

Themabijeenkomsten

Er zijn vier themabijeenkomsten georganiseerd over de thema's; wonen en water.
Hieronder volgt een weergave van deze themabijeenkomsten.

Verslag themabijeenkomst Wonen

30 september 2021

Aanwezigen:
Leger des Heils, Provincie Zuid-Holland, Poort6, makelaar / taxateur, Enver, De Hypotheker, BVR, Gemeente Gorinchem

Opening
Marnix de Vos van BVR opent de bijeenkomst met een presentatie over de onderdelen van het thema woonstad in de (concept) omgevingsvisie. Hij stipt daarbij de huidige knelpunten en mogelijke kansen aan die Gorinchem op dit moment kent, zoals de Schelluinsestraat en het Stationsgebied.

Bij het station willen we inzetten op meer wonen, dat is een geschikte locatie. Er zijn ook verschillende locaties in Gorinchem die alleen geschikt zijn voor kantoren. Hoe verder je richting de snelweg gaat, hoe meer de nadruk komt op werken.

Aanwezige:
"De intentie is dus om de grotere bedrijven vanuit het centrum gebied naar de Grote Haar te lokken?"
Dat klopt.

Discussie:
Op dit moment is de Gildewijk door het spoor afgesloten en zijn er maar beperkte overgangen. Met een extra OV hun creëer je ook een extra onderdoorgang en dus ontsluiting.

Aanwezigen:
- Ontsluiting komt ook actief naar voren in de mobiliteitsvisie, aangezien we inderdaad een slechte verbinding hebben van oost naar west op de fiets, maar met de auto is dat nog veel slechter.

Marnix:
"In de afgelopen 100 jaar zijn er 2 bruggen gebouwd in Gorinchem. Met alle aanwezig rivieren is dat gewoon simpelweg te weinig. Dit heeft mede als gevolg dat de veiligheid en comfort van fietsers in het geding komt. De mobiliteitsvisie speelt een belangrijke rol om de fietspaden in de stad te verbeteren en de veiligheid te stimuleren."

We hebben ons nu gefocust op de woningmarkt, hoe is dat voor de aanwezigen?
- Wij hebben kopers met een lager budget. We moeten als samenleving wel rekening blijven houden met daklozen en ander minderbedeelden.

- Je ziet een steeds sterkere beweging dat er meer aandacht komt voor individueel wonen. Deze worden dan nu samen op dezelfde plek neergezet, maar het zou beter zijn om deze te spreiden in een wijk.

- Er moet aandacht voor blijven dat betaalbare woningen mogelijk blijven.

- Kremlin geeft op dit moment invulling aan andere woonvormen. Het maken van dit soort woonvormen en voorzieningen is eigenlijk niet meer onze core business.

- We spelen op dit moment liever in op de vraag vanuit het bestaande budget in plaats van dat we daar een vast budget voor hanteren.

- Het individueel wonen vereist ook maatwerk, dat kunnen we niet altijd leveren of ervanuit gaan dat dat goed komt.

Aanwezige:
"Het intrigeert wel. Ik hoor nu dat er kleinere woningen moeten komen voor bepaalde groepen, maar ik ervaar juist overal dat iedereen groter wil wonen en meer ruimte nodig heeft. Klopt dat dan wel?"

- Er is wel ruimte nodig, iedereen wil namelijk ook die tweede slaapkamer. Zelfs als je alleen bent wil je nog een extra kamer voor je laptop of kleinkinderen. Kleinere woningen hebben bij Poort6 daarom ook een snellere doorloop. Jongeren beginnen er, maar willen snel doorgroeien.
  - Dat kan je vertalen naar de Linge-oevers. De koppeling met Gorinchem als waterstad en leven aan het water, sluit daar wel bij aan.

- In de binnenstad is duidelijk verkamering zichtbaar. Het is de vraag of de huidige staat van de woningen nog wel voldoet aan deze woonvorm. Het is snel de vraag of het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad financieel haalbaar is of dat het beter is om over te gaan tot sloop. Er is een kwaliteitsslag nodig in de binnenstad.

Aanwezige:
"Wij verkopen ook nieuwbouw in Leerdam, daar is de eis 35% sociale huur. Hoe kan het dat dit in Hoog Dalem niet zo is uitgewerkt?"

- 10 jaar geleden was de financiële situatie heel anders. Er was toen geen vermogen om grond aan te kopen, waardoor er geen positie is verworven voor sociale huur.

- Ook lag de urgentie toendertijd minder op sociale huur. Het was simpelweg niet nodig, we verkochten toen huurwoningen omdat ze leeg stonden.

Hoe kijken jullie naar de westkant van de stad?
- Mensen zijn soms verbaast als ze voor het eerst komen kijken naar woningen: "Het is hier eigenlijk best leuk."
  - Vanaf de snelweg zie je voornamelijk industrie en een weinig uitnodigende wijk, dat helpt niet mee voor het beeld.

- In de Lingewijk merk je dat er een betere mix zit in het soort woningen, terwijl je in de Gildewijk 75% sociale huur hebt.
  - Kan je dat niet kopiëren naar andere wijken?

- Het westen van Gorinchem is wel stadsig, niet stedelijk, maar stadsig. De oostkant is gewoon een vinexwijk.
  - Meer uitwisseling.

Als jullie het referentiebeeld van Gorinchem woonstad in 2050 bekijkt, welke elementen spreken jullie aan?
- De toegankelijkheid van het water is een echte kwaliteit. Die oevers moet je niet privatiseren maar openbaar laten.

- Aan de Arkelsedijk en de Linge-Oevers, daar zal je echt kwaliteit moeten toevoegen. Dat is nu alleen maar fabrieksloodsen, zonde. Het ligt ook best centraal, zeker als je bruggen gaat bouwen en de verbindingen verbeteren. Dat zijn dan wel kansen die je moet benutten.

- Het streven om de Linge terug te geven aan de stad is niet alleen voor het water, maar ook voor het historische beeld van de stad.

- De flats passen niet helemaal
  - Deels staan deze flats er al. We richten ons vooral op vergroenen en binnenstedelijk ontwikkelen.

- Laten we ons richten op alles wat er al staat. We hoeven niet persé bij te bouwen.

- In het referentiebeeld valt op dat links vrij stads is en rechts meer nieuwbouw is. Ik mis het middenstuk. Er zit geen tussenvorm in, terwijl die sfeer wel goed bij een maat stad als Gorinchem zou passen.
  - Die sfeer, die je wellicht in de Haarwijk tegenkomt, dat zouden we beter kunnen benutten.

Vragen:
- Gaat de UNESCO toewijzing dit proces nog in de weg staan?
  - In principe geldt de toewijzing alleen voor de binnenstad, deze stopt bij de stadswal (aanvulling mei 2023: aanwijzing UNESCO geldt voor de vesting van Gorinchem als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie).
  - Je zal je in de toekomst wel meer moeten verantwoorden, zeker als je actief in de binnenstad aan de slag gaat.
  - We moeten niet vergeten dat er al een aantal mogelijkheden aanwezig zijn, zoals het weghalen van parkeervelden die er zijn. Dat mag binnen het UNESCO-beleid.

Verslag themabijeenkomst Water

30 september 2020

Aanwezigen:
Watersportvereniging, Gorinchem natuurlijk groen, BVR, Gemeente Gorinchem)

Opening

Marnix de Vos van BVR opent de bijeenkomst met een presentatie over de onderdelen van het thema waterstad in de (concept) omgevingsvisie. Hij stipt daarbij de huidige knelpunten en mogelijke kansen aan die Gorinchem op dit moment kent.

Discussie:

Vanuit de aanwezigen wordt er gereageerd dat er een periode is geweest waarbij het college de Linge wilde dempen.
"We mogen blij zijn dat dat niet is gebeurd. Wat je wil realiseren is juist doorstroming op het water, dat verplaatsen over de Linge toegankelijk blijft. Dat is wat Gorinchem nodig heeft."

Andere aanwezigen sluiten zich hierbij aan:
"Je wil door de binnenstad heen kunnen varen en buitenstaanders het 'wauw' gevoel geven. Niet alleen op het water maar ook met de inrichting in de binnenstad. Minder straten, maar meer paadjes. Minder parkeerplaatsen, maar meer ruimte voor de fiets. Daar ligt het succes ook voor andere binnensteden en zo maak je ook Gorinchem aantrekkelijk. De aantrekkingskracht vergroten zodat mensen langer in Gorinchem verblijven, dat is wat je wil bereiken."

Niet alleen binnen Gorinchem is de Linge zichtbaar aanwezig, maar ook buiten Gorinchem is de Linge prachtig. Binnen de ring wordt de Linge in eerste instantie verpest door de aanwezige industrie aan de Arkelsedijk. Bij de nieuwe ontwikkeling aan de Arkelsedijk worden regels gesteld aan de privatisering van de oevers, dat moet je bij de Linge-zuid ook gaan doen. Maak de oevers openbaar!

We moeten er voor waken dat we geen Heusden worden (??). We moeten een stad zijn die staat voor zijn historie, maar met alleen extra inwoners lossen we niet alle problemen op.

Wander: "*Er wordt gekeken naar verkleining van het winkelgebied om de winkels te centreren. En kijken of je horeca kan centreren of andere vormen van entertainment. Als je her en der wat kleinere specialistische buurtjes weet te creëren, dan kan je mensen trekken, maar dat vereist wel een actieve houding vanuit de stad.*"

Hoe kijken jullie naar de ideale waterstad Gorinchem in 2050?

- Op dit moment delen we het water met allerlei soorten gebruikers. Voor ons als watersport vereniging zou het prettig zijn een eigen gebied te hebben op het water. Nu ontstaan er spannende situaties, wat niet nodig is.

- Door de aanwezige beroepsvaart in de vluchthaven wordt er door het schroefwater van de vaart veel slib in onze richting gesmeten. Het jaarlijks uitbaggeren van onze haven kost veel geld, maar Rijkswaterstaat heeft hier maling in. Dat is erg vervelend en een grote kostenpost. Daarbij heette de vluchthaven vroeger niet zo en wordt het sinds kort de overnachtingshaven genoemd. Daar is deze plek niet voor bedoeld, maar wij krijgen nu alle vrachtschepen van de binnenvaart die bij ons voor de deur gaan liggen.

- We willen ons meer richten op de toeristen die in de jachthaven komen. We kunnen de kano en de waterfiets beter benutten voor deze groeiende groep. Ook proberen we actief te verjongen binnen onze vereniging om meer leven in de brouwerij te krijgen.

- De Linge is één van de mooiste parels in Nederland. Dit zien we in de weekenden terug in het aantal boten wat in onze jachthaven aanmeert. Het is goed om hier aandacht voor te hebben en deze nog meer te benutten.

- Er bevindt zich een Natura 2000 gebied boven Gorinchem, daar doen we op dit moment weinig mee. Hier liggen mogelijkheden.

- We moeten breder kijken dan nu, niet alleen naar watergebruik, maar ook uitzicht op water. Er is een groei in de vraag naar kampeerplaatsen aan de Lingen en/of Merwede.

- Gorinchem moet zich meer opwerpen als deur naar de unieke gebieden die het verbindt. Er is Woudrichem, Munninkerland, slot Loevensteijn en de Biesbosch. Unieke gebieden waar Gorinchem een verbindende functie voor heeft. Het feit dat de ANWB Gorinchem tot mooiste vestingstad heeft uitgeroepen biedt mogelijkheden die verder uit te diepen zijn. We moeten integreren in het grote gebied. We zijn dan wel klein als stad in het grote geheel, maar dat betekent niet dat we klein moeten blijven denken.

- Je kan ook de parkeerplaatsen buiten de stad maken en dan mensen vervoeren met pendelbussen naar het centrum. Met wat slimmigheden kan je een veranderslag maken in de mogelijkheden van je waterstad.

- De binnenstad voelt af en toe een beetje klein. Vanuit de gemeente zaten we heel erg naar de binnenstad te kijken. Jullie stellen voor om de binnenstad groter te maken, dat is een andere kijk die wij niet hebben gehad. Leuk om dat mee te nemen.

- Je zou de groene stapstenen moeten verbinden. Deze stoppen niet bij de gemeentegrenzen. Als je dat met een groene gordel kan verbinden. Uiteindelijk zou de buffer rondom Gorinchem afnemen. Als je zorgt dat de buiten-kant groen is, dan hou je het aantrekkelijk voor je stad en haar inwoners. Dan ga je het spanningsveld uit de weg dat je moet groeien omdat je het op een andere manier invullen.

Enquête als omgevingsvisietour

In september en oktober 2021 zijn inwoners actief bevraagd over de wijze waarop zij hun leefomgeving graag ruimtelijk ingevuld zien. Hiervoor zijn zowel fysieke als digitale middelen ingezet: op verschillende plekken in de openbare ruimte werd gevraagd om mee te denken over de inrichting van die locatie en inwoners werd gevraagd een bijbehorende enquête invullen over de toekomst van de stad als geheel. Met behulp van een aantal mogelijke toekomstbeelden konden zij een 'tour' maken door het Gorinchem van de komende decennia.

In het straatbeeld en via andere kanalen

Op verschillende plekken in de stad, bij ontwikkellocaties en langs uitvalswegen, zijn lantaarnpalen opvallend gemarkeerd en voorzien van een uitnodiging om na te denken over de toekomst van die plek. Toevallige voorbijgangers werden zo uitgenodigd om op laagdrempelige manier mee te denken over de omgevingsvisie en een kijkje te nemen op de plekken in de stad, waar de komende decennia veel staat te gebeuren. Door met een telefoon de QR-code op de paal te scannen, kwamen zij terecht bij een online enquête, die hen bevroeg over een aantal specifieke plekken in de stad, maar ook over de ruimtelijke inrichting van de stad als geheel.

Met de inzet van social media, een advertentie in de krant en het neerleggen van flyers is de omgevingsvisie en de bijbehorende enquête ook breed onder de aandacht van inwoners gebracht.

Enquête

De enquête bevatte vragen waarmee inwoners mee konden denken over de toekomstige fysieke leefomgeving van de gemeente Gorinchem. In deze enquête werd een aantal impressies getoond, die een beeld geven hoe verschillende centrale thema's (Gorinchem als Waterstad, Woonstad, Werkstad en Regiostad) eruit kunnen gaan zien voor de stad als geheel. Inwoners konden in de enquête reageren op deze impressies en aangeven welke elementen ze daarin belangrijk en minder belangrijk vonden. Ook kon men aangeven welke elementen men graag aan de beelden zou willen toevoegen. Voor de ontwikkellocaties (Linge Oevers, Schelluinsestraat en Stationsgebied, Gorinchem Noord en de Binnenstad) gold ook dat gevraagd werd naar het belang van ontwikkeling van verschillende elementen, maar dan specifiek voor die gebieden.

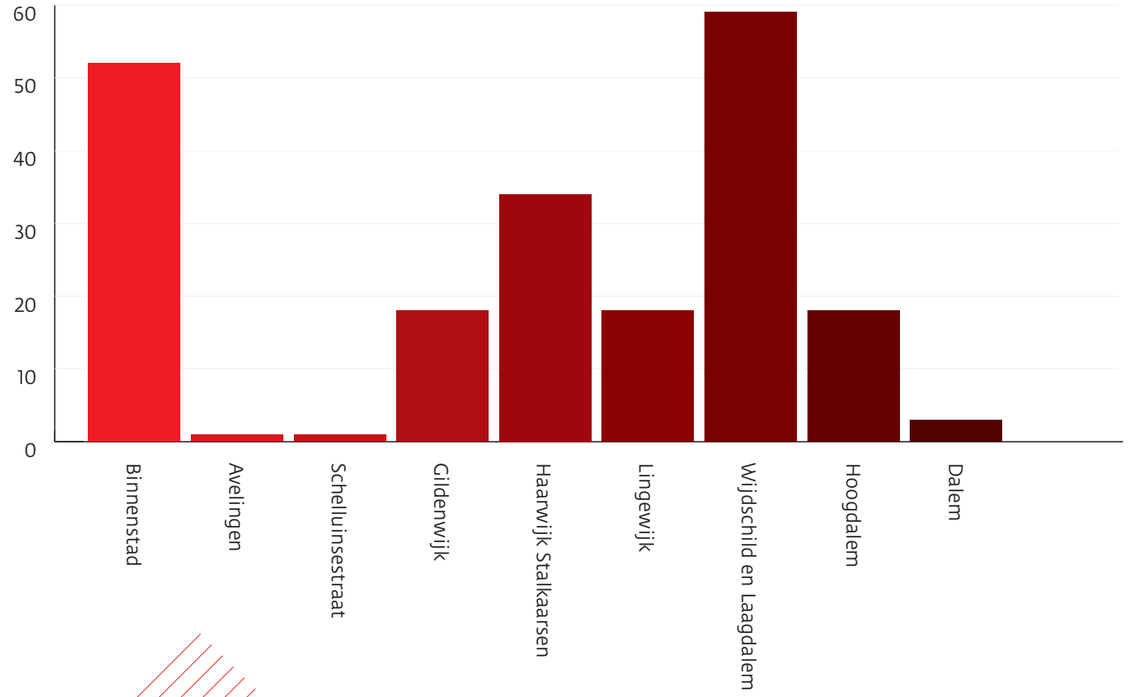
Op deze manier heeft de gemeente een scherper beeld gekregen van hoe inwoners de ruimtelijke toekomst van Gorinchem voor zich zien; wat spreekt aan en waarvoor is minder enthousiasme? De verkregen informatie is verzameld en verwerkt in de vervolgstappen van de omgevingsvisie, zodat een visie ontstaan is waar iedereen een bijdrage aan heeft kunnen leveren en waarin is geluisterd naar de waardering van inwoners. De resultaten zijn geanalyseerd en er is op een rij gezet wat er met de verkregen informatie en suggesties is gedaan in het vervolgproces richting de uiteindelijke visie.

Analyse Enquête

In totaal zijn er zo'n 230 respondenten (online én fysiek) die de enquête volledig hebben ingevuld, deze reacties zijn qua herkomst verdeeld en zijn afkomstig uit bijna alle hoeken van Gorinchem.

Hieronder volgt een puntsgewijze samenvatting op hoofdlijnen. In de linker kolom het gedachtespoor (ofwel de vertaling van gezamenlijke input naar een concrete vraag, zorg, suggestie of stelling), in de rechterkolom de reactie van de gemeente; op welke wijze is het gedachtespoor wel of niet in concept in de omgevingsvisie terecht gekomen?
De verwerking van de input is onderverdeeld in acht hoofdcategorieën, uitgesplitst in vier thema's en vier ontwikkelgebieden.

Figuur 1. Impressie herkomst respondenten per deelgebied

Input op referentiebeelden thema

De verschillende thema's in de omgevingsvisie gelden als een gezamenlijke paraplu over de ruimtelijke ontwikkelingen in de stad. Het zijn de vier pijlers, waarop de toekomstige ontwikkeling van de stad rust. Er is aan inwoners gevraagd naar wat men belangrijk vindt om te ontwikkelen binnen elk thema en of er nog elementen in de referentiebeelden ontbreken. Waar moet meer aandacht aan besteed worden? Of wat ziet men anders?

Wonen

Gorinchem groeit. Nieuwe inwoners hebben een plek nodig om te wonen. Rondom de stad zijn weinig mogelijkheden om uit te breiden. Hoe zorgen we voor meer woningen? Waar, en in welke mate, doen we dat? Dat is een belangrijke vraag. Is het een goed plan om sommige plekken te veranderen van een gebied waar alleen wordt gewerkt, naar een gebied waar ook wordt gewoond? En hoe zorgen we dat onze uitbreidingsplannen duurzaam worden uitgevoerd?

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Voorkom te grote inmenging van investeerders en pandjesbazen	Er is een grote woningbehoefte en de gemeente heeft niet alles in eigen hand. Wel stelt de gemeente in de omgevingsvisie kaders wat betreft het aanbod (koop en huurwoningen). Deze kaders zorgen er ook voor dat wonen in Gorinchem betaalbaar en toegankelijk blijft voor de verschillende inkomensgroepen.
Woningen verdelen naar verschillende doelgroepen en prijsklassen. De woningsoort passend maken bij ambities en identiteit van Gorinchem.	De woningbehoefte in Gorinchem groeit de komende jaren verder: wat vraagt om toevoeging van woningen voor de lokale vraag. Daarbij verschiet de bevolking van kleur: meer kleine huishoudens, meer ouderen. We moeten met ons woningaanbod (nieuw en bestaand) en de woonomgeving meebewegen met deze veranderingen: meer toegankelijke/uitgankelijke woningen, meer comfortabele woningen voor kleine huishoudens." Bij transformatie en nieuwbouw ligt een accent op woningen die nu nog onvoldoende voor de Gorinchemse en regionale vraag aanwezig zijn: volgens eerdere woningmarktonderzoeken zijn dat koopappartementen (toegankelijke woningen voor o.a. ouderen), dure koopwoningen en vrije-sectorhuur / goedkope koop (tussen sociale huur en koop).
Leegstaande gebouwen transformeren naar woningen.	Er worden nieuwe stedelijke woonmilieus gecreëerd op plekken die nu nog primair een bedrijfsbestemming hebben. Een deel van deze bedrijven wordt gefaciliteerd om elders in de stad een plek te vinden voor toekomstige activiteiten. Dat biedt ruimte voor transformatie naar een mix van wonen en werken, maar houdt ook de werkgelegenheid in stand voor de toekomst. "In omgevingsprogramma's (aansluitend bij wijkgericht werken) uitwerken welk woonmilieu gewenst is en hoe dit zich verhoudt tot woonmilieus in omliggende wijken. Transformaties in wijken (bijvoorbeeld kantoorgebouwen) benutten ten behoeve van gewenste ontwikkeling uit de wijkvisies.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Voldoende afwisseling tussen wonen en werken in de binnenstad.	Bij het versterken van het stedelijk profiel van Gorinchem is de binnenstad één van de hot-spots, als dynamisch woon-werk-winkelgebied met culturele voorzieningen voor de stad en de regio. Versterken van het woonmilieu van de binnenstad betekent: variatie in woonvormen, concentratie van winkels in kernwinkelgebied, horeca in horecagebieden, minder ruimte voor de auto en accepteren van de lusten en lasten van wonen in de binnenstad. In de binnenstad zien we in winkelstraten meer winkels leeg komen. Daarnaast zijn er de nodige onbenutte ruimten boven en achter winkels. De gemeente zet buiten het kernwinkelgebied en horecagebied in op herbenutting van deze ruimten, door een mix aan functies. Daarmee bieden we een dynamisch woonmilieu passend bij stedelijke leefstijlen, waaronder studentenhuisvesting.
Op zoek naar compactere, kwalitatieve en andere woonvormen, benutten creativiteit.	We zetten in op woonvormen die in trek zijn bij meer stedelijke en creatieve leefstijlen. De gemeente Gorinchem stimuleert en faciliteert initiatieven vanuit de samenleving.
Zorg voor een voldoende oplossing voor het parkeren (in de woongebieden als in het centrum) en de bereikbaarheid van de (bestaande en nieuwe) woningen.	Woningbouw en bereikbaarheid kunnen niet zonder elkaar. De centrale ligging is voor Gorinchem een belangrijke pré. De bereikbaarheid van de stad, en binnen de stad, staat onder druk. Bij noodzakelijke extra nieuwbouw is het verbeteren van de bereikbaarheid voor de woningbouw-ontwikkeling randvoorwaardelijk, liefst door (vervoers)innovaties.
Meer aandacht naar speelplekken voor jeugd en buurthuizen (ontmoetingsplekken).	In het kader van de Zorgzame stad ondersteunen en stimuleren we initiatieven die komen vanuit de wijk m.b.t. (nieuwe) ontmoetingsfuncties. Soms is een verdergaande rol nodig. In de gemeente is ruimte voor woonconcepten die ontstaan uit of bijdragen aan gemeenschapszin (voorbeeld Krasse Knarrenhof). De wijken in Gorinchem hebben een hoge ruimtelijke kwaliteit en worden door inwoners gewaardeerd voor groene ruimte en water met een goede gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde. Dit betekent bij herinrichting en beheer van groen aandacht voor ruimtelijke kwaliteit, ontmoeting, spelen, sport, beweging en gezondheid.
Hoogbouw is mogelijk, maar zorg voor voldoende afwisseling en alleen daar waar het passend is.	Er zijn een aantal doelen geformuleerd (afwegingskader) ten aanzien van nieuwbouw en transformatie. Per wijk is gekeken welke vorm het meest geschikt is. Zie hiervoor de woon-en transformatievisie (pagina 32).

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Nieuwe woningen moeten innovatief en milieubewust gebouwd worden; meer stimulans vanuit de gemeente richting huidige bewoners.	De woningen in Gorinchem zijn naar energieprestatie minimaal in lijn met nationale akkoorden als het Aedesakkoord (gemiddeld label B in 2021) en het klimaatakkoord (CO2-neutraal in 2050 en gasloos). Bij vaststelling van het actieprogramma en de prestatieafspraken toetsen we dit nadrukkelijk aan de afspraken uit het klimaatakkoord. De gemeente daagt woningeigenaren en bouwsector uit tot energetische verbetering door onder meer informatievoorziening, eventuele inzet duurzaamheidsleningen en pilots. Bijkomend voordeel is dat op termijn de woonlasten beheersbaar blijven. In de transitievisie warmte is uitgewerkt hoe dit vanaf 2021 opgepakt wordt, waarbij prioriteit wordt gegeven aan een gebiedsgerichte aanpak in Gildenwijk en Haarwijk. Om dit versneld mogelijk te maken ondersteunen we innovatie in energie opwekking en energiebeheer; met als ambitie op termijn woningen die energieleverend zijn (energie-plus). Voor de verdere toekomst willen we noodzakelijke ingrepen in de openbare ruimte, waar mogelijk, koppelen aan initiatieven die bijdragen aan het behalen van doelstelling op het gebeid van de energietransitie, duurzaamheid of klimaatadaptatie.
Ontvlecht wonen en werken juist. Dit maakt dat bewoners mentaal eerder afstand van werk kunnen nemen in privé tijd.	Juist in de huidige tijd wordt er gezocht naar een gebalanceerde combinatie tussen wonen en werken. Het één sluit het ander niet uit en juist die mix zorgt voor een bruisend en levendig woon-werkmilieu. Wel moeten er voldoende faciliteiten zijn voor inwoners om te kunnen ontspannen, ontmoeten en recreëren en wordt er aandacht geschonken aan het gezond houden van de bevolking. De 'nieuwe' mix van wonen en werken in een aantal ontwikkellocaties gaat voor een deel uit van vervanging van het huidige werk dat er nu plaatsvindt. Bij een mix van wonen en werken gaat het vaak om werken in de plint van gebouwen, met onder andere ruimte voor kantoren, andere noodzakelijke voorzieningen voor wijken, eventueel horeca en recreatie.
Niet zo zeer meer ruimte voor de fiets maar meer voorrang en minder omrijden. Veel wegen zijn nu te veel vanuit auto perspectief aangelegd.	Randvoorwaardelijk vanuit de mobiliteitsvisie werken we aan het verbeteren van fietsverbinding tussen woonwijken en de binnenstad, gericht op een bereikbare binnenstadsfunctie. Vanuit de mobiliteitsvisie extra inzet op bereikbaarheid binnen en tussen de wijken, met aandacht voor oostwestverbinding in de stad. Een betere bereikbaarheid van de wijken en transformatielocaties naar buiten de stad, per OV en auto. Hiervoor maken we ons sterk voor verbreding van de A15, A27, Merwede-Lingelijn en OV voorzieningen.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Overal komt naar voren: minder auto's. Maar mensen willen toch hun auto houden en liefst dichtbij huis. Benut vooral plekken om te bouwen waar in de loop van tijd kansen zijn en bekijk of daar eventueel transformaties gewenst zijn. Minder auto's is een mooi gedachte tot het bij de praktijk komt en dan is het toch dat het gebied (dus ook rondom Gorinchem) zorgt dat een auto nodig is daar te komen, het is een utopie om dat met openbaar vervoer te regelen. Deelautoconcepten zouden een optie kunnen zijn.	Woningbouw en bereikbaarheid kunnen niet zonder elkaar. De centrale ligging is voor Gorinchem een belangrijke pré. De bereikbaarheid van de stad, en binnen de stad, staat onder druk. Bij noodzakelijke extra nieuwbouw is het verbeteren van de bereikbaarheid voor de woningbouw-ontwikkeling randvoorwaardelijk, liefst door (vervoers)innovaties.
Meer wonen boven winkels voor de levendigheid van de stad; Gebruik nieuwe technieken, zoals hoogbouw met wand en daktuinen, zorg dat als je bijvoorbeeld beperkte hoogbouw maakt dat de begane grond van deze gebouwen voorzieningen krijgen zoals winkels restaurants etc.	In de binnenstad zien we in winkelstraten meer winkels leeg komen. Daarnaast zijn er de nodige onbenutte ruimten boven en achter winkels. De gemeente zet buiten het kernwinkelgebied en horecagebied in op herbenutting van deze ruimten, door een mix aan functies. Daarmee bieden we een dynamisch woonmilieu passend bij stedelijke leefstijlen, waaronder studentenhuisvesting. We zetten in op woonvormen die in trek zijn bij meer stedelijke en creatieve leefstijlen; vormen van flexwonen, tiny-houses, friendswoningen. De gemeente Gorinchem stimuleert en faciliteert initiatieven vanuit de samenleving.
Het leefgebied van lokale diersoorten ondanks de bouw van nieuwe woningen in stand houden door bijvoorbeeld een diversiteit aan grasstroken, struiken en open groenplekken te behouden.	De wijken in Gorinchem hebben een hoge ruimtelijke kwaliteit en worden door inwoners gewaardeerd voor groene ruimte en water met een goede gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde. Dit betekent bij herinrichting en beheer van groen aandacht voor ruimtelijke kwaliteit, ontmoeting, spelen, sport, beweging en gezondheid; in het bijzonder voor wijken waar groene ruimte aanwezig, maar verstopt is, zoals Laag-Dalem.

Werken

Onze economie verandert. Duurzame innovaties worden steeds belangrijker. Gorinchem is van oudsher een werkstad. De vraag is nu hoe we ervoor kunnen zorgen dat de werkgelegenheid in onze stad groeit en toekomstbestendig is. Hoe blijven en worden we aantrekkelijk voor duurzame en innovatieve vormen van industrie? En wat is ervoor nodig om onze toekomstige werknemers te verleiden om naar Gorinchem te komen? Dat zijn vragen die we willen beantwoorden in de omgevingsvisie.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Woon-werk afstand/tijd verminderen; Bereikbaarheid ten opzichte van grote centrumsteden verbeteren (Utrecht, Rotterdam, Breda)	Diverse maatregelen worden voorgesteld in de mobiliteitsvisie 2040. Hierbij gaat het met name om het verbeteren van de bereikbaarheid met het OV (in de regio) en de A27 en A15. Ook het verbeteren van fietsroutes in Gorinchem wordt onderzocht. Daarnaast zullen innovatieve oplossingen zoals deelsystemen en OV-hubs de relatieve woon-werk afstand in de stad én aan de randen van de stad (Schelluinsestraat – A27) moeten gaan verkleinen. Zie ook: Mobiliteitsvisie Gorinchem 2040
Opslag van elektra mogelijk maken.	Bij de inrichting van de openbare ruimte besteedt de gemeente vanuit haar duurzaamheidsplan aandacht aan gezonde leefomgeving, klimaat adaptief en een water- en hittebestendige inrichting van de openbare ruimte. Ook starten we energieprojecten op samen met energiecoöperaties en zien we graag innovatieve en creatieve bedrijvigheid naar Gorinchem komen om met duurzame ontwikkeling aan de slag te kunnen gaan. In Gorinchem Noord liggen kansen om een energielandschap te koppelen aan de te ontwikkelen beroepen- en innovatiecampus en bedrijventerrein Groote Haar.
Meer banen voor hoger opgeleiden.	Gorinchem is en blijft een werkstad, met relatief veel banen in de maakindustrie. Die kracht moeten we blijven behouden, maar ook aanvullen met het toekomstbestendig maken van die industrie. Dat doen we door innovatieve en duurzame bedrijvigheid aan ons te binden en bestaande bedrijvigheid te faciliteren om stappen in de toekomst te maken. Voor een deel zorgt dit voor meer werkgelegenheid voor hoger opgeleiden, zonder dat dat het karakter van Gorinchem als werkstad in de maakindustrie drastisch verandert. Met de omgevingsvisie willen we Gorinchem aantrekkelijk(er) maken voor een breed spectrum aan doelgroepen. Hierbij hoort ook het aantrekken van hoger opgeleiden. Het realiseren van aantrekkelijke aanvullende woonmilieus is hier een belangrijk onderdeel van.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Industrie alleen mogelijk maken buiten de bebouwde kom.	Door middel van het aanwijzen van specifieke gebieden voor bedrijvigheid, zorgen we dat de zware, milieu belastende industrieën steeds meer aan de randen van de stad plaatsvinden. We stimuleren een mix van bedrijvigheid op andere plekken, en geven ruimte aan (duurzame) innovaties.
In het algemeen zou men kunnen kijken om niet alles heel erg te verdichten qua bouw. Gorinchem is geen Rotterdam en veel mensen hechten waarde aan een meer luchtige opzet ook al staat dat soms op gespannen voet met de woningbouwopgave. Maar een bouwplan staat weer voor decennia en daar moeten mensen prettig kunnen wonen. De financiële kant van dit soort projecten moet niet op de eerste plaats staan, maar juist de kwaliteit en waarde creatie.	Het nieuwe, meer stedelijke, woonmilieu geeft ook ruimte om te werken en recreëren. De gebieden moeten een mix aan verschillende functies gaan mogelijk maken. Daarnaast besteden we aandacht aan de historie en identiteit van Gorinchem. Op sommige plekken is het echter noodzakelijk om ook de hoogte in te gaan, maar we doen dit op een zo passend en kwalitatief mogelijke manier. Met aandacht voor de directe omgeving en het groen. Verdichten is een belangrijke oplossing van het woningtekort. Waar mogelijk voegen we waarde toe.
Smartgrids, isolatie, zonnepanelen op daken, waterstof en aquathermie, gebruik maken van waterkracht als oplossingen voor diverse maatschappelijke vraagstukken	Via lokale en regionale initiatieven (zoals coöperaties) werken bewoners, ondernemers en andere partijen samen om het energiegebruik terug te dringen en tegelijkertijd alternatieve energiebronnen als wind, zon, water en aardwarmte te benutten. Een groot deel van onze woningen is in 2032 afgekoppeld van het aardgas en aangesloten op een warmtenet of andere duurzame energiebronnen. In Gorinchem Noord worden in de toekomst mogelijkheden onderzocht om gebruik te maken van alternatieve energiebronnen en innovatieve vormen van de opslag ervan te faciliteren.
Personeel vóór de regio opleiden	Met de omgevingsvisie willen we Gorinchem aantrekkelijk(er) maken voor een breed spectrum aan doelgroepen. Hierbij hoort ook de hoger opgeleiden en werknemers die echt voor de stad en regio iets kunnen gaan betekenen. Een aantrekkelijk woonmilieu is hier een belangrijk onderdeel van, net als een divers aanbod aan opleidingen en (nieuwe) werkgevers.
Overlast als lawaai, luchtverontreiniging etc. tegengaan	
Rekening houden met veranderingen in woon-werk patronen (flexwerken) na corona	

Water

Het klimaat verandert. Hoe kunnen we de gevolgen hiervan een goede plek geven in onze stad? Wie Gorinchem zegt, zegt water. Maar hoe gaan we dat water gebruiken en zorgen we er op hetzelfde moment voor dat Gorinchem een aantrekkelijke en open stad is en blijft?

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Ecologische verbinding en meer ruimte voor groen (wat ook onderhouden wordt), met name voor dieren toevoegen. Er is een verschil tussen recreatief groen én natuur.	We versterken groenstructuren door de hele stad en zorgen dat groene lanen en dijken een mogelijkheid worden. Overs van kanalen en rivieren maken we toegankelijk en aantrekkelijk waar mogelijk. Ontmoeten en verblijven moet mogelijk worden.
Bruggen zonder hinder voor en door scheepvaart.	We voegen nieuwe bruggen toe; uiteraard met de modernste technieken en met zo min mogelijk hinder voor het verkeer te water en op de weg.
Water gebruiken voor energieopwekking.	De energiebron voor het aan te leggen warmtenet is afvalwater. Op termijn is het het streven om dat uit te bouwen. Ook het aanwezige oppervlaktewater biedt kansen om op termijn gebruikt te worden als energiebron. We stimuleren het onderzoeken van deze mogelijkheden.
Watertaxi toevoegen.	Bereikbaarheid van en naar Gorinchem is een belangrijk speerpunt. Hierbij hoort ook bereikbaarheid over het water. Dit wordt waar mogelijk en noodzakelijk verbeterd.
Water en groen in bestaande wijken versterken.	Bij de inrichting van de openbare ruimte besteedt de gemeente vanuit haar duurzaamheidsplan aandacht aan gezonde leefomgeving, klimaatadaptief en een water- en hittebestendige inrichting van de openbare ruimte. Ondersteunen van de verduurzaming van de particuliere woningvoorraad bijvoorbeeld door het invoeren van de duurzaamheidslening of de gebouwgebonden lening (wanneer deze beschikbaar komt). Publieksacties gericht op voorlichting en stimuleren van particulieren om hun woning energetisch te verbeteren.
Wandelen langs watergangen mogelijk maken en verbeteren	Oevers van kanalen en rivieren maken we toegankelijk en aantrekkelijk waar mogelijk. We creëren hoogwaardige ontmoetingsplekken.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
De kracht van de vesting is juist het historische karakter en een nagenoeg intacte vesting. Buit dit uit en versterk dit. Breng historie nog meer terug, laat dit beleven op een hippe manier. Dan blijven juist ook hoogopgeleiden geboeid in Gorinchem.	Gorinchem is 'De grootste authentieke vestingstad van Nederland'. Het is van belang dat cultuurhistorische elementen behouden, gekoesterd en in de schijnwerpers gezet worden, omdat ze de eigenheid van onze stad benadrukken en versterken. De vesting, de historische binnenstad en haar verhalen zijn de unique selling points voor het toerisme in Gorinchem. Niet alleen voor het toerisme maar ook voor (toekomstige) bewoners van de stad willen we de aantrekkingskracht van de vesting centraal stellen.
Investeren in watertoerisme en bevorderen recreatie op het water.	Gorinchem is een waterrijke stad. De stad wordt omringd en doorsneden door water: de rivieren de Merwede en de Linge, het Merwedekanaal en het Kanaal van Steenenhoek. De stad ontleent er voor een groot deel zijn identiteit aan. Het water heeft een recreatieve en toeristische waarde en biedt kansen voor (watergebonden) bedrijven.
Klimaatadaptatie bij inwoners zelf stimuleren (aan huis) i.p.v. een grote ruimtelijke impact zoals windmolens.	Bij de inrichting van de openbare ruimte besteedt de gemeente vanuit haar duurzaamheidsplan aandacht aan gezonde leefomgeving, klimaatadaptief en een water- en hittebestendige inrichting van de openbare ruimte. We ondersteunen de verduurzaming van de particuliere woningvoorraad bijvoorbeeld door het invoeren van de duurzaamheidslening of de gebouw-gebonden lening (wanneer deze beschikbaar komt). Publieksacties gericht op voorlichting en stimuleren van particulieren om hun woning energetisch te verbeteren. Echter zien we ook dat we met verduurzamen van de woningvoorraad en klimaatadaptatie in de openbare ruimte alleen de klimaatdoelen niet gaan redden. Gorinchem en de regio, draagt graag bij. Hiervoor zijn een aantal grootschalige ingrepen (zoals windmolens) op specifieke plekken noodzakelijk. In de Regionale Energie Strategie (RES) worden hier regio-breed afspraken over gemaakt.
Als het om bruggen gaat, fiets en loopbruggen, de binnenstad zoveel mogelijk autovrij, parkeren langs de rand van de stand of helemaal daarbuiten op industrieterreinen in een beveiligde garagebox. Lopen en fietsen stimuleren en OV als alternatief.	De geplande bruggen (mobiliteitsvisie) zijn bedoeld als ontsluiting voor het lokale verkeer en de ontlasting van diverse huidige knelpunten. Uiteraard zal er ruimte zijn voor langzaam verkeer. Er wordt gewerkt aan een idee voor een OV-hub bij de Schelluinsestraat/Stationsgebied.

Regio

Gorinchem speelt een belangrijke rol in de regio. De scholen, het ziekenhuis en de binnenstad bestaan niet zonder de regio en andersom. Hoe houden we onze voorzieningen aantrekkelijk? En goed bereikbaar?

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Betere verbinding via het openbaar vervoer met de Randstad en Brabant.	Een betere bereikbaarheid van de wijken en transformatielocaties naar buiten de stad, per OV en auto. Hiervoor maken we ons sterk voor verbreding van de A15, A27, Merwede-Lingelijn en OV voorzieningen.
Kruisbestuiving tussen bedrijfsleven, organisaties en scholen mogelijk maken.	Op verschillende plekken in de stad, met name in Gorinchem noord, wordt gekeken naar samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderwijs. Dit maakt de interactie tussen de verschillende instanties mogelijk en stimuleert elkaar. Een resultaat hiervan is de scholen-en beroepencampus, waarbij de kruisbestuiving actief gefacilieerd wordt.
Benadrukken van cultuur en Gorinchem als kunsten-centrum in de regio.	Het kernwinkelgebied en cluster van voorzieningen zoals horeca, cultuur en dienstverlening er omheen is compact en aantrekkelijk voor een breed publiek.
Meer aandacht voor cultuur in de stad en regio, ook om jongeren aan te trekken.	Op de woningmarkt wordt rekening gehouden met de wensen van jongeren en jonge gezinnen. Er zijn kleinschalige wooneenheden in de bruisende binnenstad, waaronder huisvesting voor studenten. In de andere wijken krijgen jongeren huurkorting in ruil voor hulp aan ouderen in de buurt. Nieuwe woonvormen als tiny houses bieden flexibele en betaalbare woonruimte. We hebben kortom geïnvesteerd in een hele keten die de stad aantrekkelijk maakt voor jongeren: onderwijs, stages, sport, uitgaan, wonen, banen en goede bereikbaarheid. Grootschalige culturele evenementen, funshoppen en breed geschakeerd hoger onderwijs in de grote steden om ons heen zijn goed bereikbaar. Onder andere door het fijnmazige en hoogwaardige openbaar vervoernetwerk waar Gorinchem deel van uitmaakt.
Cultuur is niet de oplossing, dit is vaak kostbaar en voor een specifieke kleinere groep mensen.	We hebben kortom geïnvesteerd in een hele keten die de stad aantrekkelijk maakt voor jongeren: onderwijs, stages, sport, uitgaan, wonen, banen en goede bereikbaarheid. Grootschalige culturele evenementen, funshoppen en breed geschakeerd hoger onderwijs in de grote steden om ons heen zijn goed bereikbaar. Onder andere door het fijnmazige en hoogwaardige openbaar vervoernetwerk waar Gorinchem deel van uitmaakt.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Stel de vesting nog meer centraal. Dat is het grootste onderscheidende van Gorinchem. Realiseer ruimte rondom de vesting zodat hiermee de stad wordt uitgelicht.	Gorinchem is 'De grootste authentieke vestingstad van Nederland'. Het is van belang dat cultuurhistorische elementen behouden, gekoesterd en in de schijnwerpers gezet worden, omdat ze de eigenheid van onze stad benadrukken en versterken. De vesting, de historische binnenstad en haar verhalen zijn de unique selling points voor het toerisme in Gorinchem.
Naast regio ontsluiting ook aandacht besteden aan het bereikbaar houden van de wijken in Gorinchem zelf.	Om de wijken te versterken zetten we in op: evenwicht in voorzieningen (zorg, sport, winkels, scholen) over de stad, in nabijheid van mensen die aangewezen zijn op die voorzieningen zodat zij in alle delen van de stad kunnen wonen; verbindingen tussen de woonwijken, en tussen de wijken en de binnenstad. Meer (fiets)verbindingen dragen bij aan uitwisseling tussen en een betere bereikbaarheid van wijken.
Overnachtingsplekken toevoegen.	Gorinchem zet in op een verbeterde aansluiting bij bestaande en toekomstige toeristische netwerken en probeert allianties te smeden met omliggende gebieden als de Biesbosch, de Nederlandse Delta, het Lingelandschap en het Groene Hart. Bestaande samenwerking wordt gekoesterd.
Met onderwijs meer jeugd de stad in trekken.	We zetten in op het toevoegen van nieuwe opleidingen op verschillende niveaus. We leggen daarbij de nadruk op de maakindustrie en de meer praktische opleidingen. Hier is in de regio veel vraag naar en deze verstevigde aansluiting van arbeidsmarkt op aanbod, in samenwerking met het bedrijfsleven, kan een boost geven aan de stad en de omliggende regio.
Sportfaciliteiten in Oost, zodat men niet voor veel sporten naar de andere kant van de stad moet.	We besteden aandacht aan het toevoegen van sportfaciliteiten die goed verdeeld zijn over de hele stad. Zodat sport en spel voor iedereen bereikbaar is.
Als kleine gemeente in de periferie van 4 provincies moet de strategie zijn: "vol inzetten op grenzeloos samenwerken".	De ambitie is een goede bereikbaarheid van Gorinchem tussen de Randstad en Brabant. Samenwerking met de regio en provincie is hiervoor key. Als we aantrekkelijk willen zijn en worden voor nieuwe inwoners zullen we onze positie als regiostad moeten versterken.

Input op referentiebeelden ontwikkellocaties

Schelluinsestraat/stationsgebied

De Schelluinsestraat is nu een bedrijventerrein pal naast het centrum. De bedoeling is dat het bedrijventerrein straks plaatsmaakt voor een gebied dat geschikt is om te wonen, te werken en te ontspannen. De omgeving wordt een stuk groener, het kanaal wordt weer zichtbaar. En het gebied is straks goed bereikbaar.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Wonen en werken	
Wonen is belangrijk, maar vergeet ook de andere voorzieningen in het gebied niet. Wonen moet ook vooral betaalbaar zijn. Dus er zullen ook goedkope koop en sociale huur woningen moeten komen. Mercon gebied is ook interessant voor nieuwe woningontwikkeling.scholen mogelijk maken.	In de omgevingsvisie gaan we uit van een mix tussen voorzieningen. Hierbij hoort ook betaalbare koop. Dit is onderwerp van discussie en nadere uitwerking. Het Mercon gebied (Avelingen) wordt niet meegenomen als ontwikkellocatie omdat dit gebied van dusdanig economisch belang is (en gebonden is aan de ligging langs de Merwede) en nog altijd van hoge kwaliteit bijdraagt aan de economie van Gorinchem. We zetten in op de vier ontwikkellocaties (Gorinchem Noord, Schelluinsestraat/Stationsgebied, Linge-oevers en binnenstad)
Historie / identiteit	
Er ontstaan mogelijkheden om de identiteit van Gorinchem te versterken. Houd hierbij de historische opbouw en ruimtelijke elementen in de gaten. Creëer een unique-selling point voor Gorinchem. Als voorbeeld wordt de Wolpherensedijk genoemd. Benadruk vooral wat Gorinchem Gorinchem maakt, en probeer te voorkomen dat het zo wordt als "alle andere steden".	Voor de omgevingsvisie maken we gebruik van het "DNA" van Gorinchem als basis. Hieruit komt ook dat we het unieke van Gorinchem willen versterken, immers: "Gorinchem is 'De grootste authentieke vestingstad van Nederland' en kent een rijke historie. Het is van belang dat cultuurhistorische elementen behouden, gekoesterd en in de schijnwerpers gezet worden, omdat ze de eigenheid van onze stad benadrukken en versterken. De vesting, de historische binnenstad en haar verhalen zijn de unique-selling-points voor het toerisme in Gorinchem."
Bereikbaarheid/Toegankelijkheid	
Bereikbaarheid van de omgeving blijft een speerpunt. Goede en voldoende parkeervoorzieningen. Een extra trein langs de Gildewijk wordt niet altijd gezien als wenselijk. Betere fiets en OV voorzieningen worden over het algemeen gezien als wenselijk. Heb oog voor het verplaatsingsverkeer en mogelijke overlast die dit met zich meebrengt. Een parkeergarage (parkeerplekken centreren met een goede toegang) voor bewoners zou eventueel overlast en parkeerproblematiek kunnen verhelpen.	Onderdeel van de omgevingsvisie is mobiliteit. In 2020 is een mobiliteitsvisie opgesteld zie: (Mobiliteitsvisie Gorinchem 2040). De daarin vastgelegde maatregelen zijn opgenomen in de omgevingsvisie. Parkeren wordt hier ook in benoemd. Bij het toevoegen van woningen, werkgelegenheid of andere functies wordt altijd rekening gehouden met de implicaties voor mobiliteit. De Mobiliteitsvisie 2040 houdt ook al rekening met een aantal voorgenomen ontwikkelingen van de stad. Denk aan de aanleg van een aantal bruggen of het verbeteren van de mogelijkheden voor langzaam verkeer. Het is vervolgens, bij concrete ontwikkeling, zaak om daadwerkelijk uitvoering te geven aan de mobiliteitsambities, maar dat vindt op een ander schaalniveau dan de omgevingsvisie plaats.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Openbare ruimte/stedenbouw	
Mooiere toegang tot de stad maken biedt kansen. Men geeft aan hoogbouw liever niet te zien. Geef ruimte voor groen, stadslandbouw, stadstuinen, groen aan gebouwen. Zorg dat bedrijvigheid die zich hier vestigt zich ook committeert aan duurzame bouw/ maatregelen. Er moet een duidelijke verbinding met de binnenstad komen. Dit kan bijvoorbeeld middels het doortrekken van wandelroutes van en naar de binnenstad en het buitengebied.	We transformeren, waar mogelijk leegstaande gebouwen en bestaande werkgebieden, naar gemengde woon-werklocaties. We besteden aandacht aan de wensen van een modern, stedelijk, woonmilieu. Dit betekent ook andere vormen van wonen langs de Vleugels van de stad. Door veel belang te hechten aan openbaar groen en toegankelijke oevers betekent dit dat er in hogere dichtheden gewoond wordt. Waar mogelijk en noodzakelijk zal dit ook hogere bouw betekenen, met aandacht voor duurzaamheid en nieuwe duurzame initiatieven. De gebieden rondom de binnenstad veranderen van karakter. Het karakter van de huidige binnenstad blijft overeind en wordt versterkt: we denken na over sfeer, imago en het behoud van cultuurhistorische waarde. Er wordt toegewerkt naar een goed gebalanceerde mix tussen wonen, werken en recreëren in en rond de binnenstad.

Gorinchem Noord

In het gebied Gorinchem Noord komt straks een aantrekkelijke campus waar de bedrijven en het onderwijs (de scholen zitten er deels al) elkaar zullen versterken. Duurzame en innovatieve industrie krijgt in de komende jaren een plaats op bedrijventerrein de Groote Haar. Een nieuw station zorgt ervoor dat het verkeer duurzamer en veiliger wordt en de verbinding met de regio wordt verbeterd.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Onderwijs en werken	
Ruimte bieden aan bedrijven die zich echt inzetten op innovatie (samen met de scholen op de campus en het I_lab). Daarnaast nog mogelijkheden om andere scholen voor voortgezet onderwijs toe te voegen aan de campus). Men ziet de toevoeging van een HBO als waardevol. Inzet op gedegen onderwijs en niet per se innovatie. Over het toevoegen van een bedrijventerrein zijn de meningen verdeeld (bijv: het heeft geen meerwaarde t.o.v. bestaande, en daar is al veel leegstand). Optimaal benutten van ruimte en deze ook delen zodat hier altijd gebruik van gemaakt kan worden.	Op verschillende plekken in de stad, met name in Gorinchem Noord, wordt gekeken naar samenwerking tussen overheid, onderwijs en bedrijfsleven. Dit maakt de interactie tussen de verschillende instanties mogelijk en stimuleert elkaar. Een resultaat hiervan is de scholen-en beroepencampus, waarbij de kruis-bestuiving actief gefacilieerd wordt. We zetten ook actief in op innovatie in combinatie met goed onderwijs. Het toevoegen van een nieuw, modern bedrijventerrein is aantrekkelijk voor andere soorten bedrijven. We hebben de ambitie voor Gorinchem Noord om hier zo'n aantrekkelijk gebied van te maken. Tegelijkertijd mag er op verschillende plekken in de stad een mix zijn tussen wonen en werken. De ontwikkeling van een HBO is geen expliciete ambitie, maar wordt op termijn niet uitgesloten. Optimale aansluiting van het onderwijs op de lokale en regionale arbeidsmarkt is leidend bij de behoeftebepaling op het gebied van onderwijs.
Mobiliteit/bereikbaarheid	
Er moet een betere verbinding met het OV komen. Een station zou een waardevolle toevoeging zijn. Het verkeer moet op een goede manier buiten de stad om afgewikkeld worden, anders wordt hier weer een knelpunt gecreëerd. Ontlasting van wegen binnenstad (Spijksedijk en Concordiaweg).	Om de bedrijvencampus en de scholencampus bereik-baar te houden wordt er (trein)station bij Gorinchem Noord gerealiseerd. Dit zal het gebied aantrekkelijker maken vanuit de regio, maar ook de interne toegangs-wegen ontlasten.
Openbare ruimte/duurzaamheid	
De meeste respondenten zijn uitgesproken tégen windmolens en windmolenparken dichtbij woongebieden. Ze zeggen vooral te willen focussen op zonne-energie en andere alternatieven. De energietransitie zou vooral buiten steden en dorpen moeten plaatsvinden. Investeer op zonnepanelen op publieke gebouwen.	Op dit moment zijn er afspraken en ligt er reeds een vergunning voor 2 windmolens ten noorden van het beoogde ontwikkelgebied (Windpark Groote Haar). Daarnaast hangt dit ook samen met afspraken die gemaakt worden op regionaal niveau en in de regionale energie strategie. De omgevingsvisie bepaalt niet dat (en hoeveel) er windmolens komen, maar geeft kaders aan waar binnen dit een mogelijkheid zou kunnen zijn. Energietransitie in het algemeen is een belangrijk element van de omgevingsvisie en hiervoor worden dus ook op hoofdlijnen kaders geschept om dit mogelijk te maken.

Binnenstad

Gorinchem is en blijft een vestingstad. De mix van winkels, woningen en recreatieve voorzieningen wordt nog sterker gemaakt om de binnenstad klaar te maken voor de toekomst. Dat betekent dat er meer ruimte komt voor de fietser, voor de voetganger en voor groen en water. Zo wordt het voor de inwoners nog makkelijker om elkaar te ontmoeten.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Wonen en werken	
Er is een grote behoefte aan meer en meer betaalbare woningen in en rondom de binnenstad. Dit zou kunnen door middel van meer ingrijpender woning-transformatie. Houd hierbij wel oog voor het karakter van de binnenstad: het moet niet alleen maar wonen zijn.	We transformeren waar mogelijk leegstaande gebouwen en besteden aandacht aan de wensen van een modern, stedelijk, woonmilieu, met name rondom de binnenstad. Het karakter van de huidige binnenstad zal bepalend blijven: we denken na over sfeer, imago en het behoud van cultuurhistorische waarde. Het wonen in de binnenstad wordt kleinschalig veranderd. Op korte termijn gaan we verkamering tegen en wordt wonen boven winkels mogelijk gemaakt. Op de langere termijn grijpen we kansen aan om aanvullend woningen in het hogere en middel-dure segment toe te voegen, mogelijk in een uitruil met andere gebieden in de stad en in samenwerking met de woningcorporatie. Idealiter ontstaat er een meer gebalanceerde mix tussen wonen, werken en recreëren in en rondom de binnenstad.
Historie/identiteit	
De authentieke uitstraling is een belangrijk kenmerk van Gorinchem. Dit moet bewaard blijven en waar mogelijk versterkt worden. Renovatie op sommige plekken is nodig en mogelijk. Het is dan ook belangrijk dat culturele instanties als het museum of de schouwburg kunnen blijven bestaan.	"Gorinchem is 'De grootste authentieke vestingstad van Nederland'. Het is van belang dat cultuurhistorische elementen behouden, gekoesterd en in de schijnwerpers gezet worden, omdat ze de eigenheid van onze stad benadrukken en versterken. De vesting, de historische binnenstad en haar verhalen zijn de unique-selling-points voor het toerisme in Gorinchem."

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Bereikbaarheid/Toegankelijkheid	
Zodra er nieuwe woningruimte wordt toegevoegd, wordt ook de parkeerdruk hoger. Op dit moment is het al zeer lastig om te parkeren, heb hier oog voor (veel respondenten geven dit aan). Daarnaast betekent dit ook dat er geïnvesteerd moet worden in faciliteiten voor de fietser, de wandelaar en de deelmobiliteit. Er zou gewerkt kunnen worden met deelhubs aan de rand van de stad. De volledig autoluwe binnenstad is een uitdaging.	We gaan voor meer ruimte voor de fiets (en andere duurzame modaliteiten) en minder voor de auto in de binnenstad (aan de hand van de mobiliteitsvisie). Tegelijkertijd houden we zo goed mogelijk rekening met de wensen van (nieuwe) bewoners in en rondom de binnenstad. Waar mogelijk en noodzakelijk faciliteren we parkeervoorzieningen, maar zoeken ook oplossingen aan de randen van de stad en in deelmobiliteit. Door middel van OV-hubs en innovatieve (deelsysteem) oplossingen willen we het aandeel auto's in en om de binnenstad verkleinen. 'De binnenstad en de clusters van voorzieningen zijn uiteindelijk een eindbestemming en geen schakel in een route van doorgaand verkeer. Er gaat in de toe-komst dus niet langer autoverkeer door de binnenstad of voorzieningenclusters heen. Je komt aan en bent te gast.
Inclusiviteit/diversiteit	
De binnenstad zou een goede mix moeten hebben tussen woonfuncties, werkfuncties maar ook recreatieve functies (funshoppen, horeca etc.). Men geeft aan het belangrijk te vinden dat er een divers aanbod is in de binnenstad. Dit betekent niet alleen focussen op ketens maar ook op de kleine 'lokale' ondernemer. De betaalbaarheid van de bedrijfspanden alsmede de woningen staat onder druk; men geeft aan dat ze graag de gewone Gorcumer ook de kans willen bieden om in de binnenstad te gaan of blijven wonen. Houd te allen tijden rekening met het aantrekken van en rekening houden met verschillende doelgroepen (jong/oud, toerist, inwoner etc.).	Het karakter van de huidige binnenstad zal hierbij ook bepalend blijven: we denken na over sfeer, imago en het behoud van cultuurhistorische waarde toevoegende elementen. Idealiter komt er een goed gebalanceerde mix tussen wonen, werken en recreëren in de binnenstad.
Openbare ruimte/stedenbouw	
Er is veel aandacht voor vergroening in de binnenstad. Men geeft aan dat het redelijk versteend is op dit moment en dat het nu de uitgelezen mogelijkheid is om de verstening het hoofd te bieden. Het winkelgebied zou compacter kunnen en daarmee zouden de overgebleven panden beschikbaar moeten komen voor wonen en eventueel werken. Bestaande bebouwing optimaal benutten is het credo. Er ligt ook een kans om het huidige woningenbestand te isoleren, vergroenen etc. De gemeente zou dit meer moeten stimuleren.	We willen een aantrekkelijk en stedelijk woonmilieu creëren. Hierbij hoort ook de huidige binnenstad. Waar mogelijk zullen we vergroenen. We stimuleren vergroenen en verduurzamen door particulieren.

Linge-oevers

Aan de Lingeoevers bij de Arkelsedijk en Spijksedijk kun je straks wonen en werken. De bedoeling is dat de Linge steeds meer bij de stad gaat horen. Het wordt eigenlijk een nieuw stukje stad.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Wonen en werken	
Betaalbaarheid van de woningen is een belangrijk speerpunt. Daarnaast moet er aandacht besteed worden aan de inrichting van de openbare ruimte: met voldoende groen en parkeergelegenheden voor bewoners. Een gemixt aanbod aan betaalbare koop- en huurwoningen is wenselijk.	We willen dat er een divers aanbod is voor verschillende doelgroepen. Ook komt er met name aan de Linge oevers meer ruimte voor (recreatief) groen en worden de oevers toegankelijk gemaakt voor bewoners en bezoekers.
Historie/identiteit	
Er ontstaan mogelijkheden om de identiteit van Gorinchem te versterken. Houd hierbij de historische opbouw en ruimtelijke elementen in de gaten. Dit kan door bijvoorbeeld het industrieel erfgoed een boost te geven alsook de stadsentree te upgraden.	Met het upgraden van de Linge-oevers wordt er een nieuwe stadsentree gecreëerd. De historische (industriële) bebouwing en erfgoed krijgt hiermee een volwaardige plek in de nieuwe omgeving. Dit versterkt de identiteit van Gorinchem, maar laat ook zien dat Gorinchem doorontwikkelt tot aantrekkelijke woon- en werkstad, zonder daarbij het verleden uit het oog te verliezen.
Bereikbaarheid/Toegankelijkheid	
Bereikbaarheid van en naar het centrum is een punt van aandacht. Men geeft aan dat de druk nu al vaak te groot is en is bang dat met een verdere ontwikkeling van o.a. de Linge-Oevers deze druk alleen maar toe neemt. Met als gevolg overlast en verkeersveiligheid die in het geding komt. Voor parkeren moeten goede alternatieven beschikbaar zijn indien de vraag en aanbod niet volledig op elkaar afgestemd worden.	We gaan voor meer ruimte voor de fiets (en andere duurzame modaliteiten), en minder voor de auto in de binnenstad (aan de hand van de mobiliteitsvisie). Tegelijkertijd houden we zo goed mogelijk rekening met de wensen van (nieuwe) bewoners in en rondom de binnenstad. Waar mogelijk en noodzakelijk faciliteren we parkeervoorzieningen, anders is dit ook aan de randen van de stad mogelijk. Door middel van OV-hubs en innovatieve (deelsysteem) oplossingen willen we het aandeel auto's in de binnenstad verkleinen. De binnenstad en de clusters van voorzieningen zijn uiteindelijk een eindbestemming en geen schakel in een route van doorgaand verkeer. Er gaat in de toekomst dus niet langer autoverkeer door de binnenstad of voorzieningenclusters heen. Je komt aan en bent te gast.

Gedachtespoor	Hoe verwerkt in omgevingsvisie?
Openbare ruimte/stedenbouw	
Het voorzieningenniveau moet op peil blijven. Er moet ruimte geboden worden aan verschillende (nieuwe en oude) functies, broedplaatsen voor nieuwe bedrijven. Ideeën zijn er volop, zoals het creëren van een nieuwe boulevard, veel groen en natuur inclusief bouwen. Over het algemeen wordt er negatief gereageerd op het idee om hoogbouw te realiseren, omdat dit volgens een overgroot deel van de respondenten niet past bij de vorm en identiteit van Gorinchem.	Het nieuwe, meer stedelijke, woonmilieu geeft ook ruimte om (anders) te werken en recreëren. Het gebied moet een mix aan verschillende functies gaan mogelijk maken. Daarnaast besteden we aandacht aan de historie en identiteit van Gorinchem. Op sommige plekken is het echter noodzakelijk om ook de hoogte in te gaan, we doen dit op een zo passend mogelijke manier. Met aandacht voor de directe omgeving en het groen. Verdichten is een belangrijke oplossing van het woningtekort, maar wel in balans met de omliggende omgeving en het karakter van het gebied.

Enquête Omgevingsvisie

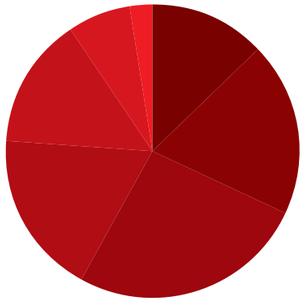
In het najaar van 2021 hebben de inwoners van Gorinchem mee kunnen denken over de toekomstige inrichting van de stad door middel van het invullen van een enquête. Met behulp van een aantal mogelijke toekomstbeelden konden zij een 'tour' maken door het Gorinchem van de komende decennia. De mogelijkheid werd geboden om die beelden te beoordelen en te verrijken met aanvullingen. De resultaten zijn gebruikt om de omgevingsvisie aan te scherpen. Deze infographics bevatten de uitkomsten van de enquête en de aanvullingen op de hoofdlijnen.

Gemeente Gorinchem

Deelnemers

Leeftijd deelnemers

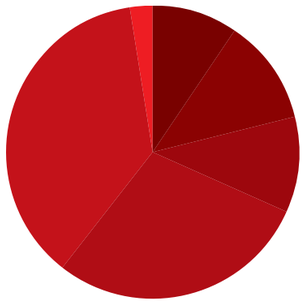

leeftijd	%
< 25 jaar	13%
25 - 34 jaar	19,1%
35 - 44 jaar	26%
45 - 54 jaar	18,1%
55 - 64 jaar	14,4%
65 - 74 jaar	7%
> 75 jaar	2,3%

Herkomst deelnemers

Huishouden

Omschrijving	%
n.v.t. / geen antwoord	9,7%
Alleenwonend	11,6%
Wonend met ouders	10,6%
Samenwonend	28,7%
Samenw. met kinderen	37%
Alleenst. met kinderen	2,3%

Enquête Omgevingsvisie

Deze scores geven aan wat Gorcumers belangrijk vinden per thema. Er is gevraagd om de op een vijfpuntsschaal (van onbelangrijk naar zeer belangrijk) een aantal voorgestelde ontwikkelingen te beoordelen. Per thema is de begeleidende tekst weergegeven, die ook in de enquête opgenomen is. Op de volgende pagina's worden de bijhorende referentie-beelden getoond met een weergave van de aanvullingen.

Gemeente Gorinchem

Waterstad

Het klimaat verandert. We willen de gevolgen hiervan een goede plek geven in onze stad en het Gorcumse water op een slimme manier benutten. Zodat Gorinchem een aantrekkelijke open stad is en blijft.

Meer groen aan de oevers

Gemiddeld: 4.4

Toegankelijk maken van de oevers voor recreatie

Gemiddeld: 4.2

Bruggen bouwen om de verbindingen te versterken

Gemiddeld: 3.8

Meer benutten van kanalen en rivieren door plezier- en beroepsvaart

Gemiddeld: 3.5

Werkstad

Duurzame innovaties worden steeds belangrijker voor de economie van Gorinchem. We willen ervoor zorgen dat de werkgelegenheid in onze stad groeit, bijvoorbeeld door aantrekkelijk te zijn voor vernieuwende vormen van industrie. We willen toekomstige werknemers verleiden om naar Gorinchem te komen.

Verduurzamen bedrijvigheid (CO_2 neutraal)

Gemiddeld: 4.0

Veranderen van werkgebieden naar woon-werkgebieden

Gemiddeld: 3.6

Woonstad

Gorinchem groeit. Alle nieuwe inwoners hebben een plek nodig om te wonen. Rondom de stad zijn weinig mogelijkheden om uit te breiden. Door sommige plekken in de stad te veranderen van een werkgebied, naar een gebied waar ook wordt gewoond, kunnen we meer woningen realiseren.

Realiseren van betaalbare woningen

Gemiddeld: 4.5

Duurzaamheid bij nieuwbouw en renovatie van woningen

Gemiddeld: 4.2

Toevoegen van groene ontmoetingsplekken

Gemiddeld: 4.2

Bouwen van nieuwe woningen

Gemiddeld: 4.1

Het aantal woningen over de stad verdelen

Gemiddeld: 3.8

Van werkgebieden naar woon-werkgebieden

Gemiddeld: 3.7

Minder auto's en meer ruimte voor fietsers

Gemiddeld: 3.6

Regiostad

Gorinchem speelt een belangrijke rol in de regio. De scholen, het ziekenhuis en de binnenstad bestaan niet zonder de regio en andersom. We willen deze voorzieningen aantrekkelijk en goed bereikbaar houden.

Aantrekkelijke binnenstad

Gemiddeld: 4.6

Verbeterde verbindingen met de Randstad en Brabant

Gemiddeld: 4.4

Verbeteren van voorzieningen (zorg, sport en onderwijs)

Gemiddeld: 4.2

Meer inspelen op toerisme (uitbreiden cultuur, horeca en entertainment)

Gemiddeld: 4.1

Waterstad

Dit hebben Gorcumers ingevuld:

Toegankelijke oevers

Sluit aan op natuurlijke waarden van water en groen.

Water ook gebruiken om te werken en recreëren.

4 nieuwe bruggen bouwen

Ontlast bestaande verkeersknelpunten.

Maak de stad minder afhankelijk van de auto door goede alternatieven te bieden.

Groenstructuren versterken

Kwaliteiten van de stad verbinden aan kwaliteiten van de omgeving en vice versa.

Hoogwaardige onmoetingsplekken

Zet water en groen in als aantrekkingskracht voor de stad.

Het toerisme beter faciliteren.

Gemeente Gorinchem

Werkstad

Dit hebben Gorcumers ingevuld:

Innovatieve maakindustrie

Vergroot aantrekkingskracht voorwerknemers in de stad en regio

Scholen en beroepencampus

Verbeter de aansluiting van onderwijsinstellingen met het bedrijfsleven van Gorinchem en de regio

Energie-landschappen

Onderzoek wat de meest passende vorm is om te verduurzamen.

Passend bij de ambities en identiteit van Gorinchem

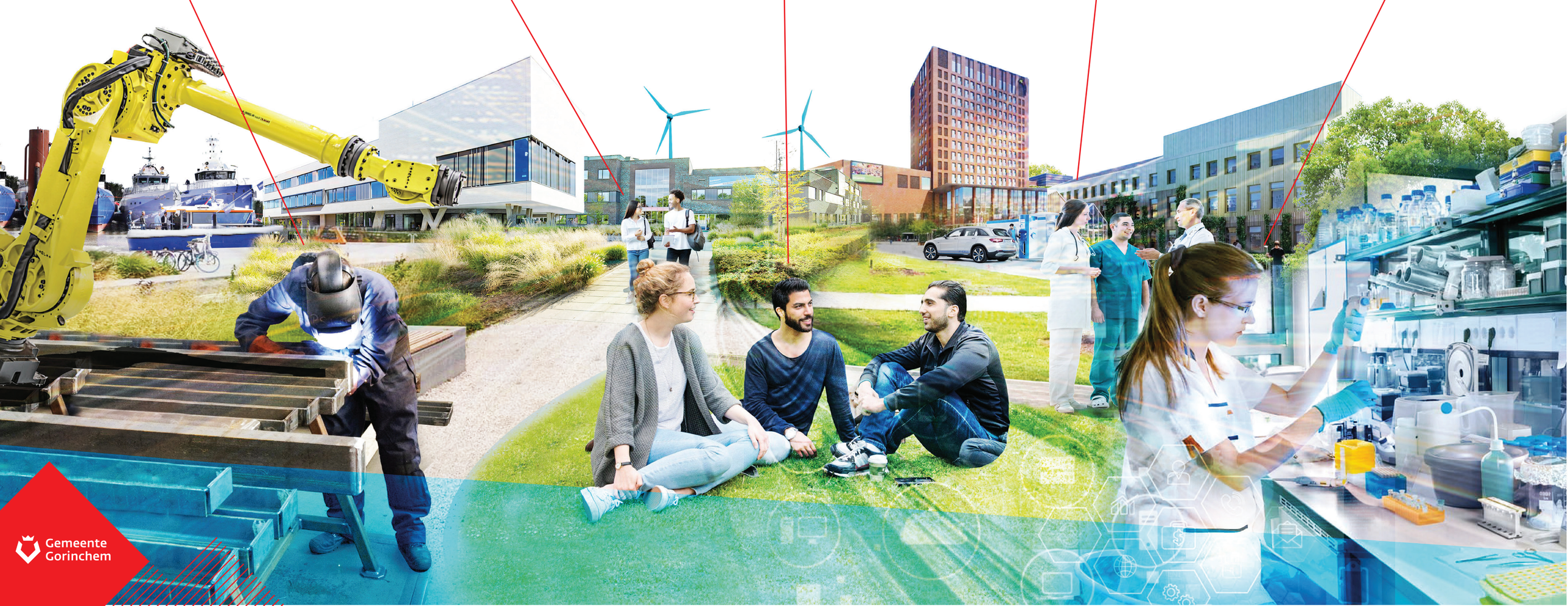
Functiemix van werken en wonen

Iedereen moet toegang hebben tot stedelijke voorzieningen.

Investeren in huidige werkgebieden

Ruim baan voor de innovatieve maakindustrie.

Aantrekkingskracht vergroten door vermindering reistijd in stad en regio

Gemeente Gorinchem

Waterstad

Dit hebben Gorcumers ingevuld:

Stedelijk wonen

Hoogbouw waar dat passend is.

Gezonde mix van wonen en werken.

Zorg voor voldoende (openbare) verblijfsruimte.

Duurzaam en stedelijke vernieuwing

Duurzaam bouwen is belangrijk.

Stimuleer duurzame maatregelen aan woningen.

Benut koppelkansen.

Versterk sociale relaties tussen wijken.

Toevoegen van 2000 woningen

Bouw duurzame en kwalitatieve woningen.

Stimuleer wonen boven winkels.

Heb oog voor huidige en toekomstige inwoners.

Van autostad naar Fietstad

Verlies de auto niet uit het oog.

Verbeter de bestaande fietsverbindingen.

Benut kansen voor slimme en duurzame mobiliteit

Gemeente Gorinchem

Regiostad

Dit hebben Gorcumers ingevuld:

Voor iedereen bereikbaar

Blijf inzetten op regionale samenwerking en bereikbaarheid

Goed bereikbare voorzieningen

Spreid voorzieningen door de stad.

Toerisme beter faciliteren.

Kwaliteitssprong verblijfskwaliteit

Aandacht voor 'vrije' natuur naast natuurrecreatie

Verbindingen over water

Gorinchem Waterstad!

Benut bereikbaarheid over water

Gorinchem Noord

Hier komt straks een aantrekkelijke campus waar de bedrijven en het onderwijs elkaar zullen versterken. Duurzame en innovatieve industrie krijgt in de komende jaren plaats op bedrijventerrein de Groote Haar. Een nieuw station zorgt voor een betere verbinding met de regio en duurzamer verkeer.

Linge-oevers

Aan de Linge-oevers bij de Arkelsedijk en Spijksedijk kun je straks wonen en werken. De bedoeling is dat de Linge steeds meer bij de stad gaat horen. Het wordt eigenlijk een stukje nieuwe stad.

Stationsgebied en Schelluinsestraat

De schelluinsestraat is nu een bedrijventerrein pal naast het centrum. De bedoeling is dat het bedrijventerrein staks plaatsmaakt voor een gebied dat geschikt is om te wonen, te werken en te ontspannen. De omgeving wordt weer zichtbaar en het gebied staks goed bereikbaar.

Binnenstad

Gorinchem is en blijft een vestingstad. De mix van winkels, woningen en recreatieve voorzieningen wordt nog sterker gemaakt om de binnenstad klaar te maken voor de toekomst. Dat betekent dat er meer ruimte komt voor de fietser, voor de voetganger en voor groen. Zo wordt het voor de inwoners nog makkelijker om elkaar te ontmoetnen.

Ontwikkellocaties zijn delen van Gorinchem waar naar verwachting veel zal veranderen in de komende decennia. Op deze pagina is te zien welke gebieden dit zijn en welke begeleidende tekst daar in de enquête bij vermeld werd. Per ontwikkellocatie ziet u op de volgende pagina een referentiebeeld, om een indruk te krijgen van hoe de locatie er in de toekomst uit kan komen te zien en de aanvullingen die inwoners daarop gedaan hebben.

Gemeente Gorinchem

Ontwikkellocaties

Dit hebben Gorcumers ingevuld:

Stationsgebied en Schelluinsestraat

Wees innovatief in de stedenbouw.

Zorg voor een mix tussen wonen en werken.

Verbeter de toegang tot de stad.

Versterk de identiteit van Gorinchem.

Binnenstad

Maak wonen boven winkels mogelijk. Hanteer een mix tussen wonen, werken en recreëren.

Houd het zowel bereikbaar per fiets, auto als nieuwe modaliteiten.

Stimuleer en faciliteer lokaal ondernemerschap

Linge-oevers

Zorg dat woningen betaalbaar blijven.

Versterk de identiteit van Gorinchem.

Houd het centrum bereikbaar.

Denk aan voldoende parkeer gelegenheid.

Creëer een nieuwe boulevard (van en naar het centum). Weeg hoogbouw per locatie zorgvuldig af.

Gorinchem-Noord

Focus op kwaliteit van onderwijs, in plaats van kwantiteit.

Zet in op kruistbestuiving tussen bedrijfsleven en scholen.

Verbeter de bereikbaarheid naar de rest van de stad.

Zorgvuldige afweging van de opties rondom de energietransitie.

Gemeente Gorinchem

Stadstafel omgevingsvisie

Korte beschrijving doel en resultaat + weergave in bijlage

Gestelde vragen Stadstafel 22-02-22

Woningbouw

Hoe denken jullie z.s.m. iets te doen aan de woningnood?

De omgevingsvisie richt zich op de lange termijn en biedt daarmee een koers op hoofdlijnen, die de toekomstige inrichting van de fysieke leefomgeving stuurt. Die koers helpt om gebieden en delen van de stad aan te wijzen waar ontwikkeling op termijn mogelijk is, omdat dit binnen de bredere ambities past. Op de kortere termijn zijn we al bezig om woningen te realiseren in bestaande wijken, in uitbreiding in Hoog Dalem en in delen van de Linge Oevers. Dat de nood is hoog beseffen we en daarom kijken we naar alle mogelijkheden voor versnelling op kortere en langere termijn, met name in 'De Vleugels van de Stad'. De omgevingsvisie helpt om de verzameling van projecten en ontwikkelingen op de juiste wijze te sturen, zodat het bijdraagt aan onze brede ambities voor de stad.

Aan het eind van de Spijksedijk staan wat bedrijfshallen al jaren leeg. Is dit geen locatie waar bijvoorbeeld woningbouw (in de hoogte) mogelijk is?

Linge-2-Zuid maakt deel uit van een apart traject:
'de Vleugels van de Stad'. Meer informatie hierover verschijnt binnenkort op https://www.gorinchem.nl/bouw-en-en-wonen/vleugels-van-de-stad

Worden de Linge-oevers een kopie van de woonvelden in Oost en Hoogdalem of krijgt het de diversiteit van de binnenstad?

Voor de Linge Oevers (en voor de Vleugels van de Stad als geheel) wordt gezocht naar een mate van stedelijkheid die past bij een gebied dat grenst aan de binnenstad. Met stedelijkheid wordt de concentratie van menselijke activiteiten op een plek bedoeld. Er wordt bij het zoeken uitgegaan van een functiemix, met ruimte voor wonen, bedrijvigheid, recreatie en meer. Hoe dit exact vorm krijgt moet blijken tijdens de vertaling naar het omgevingsplan en mogelijke projecten die daaruit voortvloeien.

Waarom worden de kantoorpanden aan de Stationsweg niet herontwikkeld tot woningen voor starters of tot locaties waar wonen en werken gecombineerd kan worden? Bijvoorbeeld een paar lagen om te wonen, en één laag om te werken met flexibele werkplekken. Behoefte aan kantoren gaat afnemen als gevolg van thuiswerken.

In het stationsgebied worden meerdere mogelijkheden onderzocht om te komen tot een ideale woon-werk mix voor de toekomst. Daarbij is het denkbaar dat een deel van de kantoorruimte een andere invulling krijgt. Aan de andere kant vraagt het thuiswerken en hybride werken wellicht ook om meer flexibele kantoorruimtes en mogelijkheden voor ZZP'ers om elkaar te ontmoeten. We moeten dus zorgvuldig onderzoeken wat in dit gebied mogelijk is en hoe verschillende functies zich hier tot elkaar verhouden. Wonen is daarbij zeker niet uitgesloten. Samen met het vergroten van de verblijfskwaliteit in het gebied en een verbeterde verbinding met omliggende wijken en de binnenstad moet de aantrekkingskracht op inwoners, werkenden en bezoekers vergroot worden.

In film 'Positionering Stad Gorinchem' en in Gorcum Open vesting GO 2032 hoor en zie ik niks terug over wonen voor ouderen / starters. Ook in Oost zie ik vooral dure woningen komen. Het wordt zo een wijk waar alleen tweeverdieners nog terecht kunnen. Kunnen hier geen Knarrenhofjes (bedoeld voor lage/middeninkomens, zowel koop als huur) gerealiseerd worden in combinatie met starterswoningen?

Op het gebied van woningbouwontwikkeling geldt dat er sprake is van een zorgvuldige afweging, voordat er daadwerkelijk ontwikkeld gaat en kan worden. Er wordt dus continu gekeken naar de (regionale en lokale) behoeftes en onderscheid gemaakt tussen de behoeftes voor verschillende doelgroepen. We zien nu in verschillende segmenten een tekort. De focus ligt op bijdragen aan oplossen van het woningbouwtekort, door in hogere dichtheden te bouwen in de binnenstedelijke transformatiegebieden. Daarmee worden ook ontbrekende schakels aan het woningaanbod toegevoegd. Dat draagt onder andere bij aan meer plek voor starters, het kunnen maken van wooncarrière in eigen stad of wijk en het aantrekken van nieuwe inwoners.

Moderne woonvormen zijn het altijd waard om onderzocht te worden op haalbaarheid. Met kleinschalige ingrepen, in samenwerking met partners in de wijken (zoals Poort6 of zorgaanbieders) wordt geprobeerd om de verschillen tussen oost en west in de stad te doen afnemen.

Scope /status

Neem je in de omgevingsvisie ook windmolens en zonneparken mee?

Voor mogelijke locaties van windmolens en zonneparken geldt dat deze in een apart traject (De Regionale Energie Strategie) worden onderzocht. De omgevingsvisie neemt de uitkomsten vanuit dat traject over.

Ik hoor veel "we willen". Wie is we, wordt dat niet bepaald door de politiek, dus de verkiezingen?

"We" is in dit geval het College van B&W, gevoed door het interne projectteam en de resultaten vanuit eerdere participatie met inwoners en belanghebbenden rondom de omgevingsvisie. De gemeenteraad heeft een bijsturende en uiteindelijke doorslaggevende stem. De gemeenteraad stelt de omgevingsvisie al dan niet vast. Er wordt verwacht dat dit proces doorloopt in het tweede helft van 2023.

Betekent "samen" ook echt ruimte voor ideeën en initiatieven uit de stad naast al die plannen uit het stadhuis?

Eerdere participatie met inwoners en belanghebbenden, wordt samen met input vanuit het projectteam opgenomen in de omgevingsvisie. De omgevingsvisie schetst een toekomstbeeld en een bepaalde koers, die we als gemeente voor ogen hebben als het gaat om onze fysieke leefomgeving. Ideeën en initiatieven die passen binnen die koers worden samen opgepakt en omarmd, om vervolgens in gezamenlijkheid de mogelijkheden voor ontwikkeling te onderzoeken.

Tot slot is participatie verplicht onder de nieuwe omgevingswet: https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/actueel/feiten-fabels/participatie-overheid-verplicht-participatie/.

Gaat dit verder dan het visiedocument GO2032? Of is GO2032 van de baan? Hier zat veel input van bewoners in.

De omgevingsvisie bouwt voort op de ambities die in GO2032 geformuleerd zijn. Het is de ruimtelijke uitwerking van die ambities, waarbij de horizon op 2050 geplaatst is. GO2032 is daarmee niet van de baan, maar er wordt juist dankbaar gebruik gemaakt van de visie die inwoners geformuleerd hebben.

Verkeer

'Meer bouwen, wonen en de daarbij behorende mobiliteit gaat niet altijd hand in hand met een verbeterde leefbaarheid. Wordt er ook gekeken naar toename van het verkeer en de afwikkeling daarvan? Wat doet de gemeente om bestaande en toekomstige (verkeers)knelpunten op te lossen? En zijn er andere ingrepen zoals ondertunneling of een nieuwe Lingebrug mogelijk?

Zonder oplossing voor bereikbaarheid is ontwikkeling niet mogelijk. Dat vraagt om nieuwe oplossingen en een andere kijk op mobiliteit. In onze mobiliteitsvisie 2040 (https://www.gorinchem.nl/over-gorinchem/plannen-en-projecten/mobiliteitsvisie) is rekening gehouden met een bepaalde groei van de stad en het aanleggen van nieuwe verbindingen, met de nadruk op langzaam verkeer (voetganger, fiets en snor/bromfiets). Voor aanvullende ontwikkeling wordt onderzocht, met behulp van een 'milieueffectrapportage', wat de mogelijke gevolgen van ontwikkeling zijn voor onder andere mobiliteit, gezondheid en sociale verhoudingen. Dit levert ontwikkelingsruimte op, waarbinnen uiteindelijk per project zorgvuldige afwegingen gemaakt worden.

Wat is de status van het nog te bouwen Station Gorinchem Noord?

Het Station Gorinchem Noord maakt onderdeel uit van de ontwikkeling van Gorinchem Noord. Meer informatie hierover verschijnt binnenkort op ??

Energie

Wat zijn smart grids?

"Een Smart Grid is te vertalen in het Nederlands als een slim netwerk. Dat houdt in dat dit energienetwerk moet weten wanneer het stroom moet herverdelen om in de vraag en het aanbod van stroom te kunnen blijven voorzien. Daarom is er aan deze vorm van elektriciteitsvoorziening een slim meet- en regelsysteem toegevoegd. Dit systeem meet energiepieken en stroomdalen en regelt vervolgens dat de energie toch gestroomlijnd wordt aangevoerd of herverdeeld." Het maakt hiermee het onderling uitwisselen van elektriciteit tussen |inwoners (particulieren) en bedrijven mogelijk. (https://www.essent.nl/kennisbank/stroom-en-gas/energiemarkt/smart-grid)

Zie ook deze links:
https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/energie-en-milieu-innovaties/smart-grids https://www.rvo.nl/sites/default/files/2016/05/PowerMatching_City_brochure_lowres.pdf

Groen

Wordt er ook gekeken naar meer groen aan de rand van de stad, zoals aanleg van bos? Hoe mooi zou het zijn als er een tweede Lingebos zou ontstaan?

Er wordt gekeken naar mogelijkheden om groen zowel in als aan de randen van de stad toe te voegen. In de stad gaat dat hand in hand met toekomstige transformatie van bedrijventerreinen naar gemengde gebieden met ruimte voor wonen, werken en recreatie. Aan de randen van de stad is het de opgave en ambitie om stad met land prettig met elkaar te combineren. Dat wordt gedaan door de aanleg van nieuwe verbindingen voor langzaam verkeer, die de stad en het land naar elkaar toe halen. En door de inbedding van nieuwe functies in landschapsplannen, waardoor stedelijke elementen aan elkaar en aan het omliggende landschap verbonden worden. Ons omliggende landschap omarmt onze stad. Dat is een kwaliteit die we verder willen benadrukken en inzetten.

Is een verplichting voor groen realistisch als je de woningprijzen gemiddeld wilt houden?

Gemeente stellen tal van eisen aan ontwikkelende partijen. Dat gaat bijvoorbeeld om het bijdragen aan infrastructuur, het maximeren van prijzen, behoud van historische elementen, et cetera. Eisen aan het te realiseren groen kunnen daar onderdeel van uitmaken. Het is de set aan eisen, die maakt of iets realistisch is of niet. De ervaring leert dat woningen in een groene en prettig leefbare omgeving juist ook leiden tot een hogere waarde. In andere gemeenten zijn tal van projecten van de grond gekomen, waarbij eisen zijn gesteld aan het groen en is er tegelijkertijd een haalbare business case gerealiseerd voor de deelnemende partijen.

Wie toetst 'goed' groen?

De gemeente Gorinchem maakt bij grotere projecten gebruik van een 'kwaliteitsteam', dat toetst of ruimtelijke ontwikkelingen passen binnen het karakter van de stad en of doelen behaald worden, die nagestreefd worden met zo'n ontwikkeling. Groen, en daarmee de inschatting of het groen 'goed' is, maakt daar onderdeel van uit.

"Verdichten biedt kansen", mooi, maar houdt dat niet in dat elke open en groene plek volgebouwd wordt?

'Verdichten biedt kansen' is juist bedoeld als streven om ontwikkeling van woningen en bedrijvigheid samen te laten gaan met een groenere omgeving. Waar een aantal bedrijventerreinen rondom de binnenstad juist nu nog eenzijdig bebouwd, versteend en afgesloten is voor inwoners, biedt verdichting en transformatie van die gebieden juist kansen om méér functies aan de stad toe te voegen. Mits er zorgvuldig wordt omgegaan met de verplaatsing van (een deel van de) zittende bedrijvigheid ontstaat in de stad kansen voor verdichting met een mix van wonen, werken en recreëren (in een groene omgeving, deels aan het water). Het is daarbij dus niet het streven om vol te bouwen, maar juist om een functiemix te realiseren, die de verschillende elementen versterkt.

(Gespreks)partners

Zijn ook anderen dan vastgoedbeheerders gesprekspartner bij doorontwikkeling plannen binnenstad?

Onze binnenstad is erg belangrijk voor ons als stad, qua voorzieningen, als uithangbord, als verblijfsplaats, als plek om te wonen en nog veel meer. Samen bepalen we daarom ook welke richting we voor de binnenstad voor ogen hebben. Gezien de veelzijdigheid van het gebied wordt er daarom met veel partners gepraat. De gezamenlijke opbrengst bepaalt de koers. Samen maken we de (binnen-)stad.

Opmerkingen/aandachtspunten

Er zijn verschillende reacties, opmerkingen en aandachtspunten binnengekomen. Deze waren inhoudelijk op thema's als wonen, werken en groen, maar ook op specifieke onderwerpen als het kunnen maken van een volledige wooncarrière, tot aanbevelingen op de wegenstructuur en aanwezigheid van sportvoorzieningen.

Deze input nemen we ter harte en betrekken dit bij het verder uitwerken van de omgevingsvisie.